

Nr 4

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående huvudmannaskapet för mellanskolan; given Stockholms slott den 2 januari 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ingvar Carlsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till betänkandet »Huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna» (SOU 1968:63) föreslås i propositionen, att mellanskolan — arbetsnamnet för den nya skolform som den 1 juli 1971 skall ersätta fackskola, gymnasium och yrkesskola — erhåller primärkommunalt huvudmannaskap. Vårdyrkesutbildningen skall enligt förslaget handhas av huvudmannen för resp. vårdverksamhet, dvs. främst landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. I utbildningens inledande skede kan, då så visar sig lämpligt, denna utbildning anordnas även av primärkommuner. Alnarpsinstitutet, trädgårdsskolan i Norrköping och skogsinstitutet föreslås tills vidare förbli statliga. Lantbruks- och lanthushållsskolor samt skogsbruksskolor föreslås erhålla landstingskommunalt huvudmannaskap.

Omfördelningen av huvudmannaskapet föreslås komma till stånd den 1 juli 1971, med en övergångsperiod om tre år för reformens slutförande.

*Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 januari
1970.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Carlsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter frågor angående *huvudmannaskapet för mellanskolan* och anför.

1. Inledning

1.1 Huvudmannautredningen

Frågan om huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna har behandlats av bl. a. 1960 års gymnasieutredning (GU), yrkesutbildningsberedningen (YB) och skogsbrukets yrkesutbildningskommitté (SYK). Jag kommer i fortsättningen att använda ordet mellanskolan för att beteckna den nya skolan som den 1 juli 1971 skall ersätta fackskola, gymnasium och yrkesskola. Detta innebär inte något slutligt ställningstagande i namnfrågan.

I direktiven för GU framhölls att det mer och mer kunde komma att framstå som sakligt motiverat att ifrågasätta, om inte statens administrativa huvudmannaskap för vissa gymnasier borde avvecklas. GU föreslog i sitt huvudbetänkande »Ett nytt gymnasium» (SOU 1963: 42) primärkommunalt huvudmannaskap för gymnasiet och fackskolan. I prop. 1964:171 föreslogs en sådan ordning. Förslaget godkändes av riksdagen (SäU 1 höstsessionen, rskr 407).

Enligt de för YB utfärdade direktiven fanns anledning för utredningen att ompröva, hur huvudmannaskapet skulle vara fördelat, dvs. i vilken omfattning landstingskommunerna eller primärkommunerna skulle vara huvudmän för de kommunala yrkesskolorna. I sitt huvudbetänkande »Yrkesutbildningen» (SOU 1966: 3) anknöt YB vid sin behandling av huvudmannaskapet för den föreslagna mellanskolan till beslutet vid 1964 års riksdag att gymnasiet och fackskolan skulle vara primärkommunala undervisningsanstalter och fann med hänsyn härtill och till samordningen med grundskolan övervägande skäl tala för att primärkommunen skulle vara huvudman även för mellanskolan. YB underströk dock dels att en omprövning framdeles kunde visa sig påkallad, dels att ställningstagandet inte fick tolkas så, att varje annan form av huvudmannaskap för yrkesutbildning bedömdes som olämplig. Kurser av specialkaraktär eller kurser som av olika skäl inte lämpligen kunde ingå i mellanskolan borde även i fortsättningen kunna organiseras av annan huvudman än primärkommunen. Vidare föreslog YB, att landstingskommun som träffat överenskommelse därom med vederbörande kommuner skulle kunna erhålla Kungl. Maj:ts medgivande att överta huvudmannaskapet för mellanskolan i dess helhet inom dessa kommuner.

SYK, som enligt direktiven hade att utreda skogsbrukets yrkesutbildning och därmed sammanhängande frågor, föreslog i betänkandet »Skoglig yrkesutbildning I» (SOU 1965: 67), att skogsbruksskolorna skulle ställas under landstingskommunalt huvudmannaskap samt att skogsskolorna och skogsmästarskolan skulle kvarstå under statligt huvudmannaskap.

Dåvarande departementschefen ansåg det angeläget att före ett slutligt ställningstagande till frågan om huvudmannaskapet för gymnasial utbildning klarlägga de konkreta problem som är förbundna med denna fråga. Därvid borde även över-

vågas den grundläggande frågan om valet mellan primärkommunalt och landstingskommunalt huvudmannaskap för de gymnasiala skolformerna.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 27 september 1967 såsom sakkunniga dåvarande riksdagsmannen Emil Näsström, direktören Sven-Olof Dahlman, skolrådet Mauritz Hulteberg, riksdagsledamöterna Anna-Lisa Lewén-Eliasson och Sven Nyman, förbundsdirektören Bengt Olsson samt riksdagsmännen Johan A. Olsson och Gunnar Wallmark, varjämte uppdrogs åt Näsström att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga, som antog benämningen huvudmannautredningen, avgav den 27 november 1968 betänkandet »Huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna» (SOU 1968: 63).

1.2 Remissbehandling

Huvudmannautredningens betänkande har remissbehandlats, varvid utlåtanden avgetts av följande myndigheter och organisationer m. fl., nämligen skolöverstyrelsen, efter hörande av samtliga länskolnämnder, universitetskanslersämbetet, efter hörande av vissa läroanstalter, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, rikskontrollstyrelsen, statens planverk och lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, efter hörande av samtliga skogsvårdsstyrelser, styrelsen för lantbrukshögskolan och styrelsen för skogshögskolan, arbetsmarknadsstyrelsen och statens avtalsverk, samtliga länsstyrelser, efter hörande av ett lämpligt antal kommuner såväl med som utan gymnasium och fackskola, direktionen för karolinska sjukhuset, utredningen rörande lärarnas arbetsförhållanden, läromedelsutredningen, organisationskommittén för behandling av vissa frågor rörande jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens skolor samt länsdemokratiutredningen, Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet, samtliga landstingskommuner utom Gotlands läns landstingskommun, Stor-Stockholms planeringsnämnd och Stor-Stockholms sjukvårdsberedning, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svenska skolläkarföreningen, Riksförbundet Hem och Skola samt Sveriges sjuksköterskeelevers förbund. Särskilda skrivelser angående huvudmannaskapet för den skogligen yrkesutbildningen har inkommit från Föreningen skogsbrukets arbetsgivare och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund.

2. Utgångspunkter

2.1 Nuvarande huvudmannaskap

Ett i stort sett enhetligt huvudmannaskap är utmärkande för såväl det lägsta som det högsta stadiet inom svenskt undervisnings- och utbildningsväsende. Det mellanliggande gymnasiala stadiets huvudmannaskap kännetecknas däremot av viss splittring.

Som framhållits i 1.1 beslöt 1964 års riksdag i enlighet med prop. 171, att primärkommunen skulle vara huvudman för gymnasiet.

I samband med beslutet vid 1962 års riksdag angående grundskolan hade i princip fastställts, att den föreslagna nya fackskolan skulle bli kommunal. Detta principbeslut bekräftades av 1964 års riksdag i anslutning till dess behandling av gymnasiets huvudmannaskap.

Mot det enhetliga huvudmannaskapet för gymnasiet och fackskolan kontrasterar uppdelningen av huvudmannaskapet för yrkesutbildningen. Detta är fördelat mellan staten, halvstatliga institutioner, landstingskommuner, primärkommuner, stiftelser, organisationer, privata företag m. fl.

Antalet statliga skolor som meddelar yrkesutbildning på gymnasial nivå är relativt ringa. De flesta av dem rekryterar elever från hela landet och har sålunda karaktär av riksskolor. Hit hör bl. a. konstfackskolan, statens polisskola och statens brandskola. Staten är även huvudman för sjöbefälsskolorna. Rörande dessa råder dock en ansvarsfördelning mellan stat och kommun liknande den som förekom i fråga om de statliga gymnasierna före den år 1964 beslutade gymnasiereformen. Vårdkommunen tillhandahåller skollokaler. Kommunens skolstyrelse fungerar vidare som styrelse även för sjöbefälsskolan och utövar därmed administrativ lokal ledning.

Den lokala yrkesskolans elevområde omfattar vanligen en kommun (eller flera närliggande kommuner). Huvudman för en dylik skola är i regel kommun (eller kommunalförbund). Så är förhållandet beträffande omkring två tredjedelar av landets yrkesskolor. Kommun eller kommunalförbund kan även vara huvudman för en central yrkesskola.

Är upptagningsområdet mera omfattande, t. ex. en landstingskommun, utövas huvudmannaskapet mestadels av landstingskommun. De centrala verkstadsskolorna har samtliga landstingskommunalt huvudmannaskap.

För jordbruk, trädgårdsnäring och skogsbruk samt för sjukvård och socialvård har inrättats särskilda yrkesskolor.

Yrkesutbildningen för jordbruket är förlagd till lantbruks- och lantushållsskolor. Av de sammanlagt 44 lantbruksskolor som f. n. är i verksamhet är landstingskommuner huvudmän för 33, medan 4 skolor tillhör hushållningssällskap, 5 ägs av föreningar och 2 av privata stiftelser. Lantushållsskolorna har en liknande ställ-

ning. Av det 40-tal skolor som f. n. är i verksamhet står de flesta under landstingskommunalt huvudmannaskap.

För trädgårdsnäringens behov finns en skola med staten som huvudman. Därjämte meddelas undervisning på trädgårdsnäringens område vid Alnarpsinstitutet, för vilket staten är huvudman.

Yrkesutbildning för skogsbruket sker vid skogsmästarskolan, skogsskolorna och skogsbruksskolorna. Skogsmästarskolan har staten som huvudman. Av landets fyra skogsskolor är tre statliga och en enskild. Skogsbruksskolornas antal reduceras successivt och uppgår f. n. till inte fullt ett 40-tal. Samtliga har skogsvårdsstyrelser som huvudmän.

Utbildningen för vårdirkesområdet äger rum vid såväl primärkommunala som landstingskommunala yrkesskolor samt därjämte vid en del enskilda yrkesskolor. Vissa landsting har inrättat centrala vårdirkesskolor. Utbildningen avser sjukvårdsbiträden, undersköterskor, assistenter för olika specialområden, läkarsekretärer, apotekstekniker m. fl. Sjuksköterskorna utbildas i regel vid fristående sjuksköterskeskolor, sammanlagt ett 35-tal. Större delen av dessa har landstingskommuner till huvudmän. Ett 10-tal sjuksköterskeskolor ägs av kommuner eller privata stiftelser. Personal för tandvården utbildas vid tandsköterske- och tandteknikerskolor. Fyra av dessa skolor är statliga och anknutna till odontologisk fakultet. Tandsköterskeutbildning äger även rum vid det Stockholms stad tillhöriga Eastmaninstitutet. Utbildning av arbetsterapeuter sker vid fyra landstingskommunala och en primärkommunal yrkesskola. Sjukgymnastutbildningen har sedan länge skett vid sjukgymnastinstitutet i Stockholm och vid sydsvenska sjukgymnastinstitutet i Lund. Sådan utbildning har även startats vid den primärkommunala yrkesskolan i Göteborg.

Utbildningen av socialvårdspersonal har såväl landstingskommunalt och primärkommunalt som enskilt huvudmannaskap. Vidare anordnas kursverksamhet i statlig regi. Som exempel kan nämnas följande former av utbildning. Ålderdomshemsföreståndare utbildas vid vissa landstings centrala vårdirkesskolor. Hemvårdarinneutbildningen äger rum vid primärkommunala och landstingskommunala yrkesskolor, vid vissa lantushållsskolor och vid särskilda hemvårdarinneskolor med enskild huvudman. Socialpedagoger utbildas vid sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet i Stockholm; huvudman är en stiftelse. Barnsköterskor utbildas vid primärkommunala, landstingskommunala och statsunderstödda enskilda yrkesskolor. Även hemsamariter utbildas vid primärkommunala och landstingskommunala yrkesskolor. Dessutom har skolöverstyrelsen i samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna anordnat kurser för sådan utbildning.

Av det föregående har bl. a. framgått att yrkesutbildning i skiftande former bedrivs av enskilda organisationer, stiftelser och företag. Dylig yrkesutbildning förekommer i skolor för skilda näringsgrenar, branscher och yrken, i företags- och industriskolor, som lärlingsutbildning samt genom olika slag av kursverksamhet.

Huvudmannaskapet för folkhögskolorna är fördelat mellan landstingskommuner, organisationer och samfund. Gentemot skolväsendet i övrigt utgör de en fristående

skolform. Liksom beträffande flera i det föregående angivna skolor och utbildningsanstalter har det enligt huvudmannutredningens mening inte ankommit på utredningen att pröva frågan om folkhögskolans huvudmannaskap.

2.2 Huvudmannaskapet och skolreformerna

Under de senaste decennierna har inom skolväsendet genomförts förändringar, som — påpekar utredningen — i olika avseenden inneburit en förhållandevis långtgående omfördelning av ansvaret för undervisnings- och utbildningsverksamheten. I samma mån som en vidgad syn på skolfrågorna växte sig starkare, framstod det som alltmera naturligt att de teoretiska och de praktiska utbildningsvägarna borde ses som en enhet. Denna uppfattning gjorde sig även gällande i fråga om skolans styrelse. Större enhetlighet ansågs underlätta elevernas övergång från en skolform till en annan. I samband med planerna på enhetsskolans genomförande förverkligades år 1958 tanken på *en gemensam kommunal skolstyrelse*. Organisatoriska och andra olikheter mellan de skolformer som skulle uppgå i enhetsskolan ansågs därigenom lättare kunna överbryggas.

Ehuru endast något mer än tio år förflutit sedan den nya skolledningen infördes, har reformen enligt utredningen visat sig mycket betydelsefull. Den har bl. a. underlättat övergången till den obligatoriska 9-åriga skolan, bidragit till att skapa en mera samlad syn på kommunens skolväsen i dess helhet, möjliggjort ett effektivare utnyttjande av personella och materiella resurser, en förenklad skoladministration, en ökad samordning av skolhygieniska och skolsociala åtgärder, främjat kontakten mellan lärare inom skilda skolformer samt underlättat anordnandet av ämneskonferenser och studiedagar över stadie- och skolgränser. I samma mån som ungdomarna efter avslutad obligatorisk skola söker sig till fortsatt utbildning, finns det anledning förmoda att föräldra- och målsmannaintressena för de gymnasiala skolorna i motsvarande grad ökar. Lärogången kommer för det stora flertalet elever att allt efter utbildningsväg omfatta 11—13 år. Den gemensamma kommunala skolstyrelsen framstår som den ändamålsenligaste ledningen för detta skolsystem.

Utredningen erinrar vidare om att i samband med beslutet vid 1962 års riksdag angående grundskolan i princip fastställdes, att den föreslagna *fackskolan* skulle bli primärkommunal, ett beslut som bekräftades två år senare. Den författningsmässiga splittring, som förelegat intill den 1 juli 1962, undanröjdes i betydande utsträckning genom 1962 års skollag och skolstadga. Kommunernas allmänna skyldigheter blev ensartade för alla skolor under den gemensamma skolstyrelsen, statliga såväl som kommunala. I fråga om kommunernas särskilda skyldigheter förelåg emellertid alltjämt väsentliga skillnader. Beträffande grundskolan och övriga kommunala skolor hade kommunen sålunda bl. a. att bestrida samtliga kostnader i den mån de inte täcktes av statsbidrag, bidrag från annan kommun eller andra medel. Kommunens främsta åliggande med avseende på de statliga gymnasierna

avsåg skyldigheten att hålla mark, lokaler och inventarier samt att svara för den yttre renhållningen. För allmänt gymnasium skulle kommunen därjämte bestrida kostnaderna för belysning och uppvärmning.

Frågan om huvudmannaskapet för *det nya gymnasiet* behandlades ingående av 1960 års gymnasieutredning. Enligt dess mening saknades bärande skäl för ett statligt huvudmannaskap. De motiv som kunde anföras för ett landstingskommunalt huvudmannaskap var enligt nämnda utrednings uppfattning att upptagningsområdet för ett gymnasium som regel omfattar mer än en kommun, att systemet med interkommunala ersättningar till stor del skulle bli obehövt samt att en viss skatteutjämnande effekt skulle ernås. Starka skäl ansågs emellertid tala mot ett landstingskommunalt huvudmannaskap. En sådan lösning skulle konservera svårigheterna att samordna gymnasiet med de primärkommunala skolformerna samt utgöra ett avsteg från de grundläggande principerna för vårt skolväsen, nämligen dess förankring i det medborgerliga intresset som i första hand kommer till uttryck i kommunmedlemmarnas medverkan i den egna kommunens angelägenheter.

Gymnasieutredningen framhöll, att skolväsendet är uppbyggt med den kommunala grundskolan som bas och att på denna bygger skolformer för vidareutbildning av olika slag. Undervisnings- och utbildningsverksamheten upp till universitetsnivå är sålunda avsedd att utgöra en organisatorisk enhet. En enhetlig lokal skoladministration hade redan genomförts. Enligt gymnasieutredningens mening framstod det som konsekvent och rationellt att även i ekonomiskt avseende genomföra ett enhetligt huvudmannaskap.

Såsom framhållits i 1.1 godtog riksdagen den i prop. 1964:171 föreslagna förändringen, att gymnasiet i dess helhet i enlighet med utredningsförslaget skulle kommunaliseras; kommunen blev huvudman för det nya integrerade gymnasiet.

Även utvecklingen inom *vuxenutbildningen* bör enligt huvudmannautredningen beaktas i förevarande sammanhang. Det må erinras om att den av arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen bedrivna omskolningsverksamheten för arbetslösa m. fl. från 1957 kraftigt ökat i omfattning. Statliga vuxenskolor för förgymnasial och gymnasial utbildning med riksrekrytering inrättades i Norrköping och Härnösand 1956 resp. 1962. Under 1960-talets förra hälft expanderade kvällsgymnasierna snabbt. Flertalet av dem drevs i primärkommunal regi. Genom 1967 års vuxenutbildningsreform vidgades möjligheterna att bedriva vuxenutbildning. Lokal vuxenutbildning ingår numera som en del av det primär- och sekundärkommunala skolväsendet. Därigenom kan ungdomsskolornas lokaler, materiel och personal utnyttjas. Det ankommer på skolöverstyrelsen att fatta beslut om tillstånd för primär- och sekundärkommun att ordna lokal vuxenutbildning i form av gymnasie-, fackskole- och förgymnasiala kurser. Enligt av skolöverstyrelsen utfärdade riktlinjer äger länskolnämnden att medge, vilka kurser som för varje läsår får igångsättas.

Av det föregående har framgått att staten samt primär- och sekundärkommuner är huvudmän för vuxenutbildningen. Även kommunalförbund kan vara huvudman för dylik verksamhet. Skolstyrelsen är styrelse för kommunal och statlig gymnasial

vuxenutbildning i kommunen. Styrelsen för landstingskommuns yrkesskola är styrelse för den yrkesutbildning för vuxna som anordnas vid skolan.

De i det föregående berörda fackskole- och gymnasiereformerna innebar, att primärkommunerna erhöll ett väsentligt ökat förvaltningsansvar. Såsom framhållits i 1.1 anknöt yrkesutbildningsberedningen (YB) vid sin behandling av huvudmannaskapet för den av beredningen föreslagna *mellanskolan* till denna utveckling.

Statsmakternas på grundval av YB:s förslag fattade beslut angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet (prop. 1968: 140, SU 195, rskr 404) innebär i huvudsak följande.

Fackskola, gymnasium och yrkesskola sammanförs den 1 juli 1971 till en skolform, vars namn ännu inte fixerats men för vilken använts beteckningen *mellanskolan*. Den skall organisatoriskt och pedagogiskt utgöra en skolform.

Den beslutade nya skolan kommer att inrymma huvudparten av undervisnings- och utbildningsverksamheten på gymnasial nivå. Vid planeringsarbetet skall eftersträvas att flertalet studievägar inom *mellanskolan* kan erbjudas på varje ort, där *mellanskol*utbildning ordnas. En nära samgång mellan olika studievägar i fråga om läroplanerna syftar till att underlätta elevernas successiva val av utbildningsvägar och vidga deras möjligheter att växla studieväg. Den organisatoriska och lokalmässiga samordning som beslutet innefattar avses främja en rationell och effektiv användning av materiella och personella resurser. Lokalbeståndet differentieras enbart med hänsyn till funktion och utnyttjas gemensamt av *mellanskolans* elever, oberoende av skolformstillhörighet enligt tidigare system. På motsvarande sätt kommer lärarna i fråga om såväl praktiska som teoretiska undervisningsmoment att undervisa elever på i övrigt olika studievägar. Utnyttjandet av samläsningsmöjligheterna medför att till en och samma undervisningsgrupp kan sammanföras elever från tidigare skilda skolformer.

Beslutet om det gymnasiala skolsystemets omdaning innefattar inte något ställningstagande till huvudmannaskapet för *mellanskolan*, då denna fråga gjorts till föremål för särskild utredning.

2.3 Utredningsuppdraget

Enligt de för huvudmannautredningen utfärdade direktiven hade utredningen att klarlägga de konkreta problem som är förbundna med ett slutligt ställningstagande till frågan om huvudmannaskapet för gymnasial utbildning. Som utgångspunkt borde därvid gälla att den gymnasiala skolan, omfattande gymnasium, fackskola och yrkesskola, till övervägande del skulle stå under en huvudman. I direktiven erinrades om att enligt tidigare gjorda ställningstaganden detta huvudmannaskap borde ligga hos primärkommun. Dåvarande departementschefen framhöll, att han dittills inte funnit skäl att frångå sina bedömningar i denna del. Han räknade emellertid med vissa undantag, t. ex. beträffande utbildning inom sjukvårdsområdet. Vidare nämndes i direktiven att landstingskommunerna f. n. står som huvudmän för yrkesutbildning

av betydande omfattning även utanför sjukvårdsområdet. Innan statsmakterna kan ta ställning till frågan om ett överförande av sådan yrkesutbildning till primärkommunerna måste de med ett överförande förbundna organisatoriska och ekonomiska frågorna närmare klarläggas och förslag läggas fram till lösningar av de praktiska problem av ekonomisk och organisatorisk art, som kan uppkomma i samband med en omfördelning av huvudmannaskapet i antydd riktning.

Eftersom delade meningar alltså råder i den grundläggande frågan om valet mellan primärkommunalt och landstingskommunalt huvudmannaskap för de gymnasiala skolformerna, ansågs det lämpligt, att utredningen övervägde även denna fråga. Därvid borde på samma sätt som förordats i fråga om överföring av utbildning från landstingskommunalt till primärkommunalt huvudmannaskap klarläggas de organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av en överföring av primärkommunal gymnasial utbildning till landstingskommunalt huvudmannaskap.

I utredningsuppdraget skulle enligt de utfärdade direktiven även ingå att överväga, om förändringar i huvudmannaskapet borde ske för lantbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringsens yrkesskolor samt att undersöka dessa förändringars organisatoriska och ekonomiska konsekvenser.

3. Utredningens kartläggning

3.1 Datainsamling

Utredningens överväganden grundar sig till en del på uppgifter, som inhämtats i relevanta bestämmelser, avtal och redogörelser, riksdagstryck, vederbörande myndigheters petita, statistiska rapporter och meddelanden, vissa betänkanden, avhandlingar o. d. tryckta eller stencilerade källor.

Utredningen fann det emellertid erforderligt att därutöver insamla vissa data för att närmare kunna klarlägga en del förhållanden. Efter samråd med representanter för skolöverstyrelsen och kommunförbunden genomförde den därför en särskild undersökning. Denna omfattade alla i utredningssammanhanget aktuella primärkommuner, landstingskommuner m. fl., tillsammans 345 huvudmän för gymnasier, fackskolor, yrkesskolor, inklusive vårdirykesskolor och sjuksköterskeskolor, samt lantbruksskolor, lanthushållsskolor och skogsbruksskolor. Statliga och enskilda skolor och utbildningsanstalter ingick inte i undersökningen.

Undersökningen avsåg främst att belysa skolorganisatoriska och ekonomiska förhållanden. Uppgifter inhämtades sålunda om dels de gymnasiala skolor för vilka vederbörande är huvudmän, innefattande specificering av skolformer och skolenheter samt skolorter och elevantal, dels inom ifrågavarande områden befintliga gymnasiala skolor av samma eller liknande art men med skilda huvudmän samt dessa skolors läge i förhållande till varandra. Vidare införskaffades i fråga om skol-

fastigheterna data angående byggnadsår, tidpunkter för mera omfattande till- och ombyggnader, byggnadskostnader, erhållna statsbidrag, låneskulder och nuvarande bokförda byggnadsvärden. Uppgifter inhämtades därjämte om huvudmännens egna årliga nettoutgifter i fråga om dels byggnader och inventarier (amorteringar, räntor, underhåll o. d.), dels administration, undervisning, läromedel, bränsle, vatten, elektrisk ström, städning, förekommande skolmåltidsverksamhet och skolskjutsanordningar m. m.

Ytterligare uppgifter och synpunkter erhöles vid de överläggningar som utredningen i dess helhet eller företrädare för densamma förde med representanter för ett relativt stort antal huvudmän, vissa centrala, regionala och lokala myndigheter och organ, utredningar, organisationer, institutioner och företag.

3.2 Vissa allmänna förhållanden

Utredningen riktar uppmärksamheten på det samband som frågan om huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna har med *befolkningsutvecklingen*. Den under 1800-talets sista decennier inledda urbaniseringsprocessen betingades av den successiva omställningen från agrarsamhället med dess naturhushållning till industrisamhället med dess penninghushållning. Folkökningen främst inom industri, handel och samfärdsel, allmän tjänst och olika serviceyrken åtföljdes av en samtidig minskning av jordbruksbefolkningen. En allt större del av landets invånare koncentrerades till städer och andra tätorter. Enbart under tiden 1951—1966 steg tätortsandelen från 66,2 till 77,4 %. Utredningen framhåller i anslutning till detta förhållande, att urbaniseringstakten var icke obetydligt högre under 1960-talets förra hälft än under 1950-talet.

Av betydelse i förevarande sammanhang är vidare att inflyttningen till tätorter till övervägande delen omfattar yngre personer, varigenom ålderssammansättningen hos befolkningen i landsbygdsområdena blir alltmer ogynnsam. Utredningen understryker, att denna sammansättning har återverkningar inte endast i skattehänseende och beträffande åldringsvården utan även i fråga om bl. a. undervisnings- och utbildningsverksamheten.

Huvudmannautredningen har vid sina överväganden även beaktat förändringarna i *kommunindelningen*. Betydande vikt måste enligt dess mening läggas vid de nya riktlinjer, som i anslutning till indelningssakkunnigas förslag (SOU 1961: 9) fastställdes för landets kommunindelning. Därmed inleddes en alltjämt pågående kommunsammanläggning, som beräknas leda till en kraftig minskning av antalet primärkommuner. Utredningen konstaterar, att migrationen i förening med kommunsammanläggningarna leder till att en allt större andel av vårt lands befolkning kommer att bo i gymnasiekommuner.

Frågan om huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna har av utredningen diskuterats även med avseende på *kompetensfördelningen* mellan staten samt regionala och lokala myndigheter och organ. Den framhåller bl. a., att olika upp-

gifters fördelning på statliga, landstingskommunala eller primärkommunala organ ofta bestäms av praktiskt-förvaltningstekniska skäl. Överflyttningen av dessa uppgifter från en sektor till en annan kan förekomma i betydande omfattning, och den offentliga förvaltningen framstår numera som ett sammanhängande helt, vari statligt och kommunalt samordnats. Så är t. ex. förhållandet inom utbildningsväsendet. Undervisning och utbildning på universitets- och högskolenivå sker nära nog helt i statlig regi. Den obligatoriska skolan är en primärkommunal angelägenhet. Det gymnasiala stadiet utgör däremot ett område för gemensamma arbetsuppgifter. Under senare år har emellertid den hithörande statliga verksamheten i stor omfattning överflyttats till de båda kommunala sektorerna, främst till primärkommunen. Liksom inom åtskilliga andra områden för samhällelig verksamhet förekommer även inom utbildningsväsendet ett omfattande samarbete. Detta har form av samverkan mellan primärkommuner, mellan landstingskommuner samt mellan primärkommuner och landstingskommuner.

Tidigare förhållanden och nuvarande kompetensfördelning beträffande verksamheten inom den offentliga sektorn ger en relativt begränsad vägledning om den lämpligaste framtida fördelningen av de gymnasiala undervisnings- och utbildningsuppgifterna. I den mån en ändring av kompetensfördelningen skett på andra områden, har främst ändamålsenligheten i förändringen varit den vägledande principen. Frågan om de gymnasiala skolornas huvudmannaskap bör enligt utredningens mening lösas enligt samma grundtanke.

3.3 Skolorganisatoriska, pedagogiska och skolsociala betingelser

Med avseende på relevanta skolorganisatoriska, pedagogiska och skolsociala förhållanden har huvudmannautredningen vid sina överväganden i väsentlig omfattning beaktat Kungl. Maj:ts förslag i prop. 1968:140 angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet. I *skolorganisatoriskt* hänseende innebär propositionen, att 1964 års beslut fullföljs beträffande yrkesutbildningens inre utformning samt att gymnasium, fackskola och yrkesskola upphör som självständiga skolformer och ersätts av en sammanhållen skolform.

Huvudmannautredningen framhåller, att utbyggnaden av skolväsendet bör medge en smidig anpassning till det föränderliga samhällets växlande villkor och krav. Vid lokalisering av näringslivet måste det vara ett samhällsintresse, att landets tillgångar av produktionsfaktorer blir utnyttjade och att arbetskraften bereds full sysselsättning. Samtidigt är det av vikt att en harmonisk miljö skapas, som så långt möjligt ger människorna — oberoende av var de måste bo för att fullgöra sin uppgift — en likvärdig standard i fråga om kulturella och sociala anordningar. Tillgången till undervisnings- och utbildningsmöjligheter utgör därvid en betydelsefull faktor.

Skolplaneringen måste emellertid ske med beaktande av en rad olika betingelser. Den självklara utgångspunkten utgör den fastställda skolorganisationen och de därav följande pedagogiska förutsättningarna för undervisning och utbildning. Avseende

måste fästas vid elevrekryteringen och upptagningsområdets omfattning, skolenheternas storlek, antalet utbildningslinjer och elevernas valmöjligheter, den pedagogiska samverkan mellan olika skolformer, möjligheterna att effektivt utnyttja olika resurser m. fl. omständigheter.

Skolplaneringen måste genomföras så, att eleverna oavsett bostadsort i möjligaste mån erhåller tillgång till olika utbildningsvägar. Utredningen framhåller dock, att önskemålen angående undervisning och utbildning på gymnasial nivå inte kan tillgodoses mer än på ett relativt begränsat antal orter. I annat fall skulle de tillgängliga resurserna splittras i alltför hög grad. Möjligheterna att geografiskt sprida undervisnings- och utbildningsverksamheten beror i betydande omfattning på rekryteringsunderlagets storlek. Vårt lands bebyggelsestruktur erbjuder därvid speciella och stundom svårbemästrade förhållanden. Vid den omfattande utbyggnaden av gymnasieväsendet sedan 1950-talets mitt har den s. k. centralortsprincipen tillämpats. Den innebär i huvudsak att gymnasiregionerna överensstämmer med näringsgeografiska regioner, organiserade kring centralorter som kommersiellt, ekonomiskt och kommunikationsmässigt hör samman med den omgivande bygden. Skolan lokaliseras till områdets befolkningstyngdpunkt och kan därigenom nås så bekvämt som möjligt av eleverna. Vid planeringen för det gymnasiala skolväsendet är landet f. n. indelat i omkring 120 regioner.

I fråga om huvudmannaskapet konstaterar utredningen, att planeringsområdena för de gymnasiala skolorna endast delvis sammanfaller med primär- och sekundärkommunernas gränser. Den erinrar vidare om att dessa relationer successivt förändras i samband med de fortgående kommunsammanläggningarna.

I samma mån som planerna på en helintegrerad skola förverkligas, är det enligt utredningens mening nära nog oundvikligt, att denna skola i princip får *en* huvudman. Skolfrekvensen och upptagningsområdenas storlek samt elevernas av dessa omständigheter beroende valsituation understryker bl. a. ur planeringssynpunkt värdet av en samordnad skolorganisation på det gymnasiala stadiet. Genomförandet och vidmakthållandet av ett dylikt skolsystem underlättas genom en relativt långtgående enhetlighet i huvudmannaskapet för berörd undervisnings- och utbildningsverksamhet. En delning av huvudmannaskapet genom att t. ex. bryta ut den del som motsvarar yrkesskolan och ställa den under särskild huvudman betecknar utredningen som en orealistisk åtgärd.

Vid sin behandling av de gymnasiala skolornas huvudmannaskap ur *pedagogiska* synpunkter erinrar utredningen om att reformeringen av dessa skolor bl. a. syftar till att underlätta elevernas successiva val av undervisnings- och utbildningsvägar. Möjligheterna att beakta individuella intressen och att ge var och en den lämpligaste utbildningen underlättas i det integrerade gymnasiet. En nära samordning mellan detta gymnasium samt fackskolan och yrkesskolan vidgar ytterligare utbildningsmöjligheterna.

För den i skolmässiga former bedrivna gymnasiala undervisningen och utbildningen förutsätts enligt yrkesutbildningsberedningens förslag en sådan samordning i läroplaner och arbetsformer, att eleverna skall kunna växla studieväg mellan gym-

nasium, fackskola och yrkesskola, även om vissa kompletteringar i regel torde bli nödvändiga. Så skall t. ex. elever som genomgått en tvåårig yrkesutbildning ha möjlighet att vinna inträde i fackskolans första årskurs inom den för bl. a. denna elevkategori reserverade kvoten. Beredningen har emellertid även föreslagit, att elever i yrkesskolan under en tvåårig lärogång jämsides med undervisningen i yrkesteknik skall kunna inhämta de teorikunskaper som erfordras för att vinna inträde i andra årskursen av fackskolans tekniska linje. Genom att i princip tillåta varje elev att utöver timplanen i yrkesskolan välja till vilket som helst av fackskolans ämnen åstadkommer man enligt yrkesutbildningsberedningens uppfattning en sakligt betingad jämställdhet mellan de båda skolformerna. Beredningen tänker sig en liknande anordning för att underlätta en övergång från yrkesskolan till gymnasiet.

Förslaget i prop. 1968:140 angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet ansluter sig i princip till grundtankarna i yrkesutbildningsberedningens ovan antydda synpunkter och förslag. Det framhålls emellertid att elevernas tillval av ämnen väsentligen bör ske under andra året i yrkesskolan och främst avse ämnen som stöder yrkesinriktningen (s. 135).

Frågan om huvudmannaskapet har viss betydelse i berörda sammanhang. Huvudmannautredningen gör gällande att t. ex. övergången från en skolform till en annan kan komma att försvåras, om resp. skolenheter har skilda huvudmän. Även ur här angivna synpunkter finner den att ett förverkligande av en totalintegrerad gymnasial skola nära nog med nödvändighet måste ha en och samma huvudman för en anläggning omfattande gymnasium, fackskola och yrkesskola. Däremot ger de sålunda uppkomna förhållandena enligt utredningens uppfattning ingen vägledning om vem som i princip skall handha huvudmannaskapet. Från ovan diskuterade synpunkter kan enligt dess mening ifrågakomma såväl primärkommun som landskommun.

Den *skolsociala* verksamheten omfattar bl. a. studie- och yrkesorientering, skolpsykologisk och skolkurativ verksamhet samt skolhälsovård. Huvudmannautredningen understryker, att vidgade valmöjligheter samt snabba och ibland svårtydda förändringar på arbetsmarknaden hos de gymnasiala skolornas stora elevkullar skapar ett ökat behov av studie- och yrkesorientering, anlagsorientering och enskild vägledning. I skolstadgan förutsätts att yrkesvägledare, skolpsykolog och skolkurator skall finnas inom varje gymnasium och fackskola.

Studie- och anlagsorienteringen innebär en fortsättning av den yrkesvägledning som på grundskolans högstadium i första hand lämnats av yrkesvalsläraren. Skolpsykologorganisationen är under kraftig utbyggnad. Utöver till länskolnämnderna knutna skolpsykologer finns i större städer och kommunblock inemot ett hundratal heltidsanställda skolpsykologer. Utvecklingen av skolkuratorsinstitutionen har först fr. o. m. läsåret 1965—66 skett i snabbare takt. Obligatorisk skolhälsovård är sedan länge genomförd vid ett flertal skolformer.

Utredningen hävdar, att för den i det föregående summariskt angivna *skolsociala* och skolhygieniska verksamheten skulle ett odelat huvudmannaskap för samtliga

skolor inom en ort i åtskilliga fall kunna vidga möjligheterna att effektivt utnyttja såväl personella som materiella resurser och anordningar av olika slag.

I tillämpliga delar anlägger utredningen ett liknande betraktelsesätt på förekommande skolmåltids- och skolskjutsverksamhet samt anordningar för elevers inackordering.

3.4 Administrativa angelägenheter

Förändringar i de gymnasiala skolornas huvudmannaskap kan enligt utredningens mening komma att återverka på arbetet inom dessa skolor. Särskilt anses så kunna bli fallet om från undervisnings- och utbildningssynpunkt sammanhörande skolformer erhåller skilda huvudmän. Antydda konsekvenser för skolans verksamhet sammanhänger bl. a. med de verkningar som omfördelningar av huvudmannaskapet kan medföra i skoladministrativt hänseende.

Utredningen konstaterar, att frågor rörande den *centrala* ledningen är föga relevanta vid överväganden angående de gymnasiala skolornas huvudmannaskap. Intresset knyts till vissa regionala och lokala skoladministrativa förhållanden.

På det *regionala* planet finns det anledning att beakta den verksamhet som utövas av länsskolnämnderna, landstingens undervisningsnämnder, de regionala styrelserna för lantbrukets yrkesskolor och skogsvårdsstyrelserna. Utredningen redogör sammanfattningsvis för dessa regionala instansers arbetsuppgifter, styrelser och beslutsfunktioner, kansliorganisationer, personal m. m. Vid sina överväganden har den bl. a. beaktat följande omständigheter.

I fråga om länsskolnämnderna diskuterar utredningen förhållandevis ingående deras insatser i planeringsarbetet och erinrar om att de på det regionala planet till övervägande delen svarar för denna verksamhet. En omfördelning av huvudmannaskapet kan under vissa förutsättningar medföra väsentligt förändrade betingelser för detta arbete. Ett övervägande landstingskommunalt huvudmannaskap för de gymnasiala skolformerna medför bl. a. att både landsting och länsskolnämnder skall handlägga den regionala planeringen av skolväsendet ovanför grundskolan. En sådan anordning är enligt utredningens uppfattning inte ändamålsenlig. Då det förefaller orealistiskt att frånhända huvudmannens uppgifter som sammanhänger med det grundläggande planeringsarbetet, återstår möjligheten att i berörda hänseende begränsa länsskolnämndernas verksamhet. Därigenom uppkommer emellertid en annan situation, som utredningen också anser föga tillfredsställande, nämligen att den regionala planeringen i vad avser de gymnasiala skolformerna väsentligen handhas av landstinget, medan länsskolnämnderna svarar för den regionala planeringen av grundskolan.

Beträffande den regionala ledningen av landstingens yrkesskolor och kursverksamhet föreligger vissa olikheter mellan landstingskommunerna. Så har t. ex. de skoladministrativa uppgifterna av en del landsting sammanförts med behandlingen av vissa andra ärenden. Landstingskommunerna i Örebro, Gävleborgs och Väster-

norrlands län har övertagit större delen av yrkesutbildningen inom resp. område. I dessa län är undervisningsnämnden enligt Kungl. Maj:ts medgivande numera central styrelse även för lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor inom ifrågavarande regioner. I sin planerings- och utbildningsverksamhet anlitar undervisningsnämnderna i växlande omfattning särskilt tillsatta planerings- och yrkesråd.

Lösningen av den regionala styrelsefrågan för jordbrukets yrkesskolor har tillförsäkrat landstingen ett betydande inflytande på lantbruks- och lanthushållsundervisningen. De regionala skolstyrelserna har i väsentliga delar övertagit uppgifter, som tidigare tillhörde de lokala skolstyrelserna. De har vidare att organisera samarbetet mellan skolorna inom resp. region. En skolas normala rekryteringsområde är nämligen ofta otillräckligt i fråga om de specialiserade yrkeskurser för jordbruket, som i överensstämmelse med den nu pågående utvecklingen kommer att krävas i allt större omfattning. Den regionala skolstyrelsen har att i dylika sammanhang främja samarbetet mellan olika skolor och bidra till att undervisnings- och utbildningsresurserna effektivt utnyttjas.

Huvudmannautredningen erinrar även om lantbruksundervisningens ställning gentemot länskolnämnderna. De regionala styrelserna för lantbrukets yrkesskolor, som i sig själva är länsomfattande organ, är inte underordnade länskolnämnderna. Erforderligt samråd i planeringsfrågor m. m. liksom samverkan i olika utbildningsfrågor underlättas genom att nämnderna är representerade i de regionala styrelserna. Vidare framhåller utredningen bl. a., att vissa förändringar i fråga om länskolnämndernas befogenheter med avseende på såväl lantbrukets som trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesutbildning är att emotse inom en relativt nära framtid, nämligen i samband med att denna utbildningsverksamhet ställs under skolöverstyrelsens centrala ledning.

Situationen inom skogsbrukets yrkesutbildning är i vissa hänseenden särpräglad. I en kortfattad återblick visar utredningen, att det uppkomna läget främst är historiskt betingat. Vad särskilt gäller skogsbruksskolorna fullgör skogsvårdsstyrelserna f. n. i regel en tredubbel uppgift, nämligen som regionala tillsynsmyndigheter, lokala styrelser och huvudmän, ett förhållande som utredningen betecknar som unikt inom det svenska skolväsendet.

Omständigheterna kring den *lokala* skolförvaltningen intar en framskjuten ställning vid utredningens överväganden angående huvudmannaskapet för de gymnasiala skolorna. Främst har därvid beaktats den år 1958 inrättade gemensamma kommunala skolstyrelsen och skolledningen. Delvis som en följd av denna reform har en vidgad syn på undervisnings- och utbildningsfrågorna växt sig starkare. Det har blivit alltmera naturligt att betrakta de teoretiska och praktiska utbildningsvägarna som en enhet; samverkan mellan den obligatoriska skolan och dess överbyggnader har underlättats; elevernas möjligheter till val av utbildningsvägar och övergång från en skolform till en annan har vidgats; tillgängliga resurser har kunnat utnyttjas mera effektivt osv. Utredningen erinrar även om att vid förarbetena till skolstyrelselagen särskilt uppmärksammades, att delegation av beslutanderätten skulle ske med hänsyn till ärendenas art och utan avseende på skolform, dvs. en

vertikal fördelning av ärendena. En dylik fördelningsprincip ansågs ha stor betydelse för skolstyrelsens möjligheter att enhetligt leda skolutvecklingen i kommunen och skapa samhörighet inom dess skolväsende.

I ljuset av den starkt ökade tillströmningen till de gymnasiala utbildningsvägarna har vinsterna av skolstyrelserreformen enligt utredningens mening blivit än mera påtagliga. Inte minst värdefull har reformen därvid enligt dess uppfattning visat sig vara i fråga om medborgarengagemanget. Tillkomsten av den gemensamma kommunala skolstyrelsen i förening med breddningen i elevrekryteringen har bidragit till att det medborgerliga intresset för pedagogiska angelägenheter blivit mera uttalat även beträffande de gymnasiala skolformerna.

Vad gäller skolledningen i primärkommunen redogör huvudmannautredningen för organisationen av kommunens skolkansli, principerna för inrättandet av vissa tjänster, olika befattningshavares arbetsuppgifter o. d. En motsvarande redogörelse lämnas även i fråga om skolenheternas ledning och rektorsexpeditionerna, varvid utredningen för att närmare belysa den nuvarande personaluppsättningen redovisar vissa beräkningar. Dessa har utförts på grundval av ett genom skolledarutredningen under vårterminen 1968 insamlat material, som ställts till huvudmannautredningens förfogande.

Framställningen visar, att den primärkommunala skoladministrationen utformats med hänsyn till den moderna skolans behov av olika befattningshavare och att den i betydande utsträckning erhållit en sådan omfattning, som huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna kan anses kräva.

Beträffande de landstingskommunala utbildningsanstalternas styrelser, skolledare och rektorsexpeditioner råder i tillämpliga delar väsentligen överensstämmelse med förhållandena vid primärkommunala gymnasiala skolor med samma eller likartad inriktning.

Såsom tidigare framhållits har i en del landstingskommuner genom inrättandet av centrala skolstyrelser en koncentration av styrelsefunktionerna ägt rum. Därigenom har också de lokala skolstyrelserna i stort sett blivit överflödiga. Centraliseringen har i regel förenats med en liknande koncentration till resp. landstingskansli av vissa arbetsuppgifter, som tidigare utfördes vid resp. skolors rektorsexpeditioner.

Skogsbruksskolornas lokala styrelsefunktioner utövas såsom förut nämnts av skogsvårdsstyrelserna.

Utredningen framhåller i detta sammanhang även att yrkesskolorna inom jordbrukets och skogsbrukets områden är förhållandevis krävande i fråga om förvaltnings- och ekonomipersonal men att denna personal vid angivna skolor det oaktat är föga omfattande, eftersom skolenheterna genomgående är små.

3.5 Ekonomiska frågor

Huvudmannautredningen redogör sammanfattningsvis för de bestämmelser, enligt vilka *statsbidrag* utgår till de gymnasiala skolorna. I anslutning därtill konstaterar

utredningen, att statsbidrag till dessa skolor utgår efter jämförelsevis skiftande grunder och med belopp, som relativt sett är av varierande storlek. Orsakerna härtill anges vara flera. Sålunda anförs att bestämmelserna i en del fall utformats med beaktande av huvudmannens ekonomiska bärkraft, t. ex. skatteunderlaget hos vederbörande kommun, huvudmannens inkomster av fonder, fast egendom o. d. Vissa hänsyn till resp. utbildnings innehåll samt olika skolformers arbetsmetoder anses också ha influerat på bidragsgivningen.

De statliga kostnaderna för den gymnasiala undervisnings- och utbildningsverksamheten är betydande. Bortsett från statliga och enskilda skolor anvisades enligt utredningens beräkningar till driften av de gymnasiala skolorna budgetåret 1967/68 omkring 802 milj. kr. och budgetåret 1968/69 omkring 859 milj. kr., vilket motsvarar en genomsnittlig kostnad per elev om 3 950 resp. 4 070 kr.

Utredningen erinrar om att *bidrag från landstingen* f. n. utgår till yrkesutbildning, som bedrivs med primärkommunalt huvudmannaskap. För läsåret 1967/68 uppgick bidragsbeloppet till närmare 20 milj. kr.

Vid sina överväganden har utredningen även beaktat förekommande *ersättningar i samband med kommunal samverkan* på skolväsendets område. Efter att något ha berört förarbetena till de utfärdade anvisningarna rörande ersättningar redogör utredningen för de grundprinciper, enligt vilka ersättningsbeloppen beräknas samt anger beloppens storlek läsåret 1968/69.

Genom den tidigare omnämnda undersökningen införskaffade utredningen ett omfattande material angående bl. a. de med huvudmannaskapet sammanhängande ekonomiska förhållandena. Resultaten av de på detta material grundade beräkningarna visar, att primärkommuner och landstingskommuner i samband med huvudmannaskapet för de gymnasiala skolorna har betydande utgifter. Det må framhållas att utredningen redogör för vissa olikheter mellan primärkommunernas och landstingskommunernas redovisningsprinciper. De på grund därav uppkomna skillnaderna synes emellertid vara av mindre vikt i föreliggande sammanhang.

Beträffande *investeringarna* redovisar utredningen en mångfald omkostnadsposter. Här må endast nämnas följande uppgifter, som i första hand är ägnade att belysa storleksordningen av de primärkommunala och de landstingskommunala insatserna. Byggnadskostnaderna för gymnasier, fackskolor och yrkesskolor med *primärkommuner* som huvudmän uppgick under åren 1960/67 till 577,7 milj. kr., varav 158 milj. kr. (27,4 %) utgjorde statsbidrag och 419,7 milj. kr. (72,6 %) huvudmännens investeringar. Det bokförda värdet av primärkommunernas samtliga gymnasiala skolbyggnader uppgick år 1967 till 1 214,4 milj. kr. De redovisade låneskulder för dessa anläggningar uppgick vid samma tidpunkt till 471,6 milj. kr. Byggnadskostnaderna för gymnasiala skolor med *landstingskommuner* som huvudmän uppgick under perioden 1960/67 till 243 milj. kr., varav 83,6 milj. kr. (34,4 %) utgjorde statsbidrag och 159,4 milj. kr. (65,6 %) huvudmännens investeringar. Det bokförda värdet av landstingskommunernas samtliga gymnasiala skolbyggnader uppgick år 1967 till 304,6 milj. kr. Låneskulder för angivna byggnader belöpte sig vid samma tillfälle till 22,6 milj. kr.

I fråga om de av *skogsvårdsstyrelserna* drivna skogsbruksskolorna investerades åren 1960/67 för byggnadsändamål 28,9 milj. kr. Statsbidragsdelen omfattade 13,2 milj. kr. (45,8 %). Återstående 15,7 milj. kr. (54,2 %) utgjorde bidrag från skogsvårdsstyrelser, landsting och primärkommuner, konjunkturutjämningsfonder m. fl. Det bokförda byggnadsvärdet för samtliga skogsbruksskolor med skogsvårdsstyrelser som huvudmän uppgick till sammanlagt 27,2 milj. kr. och låneskuldena för dessa byggnader till totalt 5,9 milj. kr.

Huvudmännens årliga nettokostnader för den gymnasiala undervisnings- och utbildningsverksamheten varierar enligt vad utredningens framställning ger vid handen högst väsentligt. De avser i växlande omfattning utgifter för räntor, lokalhyror, byggnaders och inventariers underhåll, skollokalers uppvärmning och städning, avlöningsförmåner av olika slag, skolhälsovård, konsulent-, psykolog- och kuratorsverksamhet, läromedel, skolmåltidsverksamhet m. m. Som ett led i den genomförda undersökningen har utredningen sökt fastställa huvudmännens genomsnittliga nettokostnader per elev vid de i sammanhanget aktuella skolformerna läsåret 1966/67. Beräkningarna omfattar sammanlagt 251 skolenheter med totalt 65 062 elever. Huvudmännens genomsnittliga årskostnader per elev varierade alltefter skolform mellan 1 820 och 6 310 kr. Medelkostnaden för samtliga i beräkningarna ingående elever uppgick till 2 530 kr. per elev och läsår. En särskild kostnadskalkyl avseende 23 177 elever vid gymnasiala skolor i huvudstaden gav för nyssnämnda läsår en medelkostnad per elev om 2 300 kr.

4. Förslag

4.1 Inledning

I samband med sina överväganden och förslag framhåller huvudmannautredningen inledningsvis, att vårt lands skolsituation i vissa relevanta avseenden förändrats. Några decennier tillbaka i tiden hade endast ett fåtal möjligheter att er hålla undervisning och utbildning på gymnasial nivå. Den markerade gräns som därmed existerade mellan den obligatoriska skolan och dess överbyggnader är emellertid på rask väg att suddas ut. Inom en nära framtid beräknas mer än 85 % av samtliga ungdomar komma att genomgå någon av de alternativa utbildningslinjer varom här är fråga. För föräldrar och målsmän framstår den obligatoriska skolan och de därpå följande utbildningsvägarna alltmer som ett sammanhängande skolsystem.

En omfördelning av de gymnasiala skolformernas huvudmannaskap kan komma att medföra ändrade betingelser för det medborgerliga inflytandet samt därjämte få återverkningar i bl. a. skolorganisatoriskt, skoladministrativt, ekonomiskt och skolsocialt hänseende. Enligt utredningens uppfattning skulle den också rätt

väsentligt kunna ändra förhållandena för vissa till skolans undervisnings- och utbildningsverksamhet knutna personalkategorier samt därjämte rubba förutsättningarna för vederbörande styrelser och anslagsbeviljande myndigheters verksamhet. Däremot förmodas en förändring i huvudmannaskapet åtminstone i ett initialt skede endast i mindre utsträckning beröra eleverna.

Särskilt på litet längre sikt kan den samlade effekten av ett förändrat huvudmannaskap för de gymnasiala skolorna förmodas bli betydande. Enligt utredningens bedömande bör därför varje omfördelning av nämnda huvudmannaskap företas med varsamhet och genomföras endast i den mån det kan anses innebära avgjort gynnsammare förutsättningar för ifrågavarande undervisnings- och utbildningsverksamhet.

Såväl utredningens behandling av relevanta frågor som dess slutliga ställningstaganden grundar sig på den nuvarande sekundär- och primärkommunala indelningen, den beslutade och pågående kommunsammanläggningen samt den rådande kompetensfördelningen mellan berörda myndigheter. Utredningen framhåller, att i den mån länsindelning, länsförvaltning m. m. reformeras, kan detta komma att ändra de förutsättningar, som i enlighet med direktiven tjänat som utgångspunkt för utredningsarbetet.

4.2 Huvudmannaskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor samt för vårddyrkesutbildningen

4.2.1 Utredningen

Vissa direkt yrkesinriktade gymnasiala utbildningar måste i en del fall bedrivas under förhållanden, som kan utgöra allvarliga hinder för deras inlemmande i mellanskolan. Så är enligt utredningens mening fallet med yrkesutbildningen för jordbruk, trädgårdsnäring och skogsbruk samt vårddyrkesutbildningen. Utredningen har funnit det lämpligt att vid sitt ställningstagande först behandla huvudmannaskapet för nämnda utbildningar, eftersom valet av huvudman därvid enligt dess uppfattning kan träffas relativt oberoende av frågan om huvudmannaskapet för mellanskolan i övrigt.

Utredningen framhåller, att yrkesutbildningen för jordbruk, trädgårdsnäring och skogsbruk kräver speciella skolanläggningar och att redan lokaliseringen av dessa utbildningsanstalter i flertalet fall utgör ett allvarligt hinder för deras infogande i den integrerade nya skolan.

Beträffande *lantbrukets yrkesskolor* är landstingen f. n. huvudmän för flertalet skolor. Utredningen anser, att det saknas bärande motiv att ändra på detta förhållande. Enligt dess mening bör landstingen sålunda i princip vara huvudmän för jordbrukets yrkesskolor.

Lantbruksundervisningen (lantmästarutbildning) och trädgårdsskolan vid *Alnarpsinstitutet* har liksom *trädgårdsskolan i Norrköping* staten som huvudman. Nämnda

utbildningar har riksskolekaraktär. Enligt utredningens mening finns det anledning att avvakta resultatet av de fr. o. m. den 1 juli 1967 genomförda förändringarna i fråga om Alnarpsinstitutets styrelse m. m., innan frågan om ändrat huvudmannaskap för institutet prövas. Huvudmannaskapet för trädgårdsskolan i Norrköping kan lämpligen övervägas i detta senare sammanhang.

I fråga om huvudmannaskapet för *den skogliga yrkesutbildningen* framhåller utredningen, att utbildningen vid nuvarande skogsmästarskola och skogsskolor är avsedd att ersättas med utbildning vid ett fåtal skogsinstitut. Dessa får karaktär av riksskolor. Utredningen ansluter sig till det av skogsbrukets yrkesutbildningskommitté framlagda förslaget, att den till skogsinstitut förlagda skogstekniker- och skogsmästarutbildningen (eller motsvarande utbildning) skall erhålla statligt huvudmannaskap.

Beträffande skogsbruksskolorna konstaterar utredningen, att deras verksamhet är av jämförelsevis begränsad omfattning, ett förhållande som bl. a. framgår av uppgifterna om investeringar och bokförda värden för vid nämnda utbildningsanstalter befintliga byggnader. Utredningen erinrar vidare om framlagda förslag att i rationaliseringssyfte reducera antalet skogsbruksskolor. Huvudmän är f. n. skogsvårdsstyrelserna. Då deras ekonomiska resurser är starkt begränsade, bekostas verksamheten till övervägande delen av statsmedel. Därjämte lämnar landstingen i vissa fall icke oväsentliga bidrag. Från de synpunkter utredningen har att beakta företer enligt dess mening skogsbruksskolornas och lantbruksskolornas situation stora likheter. Skogsbrukets yrkesutbildningskommitté anser, att skogsbruksskolorna bör ha landstingskommunalt huvudmannaskap. Utredningen delar denna uppfattning och framhåller särskilt, att ett gemensamt huvudmannaskap för jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor i vissa fall kan förmodas främja ett vidgat samarbete mellan dessa skolor.

Vårddyrkesutbildningen erbjuder enligt utredningens uppfattning vissa särpräglade förhållanden. Utredningen anser sig sakna anledning att behandla den av enskilda huvudmän ordnade vårddyrkesutbildningen. I fråga om den statliga verksamheten inom detta område begränsar sig utredningen till uttalandet att den redan påbörjade överföringen av vissa utbildningar till annan huvudman bör fortsätta, i den mån det i skilda fall visar sig ändamålsenligt.

Beträffande den landstingskommunala och primärkommunala vårddyrkesutbildningen anför utredningen bl. a.

Vårdverksamhetens huvudmän har byggt upp en omfattande organisation för denna utbildning, vilket ter sig naturligt eftersom sådan utbildning till stor del måste förläggas till resp. vårdinrättningar. Ett dylikt gemensamt huvudmannaskap underlättar bl. a. anskaffandet av kompetenta lärare och handledare genom det dubbla användandet av viss personal för såväl vård som undervisning. Det gemensamma huvudmannaskapet underlättar även högst väsentligt ordnandet av erforderliga praktikplatser för eleverna. Med hänsyn till arbetsmarknadssituationen finner utredningen det vidare vara en avgjord fördel, att huvudmannen för vårdverksamheten också har hand om dithörande yrkesutbildning. Ett dylikt samband underlättar personal-

rekryteringen och främjar fortsatt utbildning av i vårdverksamheten redan engagerad personal.

Vårdrkesutbildningen bedrivs i betydande omfattning skild från övrig gymnasial yrkesutbildning och är i en del fall förlagd till särskilda skolor. Utredningen framhåller, att en sådan anordning ur rekryteringssynpunkt kan medföra mindre gynnsamma effekter för den expanderande vårdverksamheten, som f. n. har att vidkännas viss underbemanning. En utbildning på hemorten eller i dess närhet är från angivna synpunkt att föredra eftersom ungdomen företrädesvis söker sig till närbelägna utbildningsanstalter.

Utredningen erinrar vidare om att det f. n. råder viss oklarhet angående den framtida vårdrkesutbildningens utformning, nämligen huruvida den under första terminen skall samordnas med konsumtionsteknisk utbildning eller redan från början bedrivs som en självständig linje.

Med hänsyn till anförda omständigheter finner utredningen att någon enhetlighet i fråga om huvudmannaskapet för vårdrkesutbildningen inte synes påkallad. Den anser, att vårdrkesutbildningen i princip bör handhas av huvudmannen för resp. vårdverksamhet, dvs. främst landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. Enligt utredningens mening bör emellertid även primärkommuner i övrigt där så visar sig lämpligt kunna svara för sådan utbildning under dess inledande skede. Uppgörelse om hur den praktiska delen av utbildningen skall ordnas får under sådana förhållanden träffas med huvudmannen för berörda vårdverksamhet.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen sålunda för den i det föregående behandlade utbildningsverksamheten,

att jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor ställs under landstingskommunal huvudman, dock med undantag för Alnarpsinstitutet och anstalterna för skogstekniker- och skogsmästarutbildningen (eller motsvarande utbildning) som i likhet med trädgårdsskolan i Norrköping förblir statliga, samt

att vårdrkesutbildningen skall handhas av huvudmannen för resp. vårdverksamhet, dvs. främst landstingskommunerna och de landstingsfria städerna, samt i utbildningens inledande skede då så visar sig lämpligt även av primärkommuner i övrigt.

Det må tillfogas att utredningen är enhällig i sitt ställningstagande beträffande huvudmannaskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor samt för vårdrkesutbildningen.

4.2.2 Remissyttranden

Frågan om huvudmannaskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor samt för vårdrkesutbildningen behandlas av ett betydande antal remissinstanser. Nära nog samtliga ansluter sig till uppfattningen, att övervägandena angående huvudmannaskapet för nämnda undervisningsverksamhet kan ske relativt oberoende av ställningstagandena till huvudmannaskapet för mellanskolan i övrigt.

4.2.2.1 Jordbrukets och trädgårdsnäringens yrkesskolor

Utredningens förslag om ett oförändrat huvudmannaskap för jordbrukets yrkesskolor tillstyrks av ett stort antal remissinstanser. *Lantbruksstyrelsen* biträder uppfattningen att landsting bör vara huvudman för lantbruks-, trädgårds- och lanthushållsundervisningen och anför.

Detta är redan fallet för ca 80 % av skolorna för dessa utbildningsområden. Styrelsen vill framhålla det samarbete som äger rum mellan skolorna och lantbruksnämnderna vad gäller samordning av kursverksamhet, utbyte av lärare samt utnyttjande av övriga tillgängliga resurser. Det är nödvändigt att detta samarbete allt framgent består och utvecklas. Detta underlättas vid landstingskommunalt huvudmannaskap eftersom landstingens och lantbruksnämndernas geografiska verksamhetsområden i stort sett överensstämmer.

Återstående del av skolorna har stiftelse, förening eller hushållningssällskap som huvudman. Som framgår av bilagda yttranden uttalar sig huvudmännen för dessa skolor i princip för landstingskommunalt huvudmannaskap. Man uttalar sig dock samtidigt för att enskild huvudman bör kunna ifrågakomma därest finansiell styrka finns och organisatoriska och samordningsmässiga förutsättningar i övrigt kan åstadkommas.

Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning behöver mot denna bakgrund inte överföringen av jordbrukets yrkesskolor till landstingskommunalt huvudmannaskap göras tvingande. Styrelsen bedömer utvecklingen gå mot landstingskommunalt huvudmannaskap varför det knappast finns anledning begränsa tiden för överföringens genomförande. Enskilda skolor bör därför om vederbörande landsting så finner lämpligt få förekomma vid sidan av de landstingskommunala och uppbära samma bidrag som dessa.

Länsskolnämnden i Kristianstads län erinrar om att den största lantbruksskolan i länet

har en garantiförening som huvudman, ett förhållande som visserligen medfört stor handlingsfrihet och därigenom betydande fördelar för verksamheten under tid som gått, men som i framtiden med de krav på ökade investeringar och det behov av organisatorisk rationalisering, som föreligger inom lantbruksutbildningssektorn, kan innebära onödiga hinder.

Malmöhus läns landsting anser, att det bör erbjudas möjlighet för landsting som så önskar att formellt svara för huvudmannaskapet men uppdrå åt föreningar eller stiftelser att driva skolverksamheten.

Beträffande lanthushållsskolorna framhåller *skolöverstyrelsen*, att undervisningen i dessa nästan helt sammanfaller med den hemtekniska utbildningen i yrkesskola. Det kan därför naturligtvis framdeles uppkomma situationer då det befinns lämpligt att inlemma en lanthushållsskola som konsumtionsteknisk linje i en integrerad gymnasieskola och därmed föra över den till primärkommunal huvudman.

Liknande tankegångar anföras av *lantbruksstyrelsen*, *organisationskommittén för behandling av vissa frågor rörande jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens skolor* (*organisationskommittén JST*) samt *SACO*.

Länsskolnämnden i Jämtlands län anser, att huvudmannaskapet för såväl jordbrukets som skogsbrukets yrkesskolor skall bedömas från fall till fall enligt lokala förutsättningar. *Två primärkommuner i samma län* ger uttryck åt en liknande uppfattning.

Utredningens förslag att det statliga huvudmannaskapet för *Alnarps institutet* och *trädgårdsskolan i Norrköping* bör prövas i ett senare sammanhang tillstyrks eller lämnas utan erinran av nära nog samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. *Skolöverstyrelsen* framhåller, att vid detta senare tillfälle bl. a. bör undersökas möjligheterna att samordna trädgårdsskolan i Norrköping med de kurser för blomsterdekoratörer som finns vid den kommunala yrkesskolan i staden. Denna tanke kommer även till uttryck i utlåtandena från *organisationskommittén JST* och *Sveriges hantverks- och industriorganisation*.

Styrelsen för lantbrukshögskolan framhåller.

Samverkan mellan högskolan och institutet förekommer i stor utsträckning inom såväl utbildningsområdet som i vad avser högskolans försöksverksamhet och denna samverkan underlättas väsentligt genom att samma huvudman företräder de olika verksamheterna på Alnarp. Det är därför angeläget att det statliga huvudmannaskapet för institutet bibehålls.

Kalmar läns norra landsting, Kristianstads läns landsting, Västerlövsta kommun och *styrelsen för Önnestads lantbruksskola* förordar landstinget som huvudman för trädgårdsnäringsens yrkesutbildning. Denna uppfattning delas av *länsskolnämnden i Örebro län* som framhåller, att trädgårdsnäringsens yrkesskolor liksom jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor samt värddyrkesutbildningen i princip bör ha landstingskommunalt huvudmannaskap.

4.2.2.2 Skogsbrukets yrkesskolor

Utredningens förslag om huvudmannaskapet för den skogliga yrkesutbildningen biträds av ett stort antal remissinstanser. Ett begränsat antal framför emellertid avvikande meningar.

Skolöverstyrelsen förordar att inte endast skogsbruksskolorna utan även skogsinstituten skall erhålla landstingskommunalt huvudmannaskap.

Av *länsskolnämnderna* ansluter sig 21 nämnder till utredningens förslag, en nämnd anser att huvudmannaskapet för skogsbruksskolorna skall avgöras från fall till fall, en nämnd hävdar att frågan är för tidigt väckt och en nämnd har inte yttrat sig om huvudmannaskapet för skogsbrukets yrkesutbildning.

Universitetskanslersämbetet, statskontoret, riksrevisionsverket och *arbetsmarknadsstyrelsen* har intet att erinra mot utredningens förslag om huvudmannaskapet för den skogliga yrkesutbildningen.

Lantbruksstyrelsen delar utredningens uppfattning att ett gemensamt huvudmannaskap för lantbruks- och skogsbruksskolorna i vissa fall kan förmodas främja ett vidgat samarbete mellan skolorna och biträder förslaget.

Skogsstyrelsen, som hört samtliga skogsvårdsstyrelser, diskuterar ingående huvudmannaskapet för skogsbrukets yrkesutbildning och anför sammanfattningsvis.

Den skogliga yrkesutbildningens nuvarande inriktning, omfattning och uppläggning torde i dag i stort sett motsvara skogsbrukets efterfrågan och medge snabb och kontinuerlig anpassning till utvecklingen. Relativt snart måste emellertid den av skogsbrukets yrkesutbildningskommitté föreslagna och i praktiken nu tillämpade utbildningsgången för ungdom tas under omprövning. Skogsbruket torde härvid inom ramen för mellanskolan kunna samordna sina intressen med andra yrkesområden. Under alla omständigheter kan förväntas en fortsatt omfördelning av utbildningskurserna från — för att tillämpa yrkesutbildningsberedningens terminologi — ungdomsutbildning till färdigutbildning och vuxenutbildning. I det läget ställs under den närmaste tiden stora krav på samordning mellan grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning för att resursanvändningen smidigt skall kunna anpassas efter skogsbrukets skiftande krav. Mot bakgrunden härav och med beaktande av den omställningsperiod mot helmekaniserad driftsstruktur som svenskt skogsbruk befinner sig i, anser styrelsen att det ur skogsbrukets synpunkt vore olyckligt splittra verksamheten på två huvudmän. Skogsstyrelsen finner att frågan om skogsyrkesutbildningens framtida uppläggning bör ytterligare övervägas och till dess torde statligt huvudmannaskap med skogsvårdsstyrelserna som verkställande organ vara den lämpligaste interimistiska anordningen. Dock bör den samordnade utbildningen i jord-skog med fördel kunna förläggas till lantbruksskola och sålunda ställas under landstingskommunal huvudman.

Om statligt huvudmannaskap ej kan accepteras av skolpolitiska eller andra skäl förordar styrelsen ändock en lösning som möjliggör ett samordnat genomförande av grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning. Härfor talar bl. a. att skogsvårdsstyrelserna under alla förhållanden och i enlighet med huvudmannautredningens definition på huvudmannaskap måste hålla betydande personal-, lokal- och materielresurser för planering och genomförande av fortbildnings- och rådgivningsverksamheten.

Formerna för ett dylikt samordnat genomförande bör undersökas förutsättningslöst, men som mönster torde kunna tjäna den av skogsbrukets yrkesutbildningskommitté föreslagna lösningen med landstinget som huvudman och skogsvårdsstyrelserna som verkställande organ.

Skogsstyrelsen tillstyrker slutligen huvudmannautredningens förslag att skogstekniker- och skogsmästarutbildningen förblir under statligt huvudmannaskap.

Skogsvårdsstyrelserna, som i stort sett begränsat sina yttranden till de delar av betänkandet som rör huvudmannaskapet för skogsbruksskolorna, pekar allmänt på det växande behovet av fortbildning och framhåller i anslutning härtill att denna verksamhet är nära förknippad med den upplysnings- och rådgivningsverksamhet skogsvårdsstyrelserna författningsenligt skall bedriva.

Skogsvårdsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län framhåller det olämpliga i att splittra den skogliga yrkesutbildningen på flera huvudmän och föreslår därför statligt huvudmannaskap. För en dylik lösning talar enligt deras mening även det förhållandet, att en stor del av den skogliga yrkesutbildningen redan nu är av rikskaraktär. Sålunda framhåller *skogsvårdsstyrelsen i Kronobergs län* att den skogliga vidareutbildningen, exempelvis maskinutbildningen, är uppbyggd som riksdelskurser med upptagningsområden omfattande ett stort antal län. Styrelsen anför vidare.

Utvecklingen synes dessutom gå i den riktningen att man i framtiden behöver tekniskt och personellt mycket väl utrustade skogsbruksskolor. Staten som huvud-

man för skogsbruksskolorna borde ha de bästa möjligheterna både att samordna utbildningen och tillhandahålla behövliga resurser. Möjligheterna att på ett rationellt sätt utnyttja skogsbruksskolorna och deras personal för att tillgodose skogsbrukets mycket omfattande och snabbt ökande fortbildningsbehov för arbetare, företagare och arbetsledare av olika nivåer, måste underlättas om skolorna har staten som huvudman.

De elva *skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Blekinge, Kristianstads, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* föreslår oförändrat huvudmannaskap för skogsbruksskolorna. Dessa styrelser framhåller betydelsen av en näringsansluten utbildning i en tid som kännetecknas av snabb utveckling inom skogsbruket. *Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län* anknyter till skogsbrukets mekanisering och anför.

Övergångsskedet till det helmekaniserade skogsbruket bedöms vara av relativt kortvarig natur. Hur skogsyrikesutbildningen därefter kommer att vara beskaffad är svårt att nu överblicka. Styrelsen anser det därför olämpligt att under övergångsskedet vidtaga några förändringar av huvudmannaskapet, särskilt då den dominerande delen av utbildningsverksamheten, fortbildning-rådgivning samt vidareutbildning, organisationsmässigt bör ligga hos en näringsansluten huvudman, detta särskilt med hänsyn till kraven på anpassning av utbildningsverksamheten till skogsbrukets behov.

Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län framhåller bl. a.

Förslaget innebär att den skogliga yrkesutbildningen framdeles skall uppdelas på två huvudmän. Skogsvårdsstyrelsen har i sina yttranden över de av skogsbrukets yrkesutbildningskommitté avgivna betänkandena pekat på de nackdelar detta skulle innebära. Den nuvarande ordningen med intim samordning mellan skogsvårdsstyrelsens rådgivningsverksamhet och de olika formerna av yrkesutbildning, grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning, har visat sig fungera utomordentligt väl.

Flertalet av de styrelser som förordar ett oförändrat huvudmannaskap föreslår i andra hand statligt huvudmannaskap. Endast en styrelse anser, att landstinget i andra hand bör bli huvudman.

Primärkommunalt huvudmannaskap för skogsbruksskolorna föreslås endast av *skogsvårdsstyrelsen i Örebro län*. Styrelsen hänvisar till utvecklingen mot helmekanisering inom skogsbruket och anför i anslutning därtill.

Mot denna bakgrund synes det tveksamt, om de elever som skall ägna sig åt skogsarbete skall ställas utanför mellanskolan i sin grundutbildning, såsom föreslås i utredningen, och därmed undanhållas den vidgade referensram och valfrihet som mellanskolan avses ge. Utan denna bottenutbildning kommer eventuella framtida omställningar säkerligen att försvåras. Den skogliga grundutbildningen bör därför enligt skogsvårdsstyrelsen infogas i mellanskolan och därvid helst integreras i lämpligt block, t. ex. för maskinförare, och därigenom ställas under primärkommunalt huvudmannaskap.

De återstående nio *skogsvårdsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Västmanlands och Västernorrlands*

län förordar landstingskommunalt huvudmannaskap för skogsbruksskolorna. Skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län

förutsätter liksom utredningen att huvudmannaskapet för skogsbruksskolorna skall övergå till landstingen. Dessa har stora möjligheter att finansiera verksamheten. Samarbetet med lantbrukets skolor kan också underlättas. För länets vidkommande är det också väsentligt att värna kring de spörsmål som sammanhänger med drift av enheter med både skog och jord. Detta torde kunna ske bättre med gemensam huvudman för såväl lantbrukets som skogsbrukets skolor.

Värdet av en integrerad jordbruks- och skogsbruksutbildning understryks bl. a. även av *skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län*, som därjämte finner att starka skoladministrativa skäl talar för att landstingen blir huvudmän för skogsbruksskolorna.

Beträffande skogsvårdsstyrelsernas yttranden kan slutligen nämnas, att bland förekommande *reservationer* även finns uttalanden att landstingen bör vara huvudmän för hela den lägre skogliga yrkesutbildningen, således även för fortbildningen.

Styrelsen för skogshögskolan framhåller.

Huvuddelen av gymnasieskolan och den helt övervägande delen av yrkesutbildningen synes komma att få primärkommun som huvudman. Detta gör att styrelsen, även om vissa garantier kan skapas för att den värdefulla kontakten mellan skogsnäringen och den skogliga yrkesutbildningen kan bibehållas även i fortsättningen, icke är lika övertygad som tidigare om att fördelarna skulle överväga vid en överflyttning av huvudmannaskapet från skogsvårdsstyrelserna till landstingen.

Av de 18 länsstyrelser som behandlar frågan om skogsbruksutbildningens huvudmannaskap förordar *3 länsstyrelser*, att skogsvårdsstyrelserna även fortsättningsvis skall ha hand om skogsbruksskolorna. Ställningstagandet motiveras bl. a. med hänvisning till utvecklingen inom skogsbruksnäringen och önskvärdheten att ha gemensam huvudman för den skogliga utbildningen och fortbildningen. *15 länsstyrelser* tillstyrker eller lämnar utan erinran det av utredningen framlagda förslaget. Som exempel på meningsyttringar från denna grupp kan anföras följande uttalande av *länsstyrelsen i Kronobergs län*.

Frågan om huvudmannaskapet för skogsbrukets yrkesskolor har tidigare behandlats av bl. a. skogsbrukets yrkesutbildningskommitté (SOU 1965: 67 och 1967: 38). Beträffande skogsbruksskolorna diskuterade kommittén följande fem alternativ för utövande av huvudmannaskapet, nämligen skogsvårdsstyrelsen, staten, kommunen, landstinget och näringslivet. Kommittén stannade för att föreslå landstingen som huvudmän.

Utredningen har kommit till samma uppfattning och föreslår således att huvudmannaskapet för skogsbruksskolorna överflyttas från skogsvårdsstyrelserna till landstingen.

Då utvecklingen går i den riktningen att staten avvecklar huvudmannaskapet den tidigare haft anser länsstyrelsen icke att det är realistiskt att räkna med ett statligt övertagande av huvudmannaskapet. Av de övriga nämnda alternativen anser länsstyrelsen i likhet med utredningen övervägande skäl tala för att landstingen, som redan är huvudmän för flertalet av lantbrukets yrkesskolor, även blir huvudmän för

skogsbruksskolorna. Mot förslaget om statligt huvudmannaskap för skogsinstituten har länsstyrelsen icke något att erinra.

Ett 20-tal landsting tillstyrker eller lämnar utan erinringar utredningens förslag om huvudmannaskapet för skogsbrukets yrkesutbildning. Sålunda anser t. ex. *Jämtlands läns landsting* att utredningen lagt fram bärande skäl för sina synpunkter i denna fråga och landstinget ansluter sig därför till utredningens förslag.

Enligt *Örebro läns landsting* erbjuder ett landstingskommunalt huvudmannaskap för lantbruks- och skogsbruksundervisningen så uppenbara fördelar i fråga om utbildningens organisation och innehåll att ett avsteg från det enhetliga huvudmannaskapet för det gymnasiala stadiet bör genomföras. *Kopparbergs läns landsting* anför liknande synpunkter men ifrågasätter om man inte bör uppskjuta det definitiva avgörandet i frågan i avvaktan på den s. k. skogspolitiska utredningen, som väntas behandla bl. a. utbildningsfrågorna. *Göteborgs och Bohus läns landsting* företräder en från övriga landsting avvikande uppfattning och förordar att skogsvårdsstyrelserna även fortsättningsvis skall vara huvudmän för skogsbruksskolorna. Den omständigheten att nämnda styrelserns ekonomiska resurser f. n. är små bör inte utgöra ett hinder för ett bibehållande av skogsvårdsstyrelsen som huvudman. Ett enhetligt statsbidragssystem för alla skolformer bör kunna utformas så, att det ger samma villkor och kommer då även att omfatta den skogliga yrkesutbildningen. *Svenska landstingsförbundet* anser att det är tveksamt om landstingen generellt skall vara huvudmän för jord- och skogsbrukets yrkesutbildning, men att ett landstingskommunalt huvudmannaskap kan tänkas för dessa skolor, där detta bedöms lämpligt och mest rationellt.

Svenska kommunförbundet, Stor-Stockholms planeringsnämnd, TCO och SACO delar utredningens uppfattning om den skogliga yrkesutbildningens huvudmannaskap. Vidare tillstyrks eller lämnas förslaget utan erinringar av *ett 90-tal primärkommuner*. *Två primärkommuner* förordar, att skogsvårdsstyrelserna även fortsättningsvis skall ha hand om skogsbruksskolorna, medan *två primärkommuner* anser, att ett primärkommunalt huvudmannaskap för dessa skolor i vissa fall kan utgöra den lämpligaste lösningen.

Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) framhåller, att den nuvarande gränsdragningen mellan jordbruks- och skogsbruksutbildning är mindre tjänlig. De blivande lantbruksföretagarna bör beredas ökade möjligheter att erhålla en integrerad jordbruks- och skogsbruksutbildning. Därigenom kan även tillgängliga personella och andra resurser utnyttjas effektivare. Landstingskommunerna bör därför bli huvudmän även för skogsbruksskolorna. RLF anser vidare, att anpassningen till skogsbrukets snabba utveckling kräver samordning mellan grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning. Samtliga dessa utbildningar bör enligt förbundets mening erhålla landstingskommunalt huvudmannaskap.

Beträffande den skogliga yrkesutbildningen må slutligen nämnas att *Föreningen skogsbrukets arbetsgivare* finner det ligga närmast till hands att skogsbruksskolorna och deras personal fortfarande knyts till skogsvårdsstyrelserna och skogssty-

relsen och att landstingen och skogsvårdsstyrelserna ingår överenskommelser om samarbetet rörande utbildning mot denna bakgrund.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund (SSR) företräder däremot en meningsriktning som sammanfaller med de ovan berörda förslagen om ett landstingskommunalt huvudmannaskap för hela den lägre skogliga yrkesutbildningen. Riksförbundet anför bl. a.

Det kan i framtiden förväntas att förhållandevis större resurser måste satsas på vuxenutbildningen. Detta understryker kraven på samordning mellan grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning för att undervisningen skall kunna anpassas till skogsbrukets snabba utveckling och skiftande krav. Med anledning härav vill SSR understryka att det ur privatskogsbrukets synpunkt vore olyckligt att splittra denna verksamhet på två olika huvudmän. SSR föreslår därför att även fortbildningen liksom vidareutbildningen kommer under landstingskommunalt huvudmannaskap.

4.2.2.3 Vårdyrkesutbildningen

Utredningens förslag rörande huvudmän för vårdyrkesutbildningen behandlas av ett stort antal remissinstanser; nära nog samtliga tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinringar.

Skolöverstyrelsen nämner i anslutning till sitt tillstyrkande att den i mars innevarande år hemställt att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för att utbildningen vid de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna skall föras under primärkommunalt resp. landstingskommunalt huvudmannaskap.

Med ett par undantag biträder *länskolnämnderna* utredningens förslag. Bl. a. understryks utredningens uppfattning, att en isolering av vårdyrkesutbildningen från mellanskolan i övrigt kan medföra svårigheter att rekrytera personal till den expanderande vårdsektorn och att fördenskull vårdyrkesutbildning i dess inledande skede även bör handhas av primärkommuner då så visar sig lämpligt.

Länskolnämnden i Uppsala län ställer sig påtagligt tveksam till utredningsförslaget och framhåller bl. a.

Uppsala stads och Enköpings stads yrkesskolor har länge svarat för utbildning av sjukvårdsbiträden, undersköterskor och vissa grupper av assistenter, företrädesvis för Akademiska sjukhusets behov men även för landstingets vårdinrättningar. Mycket positiva erfarenheter har redovisats från denna verksamhet. Det kan därför vara rimligt att överväga, om inte även vårdyrkesutbildningen bör läggas under primärkommunalt huvudmannaskap. Det skulle avsevärt underlätta en total integrering av de gymnasiala skolformerna. Ur pedagogisk och skolsociologisk synpunkt innebär enhetligt huvudmannaskap onekligen fördelar. Det finns skäl som talar för att denna problemställning måste tas upp till förnyad prövning i ett senare sammanhang. Om ett delat huvudmannaskap skulle förordas, bör i så fall en gränsdragning ske mellan landstingskommuners och primärkommuners uppgifter och skyldigheter för undvikande av kompetensvister.

Såsom redan framhållits i 4.2.2.1 anser *länskolnämnden i Örebro län*, att vårdyrkesutbildningen i princip bör ställas under sekundärkommunalt huvudmannaskap.

Socialstyrelsen ansluter sig helt till utredningens förslag om huvudmannaskapet för vårdyrkesutbildningen.

Även om styrelsen i och för sig kan finna skäl som talar för ett enhetligt huvudmannaskap för den gymnasiala skolan, anser den en uppdelning av huvudmannaskapet på det sätt utredningen förordat f. n. vara från såväl administrativ som ekonomisk synpunkt lämplig, bl. a. med hänsyn till att landstingen och de landstingsfria städerna svarar för de stora praktikområdena inom hälso- och sjukvården. — Ett sådant huvudmannaskap får emellertid enligt styrelsens bestämda uppfattning inte innebära att socialvårdsutbildningens intressen eftersätts. Denna senare utbildning bör i stället allt starkare integreras med övrig vårdyrkesutbildning.

Direktionen för karolinska sjukhuset hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag om att vårdyrkesutbildningen i princip skall ha samma huvudman som vårdverksamheten.

Även *statskontoret*, *riksrevisionsverket* och *arbetsmarknadsstyrelsen* biträder utredningsförslaget om vårdyrkesutbildningens huvudmannaskap.

De 20 *länsstyrelser* som behandlar huvudmannaskapet för berörda utbildning tillstyrker eller lämnar utan erinringar det av utredningen framlagda förslaget. Länsstyrelsernas yttranden är i denna del nära nog undantagslöst kortfattade.

Frågan om huvudmannaskapet för vårdyrkesutbildningen behandlas vidare av omkring 110 *primärkommuner*, varav drygt *hundra* procent biträder utredningsförslaget.

I vissa fall har dessa remissinstanser närmare utvecklat sina synpunkter. Sålunda anförs t. ex. i yttrandet från *Örebro stad*.

Den främsta anledningen till en särbehandling av denna utbildning är att större delen av denna för mycket betydande grupper (exempelvis praktiskt taget all sjukhuspersonal) är beroende av den blivande arbetsgivarens lokaler, personal, utrustning och organisation. Det är strängt taget endast bas- och allmänutbildningen som kan läggas på annan plats. Både special- och färdigutbildning är bundna till vårdinstitutionerna. Till detta kommer att inskolningen på arbetsplatserna efter skolutbildningen sker vid dessa institutioner. — — — Det bör även framhållas att utvecklingen på vårdområdet går mycket snabbt. Nya behov ger sig ständigt till känna och aktualiserar i sin tur reformer och utbyggnad av utbildningen. Ändringar sker otvivelaktigt lättast om utbildningen har bästa tänkbara kontakt med arbetsplatsen och dess personal.

Med hänsyn till vad sålunda anförts förefaller det mest ändamålsenligt att merparten av vårdutbildningen på sätt utredningen föreslagit har landstingen och de landstingsfria städerna som huvudmän. I de fall primärkommunerna ordnat grundläggande utbildning för vårdyrkena torde man från fall till fall få diskutera det framtida huvudmannaskapet. Utredningen ger här full frihet.

Det kan emellertid ifrågasättas om inte en del av vårdyrkesutbildningen på grund av sin speciella inriktning bör inordnas i ett integrerat primärkommunalt gymnasium. Drätselkammaren tänker därvid på de delar av denna utbildning, som framför allt syftar till att tillgodose primärkommunernas egna behov av vårdpersonal inom socialvården, exempelvis hemvårdarinnor, hemsamariter, ålderdomshemspersonal osv. En klar gränsdragning mellan olika vårdyrkesutbildningar bör ske med hänsyn till deras inriktning att tjäna ett landstingskommunalt eller primärkommunalt behov. Vidare bör gränsen mellan vårdyrkesutbildningen och annan utbildning klart definieras. Sålunda förefaller starka skäl finnas att hänföra exempelvis utbildningen av

läkarsekreterare till »annan» utbildning, enär det för denna yrkesgrupp i huvudsak är fråga om inriktning på rena kontorsgöromål, såsom stenografi, maskinskrivning och liknande, och många av de utbildade läkarsekreterarna i verkligheten torde få söka sig sysselsättning på andra håll än inom sjukvården.

Liknande meningsyttringar återfinns i utlåtandena från vissa andra primärkommuner. Så kan exempelvis nämnas att *Uppsala stad* anser en gränsdragning önskvärd

mellan landstingskommuners och primärkommuners skyldigheter i fråga om yrkesutbildningen i syfte att undvika eventuella kompetensvister. Särskilt vad beträffar vårdirkena är utbildningen så omfattande och så differentierad, att det inte i varje enskilt fall kan sägas vara helt självklart, huruvida landsting eller primärkommun skall vara huvudman.

Ett eventuellt primärkommunalt huvudmannaskap för vårdirkesutbildningen bör enligt nämnda fullmäktige i första hand omfatta utbildning för exempelvis operations-, röntgen- och laboratorieassistenter samt läkarsekreterare.

Beträffande berörda gränsdragning kan vidare återges följande uttalande av *Olands kommun*.

Med tanke på den oklarhet som råder om den framtida vårdirkesutbildningens definitiva utformning kan det vara klokt att f. n. inte föreslå alltför stora ingripanden i nuvarande organisation. På längre sikt bör emellertid en klar gränsdragning göras mellan landstingskommuners och primärkommuners skyldigheter i fråga om yrkesutbildningen.

Betydelsen av primärkommunala möjligheter att bedriva vårdirkesutbildning understryks starkt i några yttranden, t. ex. i remissvaren från *Enköpings stad* och *Tomelilla köping*. Vidare kan nämnas att *Finspångs köping* framhåller, att innan beslut fattas att förlägga grundutbildning till resp. vårdinrättning borde nödvändigheten av en sådan åtgärd

styrkas av en utbildningsanalys och en noggrann utredning. Om det härvid visar sig möjligt att förlägga ett eller eventuellt båda utbildningsåren till det nya gymnasiet anser styrelsen, att detta skulle medföra stora fördelar ur rekryteringssynpunkt samt fördelar för eleverna i fråga om val av studievägar, tillval av ämnen och möjligheter till övergång från en linje eller gren till en annan.

Ordnandet av erforderliga praktikplatser borde kunna lösas genom samarbete skola—vårdinrättningar, ett förfarande som f. n. tillämpas inom många andra yrkesområden.

En liknande uppfattning kommer även till uttryck i yttrandet från *Hedemora stad*. *Östersunds stad* anser, att endast yrkesutbildningen för sjukvården skall ha landstingskommunalt huvudmannaskap, medan vårdirkesutbildningen i övrigt bör handhas av primärkommuner.

De landstingsfria städerna delar utredningens uppfattning om huvudmannaskapet för vårdirkesutbildningen. *Göteborgs stad* berör i sitt yttrande även ett planerat samarbete med landstinget.

Beträffande vårdirkesutbildningen föreligger principbeslut från stadskollegiet och

landstingets förvaltningsutskott om att vid lämpligt tillfälle föreslå resp. beslutande församlingar att bedriva gemensam yrkesutbildning inom kommunalförbundets ram. Så snart förevarande betänkande behandlats i riksdagen kommer det pågående utredningsarbetet inom stadens och landstingets förvaltningar att slutföras och förslag framläggas.

Landstingen biträder med några undantag i väsentliga stycken utredningens förslag om huvudmannaskapet för vårdyrkesutbildningen. Så anför exempelvis *Stockholms läns landsting*, att det tillstyrker

utredningens förslag beträffande vårdyrkesutbildningen. Denna bör således handhas av huvudmannen för resp. vårdverksamhet, dvs. främst landstingskommunerna och de landstingsfria städerna samt i utbildningens inledande skede då så visar sig lämpligt — exempelvis i fråga om sjukvårdsbiträdesutbildning i anslutning till annexsjukhus — av primärkommunala yrkesskolor.

Östergötlands läns landsting fogar till sin tillstyrkan av utredningens förslag följande förtydligande tillägg.

Utskottet vill i detta sammanhang meddela att det beträffande vårdyrkesutbildningen fastställt en planering, som innebär att för varje del av sjukvårdsområdet, som bildar eget upptagningsområde, skall finnas enheter i Linköping, Norrköping och Motala. Beträffande utbildningen i Norrköping avser den tillgodose behovet inom Norrköpings och Finspångs gymnasierregion och i fråga om Motala motsvarande för Motala och Mjölby. Därest det kan anses ändamålsenligt vill utskottet dock ej motsätta sig att det under utbildningens inledande skede på försök kan bedrivas vårdyrkesutbildning även i Finspång och Mjölby. Det synes dock angeläget att, innan ett sådant beslut fattas, förutsättningarna finns ordentligt redovisade, hur det skall kunna organiseras tillsammans med landstingets egen vårdyrkesutbildning. Det gäller bl. a. hur den praktiska utbildningen skall anordnas för en sådan förberedande utbildning, dels ock de lokalspråk, som ställs för en sådan utbildning och möjligheterna att utnyttja lokalerna på ett rationellt sätt. Innan utskottet tar definitiv ställning i denna fråga, bör således förslag till läroplaner finnas utarbetade och lokalbehov för sådan utbildning vara redovisade.

Malmöhus läns landsting framhåller.

Vårdyrkesutbildningen bör huvudsakligen anordnas genom sjukvårdshuvudmannens försorg, med hänsyn till nödvändigheten att rationellt utnyttja de för utbildningen erforderliga praktikplatserna. Om det av praktiska skäl kan visa sig lämpligt att någon del av denna utbildning ordnas vid primärkommunal skola, bör överenskommelse härom i enlighet med utredningens förslag träffas mellan vederbörande landsting och primärkommun. Organiserad samverkan mellan sekundär- och primärkommun bör dessutom komma till stånd bl. a. vid ordnandet av undervisning i vissa allmänna ämnen, ingående i de föreslagna nya läroplanerna för vårdyrkesutbildningen.

Fyra landsting anser, att landstingskommunerna skall ha hand om all vårdyrkesutbildning. Sålunda anför exempelvis *Örebro läns landsting*.

Huvudmannaskapet för vårdyrkesutbildningen omfattande även den grundläggande utbildningen bör i sin helhet ligga hos landstingen. Ett landstingskommunalt huvudmannaskap för vårdyrkesutbildningen är angeläget också för att kraven på

utbildningens kvalitet skall kunna upprätthållas och fullföljas i de olika kurserna. Ett intimt samarbete mellan sjukvårdsinrättningarna och vårdyrkesskolorna är ofrånkomligt och detta samarbete främjas bäst om det är samma huvudman för vårdyrkesutbildningen som för hälso- och sjukvården.

Ur yttrandet från *Uppsala läns landsting* kan återges följande.

Det nuvarande tillståndet med flera olika huvudmän inom vårdyrkesutbildningen kan knappast fortsätta längre — antingen skall hela vårdyrkesutbildningen överföras till landstinget eller också skall primärkommunen överta även sjuksköterske- och mentalskötartutbildningen.

Enligt landstingets uppfattning bör vårdyrkesutbildningen i sin helhet handhas av sjukvårdshuvudmännen.

Kalmar läns norra landsting uttrycker sammanfattningsvis sitt ställningstagande på följande sätt.

Vårdyrkesutbildningen skall handhas av sjukvårdshuvudmännen — landstingen utom i de fall där det efter lokal prövning kan anses lämpligt att det inledande skedet åvilar primärkommunerna; dock att i landstingskommun där vårdyrkesskola är inrättad all vårdyrkesutbildning bör förläggas till denna.

Svenska kommunförbundet anser i likhet med utredningen, att när det gäller vårdyrkesutbildningen möjlighet också skall finnas att anordna viss grundläggande skolning även i primärkommunal regi då så visar sig lämpligt.

Svenska landstingsförbundet anför bl. a.

Det är särskilt angeläget att — med de alternativmöjligheter utredningen föreslår — landstingen och de landstingsfria städerna blir huvudman för vårdyrkesutbildningen. Utöver vad som i utredningen framhålls som skäl för att sjukvårdshuvudmännen bör bli huvudman för vårdyrkesutbildningen, nämligen praktikplatserna, förläggningen av utbildningen och det dubbla anlitandet av personalen för såväl vård som undervisning, vill styrelsen peka på önskvärdheten av integrationen mellan vårdyrkesutbildning inom gymnasieskolan och annan utbildning inom vårdområdet. Man kan här peka på utbildningar som i fråga om behörighetskrav bygger på grundskola men med hänsyn bl. a. till inträdesåldern och omfattning icke utan vidare ryms inom den gymnasiala skolan. Vissa av dessa utbildningar, t. ex. sjuksköterske- och arbetsterapeututbildningen, klassificeras idag i fråga om studiefinansieringen som eftergymnasiala. Det förefaller vidare också naturligt, att grundutbildningar som ryms inom gymnasieskolans ram har anknytning till vidareutbildningar ovanför och i direkt anslutning till gymnasieskolan.

Likaså finner styrelsen det angeläget framhålla att vårdområdets behov av arbetskraft icke kan lösas utan en omfattande vuxenutbildning. Att denna för att nå största möjliga kapacitet måste handhas av sjukvårdshuvudmännen torde vara obestridligt. Detta betyder att landstingen — även om huvudmannaskapet för den gymnasiala vårdyrkesutbildningen åvilade annan huvudman — måste ha en omfattande skolverksamhet. Bästa hushållningen med utbildningsresurser, lokaler, lärare, utrustningar, läromedel etc. synes emellertid kunna ske endast om sjukvårdshuvudmännen har ansvaret för hela vårdyrkesutbildningen på aktuella nivåer. En enhetlig utbildningsorganisation inom vårdområdet synes sålunda av flera skäl så angelägen att styrelsen för denna del av gymnasieskolan förordar ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Sveriges sjuksköterskeelevers förbund (SSEF) tillstyrker utredningens förslag men efterlyser

förslag till en gemensam organisation för huvudmännen för att skapa en erforderlig enhetlighet mellan de olika utbildningsanstalterna för vårdverksamhet.

Utredningen erinrar om att det f. n. råder en viss oklarhet angående den framtida vårddyrkesutbildningens utformning, nämligen huruvida den under första terminen skall samordnas med konsumtionsteknisk utbildning eller redan från början bedrivs som en självständig linje.

SSEF finner det angeläget att undervisningen under denna första termin i största möjliga mån i vissa ämnen integreras med andra grenar inom vårddyrkesutbildningen för att lägga grunden till en förbättrad kommunikation vårddyrkesgrenar emellan, såsom socialarbetare, undersköterskor, läkare och psykiatriska skötare.

4.3 Huvudmannaskapet för mellanskolan i övrigt

4.3.1 Utredningen

Med undantag för i det föregående behandlade utbildningar för jordbruk, trädgårdsnäring, skogsbruk och vårdverksamhet anser utredningen det nära nog nödvändigt att sammanhålla den relevanta gymnasiala undervisningen som en administrativ enhet med gemensam huvudman. Då tidigare fattade beslut och pågående utveckling gör det realistiskt att räkna med ett statligt övertagande kvarstår som alternativ landstingskommunalt eller primärkommunalt huvudmannaskap.

Vid sitt ställningstagande aktualiserar utredningen först sammanfattningsvis vissa motiv, som anförts för ett övervägande landstingskommunalt resp. ett övervägande primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan.

För ett övervägande landstingskommunalt huvudmannaskap har bl. a. anförts följande skäl:

landstingen äger erforderlig överblick över utbildningssituationen, har möjlighet att anpassa utbildningen efter förändringar i elevernas intresseinriktning och arbetsmarknadens behov samt kan effektivt ordna elevintagningen,

med ett landstingskommunalt huvudmannaskap följer fördelarna av en gemensam besluts- och verkställighetsinstans på regional nivå,

mellanskolan får en starkare kommunaldemokratisk förankring,

systemet med ekonomiska ersättningar från avlämnande till mottagande kommuner bortfaller i fråga om mellanskolans elever,

uppförandet av erforderliga elevhem löses bäst vid landstingskommunalt huvudmannaskap,

en skatteutjämnande effekt uppnås inom ett landstingsområde,

man förebygger i viss utsträckning behov av ytterligare kommunsammanläggningar utöver de nu aktuella.

Därjämte har framhållits att det regionala huvudmannaskap som förekommer i Norge gett positiva resultat.

För ett övervägande primärkommunalt huvudmannaskap har bl. a. anförts följande skäl:

skolplaneringen utgör en del av den samhällsplanering som primärkommunen har ansvar för, och denna planering blir allt effektivare allteftersom kommunsammanläggningarna fortskrider; samarbetet mellan länskolnämnder och primärkommuner möjliggör rationell skolplanering även på det regionala planet, där för övrigt främst länskolnämnderna har den erforderliga pedagogiska och skolorganisatoriska sakkunskapen; en med hänsyn till ungdomens önskemål och samhällets intressen för hela länet gemensamt ordnad elevintagning förekommer i samarbete mellan länskolnämnd och primärkommuner,

landstingen saknar befogenheter beträffande den fysiska planeringen, och en utvidgning av det s. k. planmonopolet till landstingskommun kan — därest det sker utan fullt samförstånd med samtliga berörda primärkommuner — komma att medföra svårbemästrade komplikationer,

den demokratiska förankringen tillgodoses bäst genom primärkommunalt huvudmannaskap; förtroendemän samt föräldrar och målsmän engageras starkare; att rycka bort någon del av det under den gemensamma skolstyrelsen sorterande skolväsendet skulle innebära en åtgärd som helt motverkar strävandena att lokalt förankra den kommunala självstyrelsen; vid en sammanläggning av kommunerna inom kommunblocken kommer omkring 75 % av landets befolkning att bo i gymnasiekommuner,

att på två huvudmän klyva skolväsendet mellan grundskolan och det gymnasiala stadiet skulle medföra mycket komplicerade administrativa konsekvenser, medan däremot administrativ enhetlighet uppnås vid ett gemensamt primärkommunalt huvudmannaskap; den delning av styrelsen som uppkommer i de fall man bildar kommunalförbund erbjuder mindre olägenheter, eftersom det därvid uteslutande gäller primärkommuner,

grundskolan och mellanskolan samordnas under en huvudman, vilket främjar pedagogisk samverkan, fortbildning av lärare o. d.; ett effektivt utnyttjande av lokaler och lärare underlättas,

med primärkommunalt huvudmannaskap för grundskolan och mellanskolan möjliggörs ett gemensamt utnyttjande av åtskilliga primärkommunala förvaltningsrutiner, nämligen underhåll av skolfastigheter, lönearbete och medelsförvaltning, upphandling, personaltjänst, bibliotek, AV-central, idrottsanläggningar, elevvård, skolmåltidsverksamhet m. m.

Då utredningen vid sin kartläggning närmare diskuterat flertalet av ovan angivna synpunkter och förhållanden, framhåller den i anslutning till de anförda motiven endast i korthet

att anordningen med ersättning vid kommunal samverkan på skolväsendets område i fråga om mellanskolans elever kommer att kvarstå vid primärkommunalt huvudmannaskap; kommunsammanläggningarna kommer emellertid successivt att väsentligt minska nämnda olägenhet,

att primärkommunerna visat ett påtagligt intresse att i erforderlig utsträckning tillgodose uppkommande behov av elevhem samt

att landstingens skatteutjämnande funktion reducerats i samma mån som samhället funnit andra former att i förekommande fall lätta primärkommunernas skattetryck.

Vid sina slutliga överväganden har utredningen särskilt beaktat följande omständigheter:

inflyttningen till framför allt de större tätorterna i förening med den fortgående kommunsammanläggningen leder till att en allt större del av befolkningen kommer att bo inom gymnasiekommuner;

den markerade gräns som tidigare existerade mellan den obligatoriska skolan och dess överbyggnader försvinner alltmer. Detta förhållande har bl. a. sin grund i att flertalet ungdomar numera kan erhålla fortsatt undervisning och utbildning på det gymnasiala stadiet. Förslaget om mellanskolan innebär vidare, att gymnasium, fackskola och yrkesskola upphör som självständiga skolformer och ersätts av en sammanhållen skolform. Med hänsyn till organisation, allmän målsättning, arbetsformer m. m. utvecklas grundskolan och dess gymnasiala överbyggnad mot en allt större enhetlighet;

i ljuset av den starkt ökade tillströmningen till de gymnasiala utbildningsvägarna blir fördelarna med en gemensam kommunal skolstyrelse alltmera påtagliga. Samordningen i olika avseenden mellan den obligatoriska skolan och dess överbyggnader erhåller därmed ökad vikt. För kommuner utan gymnasiala skolor kan kravet på medansvar och medinflytande tillgodoses genom bildandet av kommunalförbund. En ytterligare form för vidgat medinflytande utgör bl. a. möjligheten att bilda särskilda samrådsorgan sammansatta av representanter för resp. skolkommun och övriga inom berörda område belägna kommuner. Dessa får därigenom ett naturligt forum för sina förslag och önskemål rörande gemensamma skolangelägenheter. Ett förhållandevis stort antal kommunmedlemmar bereds genom angivna anordningar tillfälle att fortlöpande ta befattning med olika skolfrågor;

från rationaliserings- och kostnadssynpunkter är det angeläget, att frågan om huvudmannaskapet får en lösning som främjar ett ändamålsenligt utnyttjande av skolans samlade personella och materiella resurser. Med ett i princip gemensamt primärkommunalt huvudmannaskap för hela skolväsendet vidgas möjligheterna att effektivt utnyttja bl. a. lärare och lokaler samt vissa primärkommunala förvaltningsrutiner.

Utredningen finner, att de omständigheter som framkommit vid dess arbete och de motiv som i olika sammanhang anförts angående valet av huvudman för mellanskolan avgjort talar för ett *primärkommunalt huvudmannaskap*.

I anslutning till detta ställningstagande framhåller utredningen, att dess överväganden inte innefattar sådan inom ramen för mellanskolans verksamhet fallande undervisning och utbildning som har statligt eller enskilt huvudmannaskap.

Utredningen understryker vidare, att så länge yrkesutbildning utanför mellanskolort förekommer, bör vederbörande yrkesskola stå under huvudmannaskap

av antingen den kommun i vilken skolan är belägen eller ett för ändamålet bildat kommunalförbund. Erforderlig samordning med annan skola kan ske genom överenskommelser mellan resp. kommuner, eventuellt under medverkan av länskolnämnd.

I fråga om landstingskommunala centrala yrkesskolor (centrala verkstadsskolor) innebär ställningstagandet enligt utredningens uttalande, att sådan skola övergår till primärkommunalt huvudmannaskap, förutsatt att det gäller gymnasial yrkesutbildning som även fortsättningsvis skall bedrivas. I annat fall kan skolverksamheten fortsätta med landstingskommun som huvudman men inriktas på speciella kurser för kvalificerad utbildning o. d.

Utredningens överväganden inrymmer även ett avståndstagande till eventuell försöksverksamhet rörande fördelningen av huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna. Denna fråga är enligt dess mening till sin natur sådan, att den knappast kan belysas genom ett dylikt tillvägagångssätt. Den försöksvis fungerande huvudmannen skulle i fråga om kostnadskrävande investeringar, långsiktiga anordningar m. m. sannolikt i alltför hög grad påverkas av ovissheten i engagemanget. Därigenom skulle inte endast resultatet av försöksanordningen bli föga upplysande, även själva utbildningsverksamheten skulle kunna lida mer eller mindre allvarliga avbräck.

I detta sammanhang aktualiserar utredningen även den s. k. färdigutbildningen och påpekar att denna är föremål för behandling inom yrkesutbildningsberedningen. I avsaknad av närmare uppgifter angående utbildningens längd, omfattning, inriktning m. m. begränsar sig utredningen till en förmodan att de anförda synpunkterna angående huvudmannaskapet i tillämpliga delar även har giltighet för färdigutbildningen.

Det i nuläget erforderliga samarbetet mellan olika huvudmän kommer enligt utredningens uppfattning att underlättas vid en omfördelning av huvudmannaskapet i enlighet med det framlagda förslaget. Länskolnämnden utgör enligt dess mening det naturliga organet för den kontinuerliga samverkan och samordning som fortsättningsvis kan visa sig behövlig mellan de olika huvudmännen.

Utredningen har redovisat olika former för *samråd* mellan kommuner som har mellanskola och kommuner som saknar denna skolform. Sammanslutning i kommunalförbund är en möjlighet. Sådana sammanslutningar skulle dock enligt utredningen från administrativa synpunkter i en del fall kunna bli komplicerade. Som en ytterligare form för vidgat medinflytande för kommun utan mellanskola nämner utredningen möjligheten att bilda särskilda samrådsorgan. Enligt utredningen synes denna samarbetsform i åtskilliga fall kunna utgöra en lämplig form att tillgodose behovet av samordning.

Reservation

I fråga om huvudmannaskapet för mellanskolan i övrigt anser ordföranden och två ledamöter, att tungt vägande skäl talar för ett landstingskommunalt hu-

vudmannaskap. De bedömer det emellertid vara förenat med stora svårigheter att omedelbart genomföra en sådan förändring. Frågan om huvudman för mellanskolan bör enligt deras mening avgöras först då större klarhet vunnits angående bl. a. vissa frågor, som behandlats av de olika länsutredningarna. Mellanskolan kan enligt reservanternas mening tills vidare förbli primärkommunal, dock med undantag för den landstingskommunala yrkesutbildningen på mellanskolnivå i Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län. Denna utbildning bör oförändrat handhas av resp. landstingskommun i avvaktan på erfarenheter av den nya mellanskolan samt de slutliga ställningstagandena till de övergripande förslagen om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan staten, landstingskommunerna och primärkommunerna.

4.3.2 Remissyttranden

4.3.2.1 Val av huvudman

Med undantag för vissa myndigheter, organisationer m. fl. som är direkt inriktade mot den i 4.2 behandlade yrkesutbildningen för jordbruk, trädgårdsnäring, skogsbruk och vårdverksamhet yttrar sig nära nog samtliga återstående remissinstanser över frågan om mellanskolans huvudmannaskap.

De sammanlagt 354 remissinstanser som behandlar frågan fördelar sig enligt följande: 310 tillstyrker ett primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan i enlighet med utredningens förslag, 14 tillstyrker reservanternas förslag, 14 föreslår landstingskommunalt huvudmannaskap för mellanskolan, 9 anser att huvudmannaskapet tills vidare skall förbli oförändrat, medan återstående 7 remissinstanser inte tagit någon slutlig ställning i frågan. Antalet reservationer är begränsat och omfattar i förekommande fall oftast med några få undantag en à två ledamöter.

Skoioverstyrelsen delar utredningens uppfattning att

den primärkommunala självstyrelsen ger ett mer gripbart medborgerligt inflytande än den landstingskommunala. I sammanhanget vill SÖ framhålla att införandet av den gemensamma kommunala skolstyrelsen givit mycket positiva resultat. Sålunda underlättades t. ex. övergången till grundskolan och en mer samlad syn på kommunens skolväsende i dess helhet. — — — Utredningen finner att pedagogiska, planeringsmässiga, organisatoriska, administrativa m. fl. skäl övervägande talar för att primärkommun skall vara huvudman för den integrerade gymnasiala skolan. SÖ instämmer i vad utredningen anfört i dessa avseenden och inskränker sig till att särskilt framhålla följande. Den obligatoriska skolan utgör grunden för de gymnasiala skolornas verksamhet. Det samband som i läroplanshänseende föreligger mellan grundskolan och dess överbyggnader har en motsvarighet i pedagogiskt-metodiskt avseende. I de gymnasiala skolformerna anknyter man sålunda till och vidareutvecklar arbetsformer som eleverna tidigare tillämpat i grundskolan. Skolväsendet bör därför fungera som en enhet med arbetsformer som utformats efter elevernas utvecklingsstadier och med en organisation av skolarbetet som bidrar till att förverkliga målsättningen. — — — SÖ finner att utredningen framlagt övertygande skäl för att den integrerade skolan skall ha en huvudman, att denna skola

och grundskolan skall samordnas under en gemensam huvudman samt att den gemensamma huvudmannen skall vara primärkommunen.

23 *länskolnämnder* tillstyrker förslaget att primärkommunen skall vara huvudman för mellanskolan. Utöver t. ex. pedagogisk-metodiska och administrativa frågor är uttalanden om det medborgerliga intressets och den kommunala självstyrelsens betydelse för skolans verksamhet ett ofta återkommande tema i nämndernas utlåtanden. Därvid förs i en del fall frågor rörande kommunindelningen in i bilden. Så framhåller t. ex. *länskolnämnden i Kalmar*.

I vilken takt och under vilka förutsättningar kommunindelningsreformen i fortsättningen än kommer att genomföras, konstaterar dock *länskolnämnden*, att det gymnasiala skolväsendets karaktär av primärkommunal angelägenhet framdeles kommer att bli ännu mera markerad än nu.

Atskilliga *länskolnämnder* behandlar skolplaneringen. Samarbetet mellan länskolnämnderna och primärkommunerna anses garantera en rationell skolplanering på såväl det regionala som det lokala planet. Inte minst skolenheternas inplacering i den fysiska planeringen tillmäts stor betydelse. *Sålunda framhåller länskolnämnden i Hallands län*, att

inom tätbebyggelse, där för övrigt flertalet skollokaler nybyggs, är denna fråga den kanske viktigaste på planeringsstadiet. Den fysiska planeringen är en primärkommunal uppgift, ett förhållande som bör tillmätas stor vikt vid bedömningen av huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna.

Länskolnämnden i Västernorrlands län anser i likhet med reservanterna att ett flertal tungt vägande skäl talar för ett landstingskommunalt huvudmannaskap för all gymnasial utbildning och framhåller sammanfattningsvis.

1. Det är för tidigt att nu ta slutgiltig ställning i huvudmanfrågan. Resultatet av länsutredningarna bör avvaktas.

2. Skulle slutligt ställningstagande i huvudmanfrågan ej medhinnas före 1.7.1971 bör — för att ej försvåra ett genomförande av den helintegrerade gymnasieskolan — en temporär lösning med en huvudman sökas enligt följande:

a) något eller några län animeras att bedriva försöksverksamhet med landstinget som huvudman,

b) i övriga län svarar gymnasiekommunen (primärkommunen) för huvudmannaskapet.

Universitetskanslersämbetet framhåller, att övertygande skäl anförts av huvudmannautredningen för ett primärkommunalt huvudmannaskap för den integrerade gymnasiala skolan.

I ett till universitetskanslersämbetet ingivet yttrande påpekar *rektorsämbetet vid Stockholms universitet* bl. a., att det för universiteten är en fördel om samarbetet kan ske med ett fåtal kommuner och att det från denna i sammanhanget mera begränsade utgångspunkt finns goda skäl för ett landstingskommunalt huvudmannaskap. I ett likaledes till kanslersämbetet ingivet utlåtande från *samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet* understryks, att man beträffande huvud-

mannskapet inte bör vidta sådana förändringar som kan antas föregripa ställningstagandena till föreliggande länsutredningar. Frågan om huvudmannskapet borde även penetreras mera ingående. Bl. a. är vår kunskap om medborgarinflytandet inom den kommunala sektorn mycket begränsad, varför det enligt fakultetens mening kan vara skäl att även avvakta resultaten av pågående forskningsarbete i dessa frågor.

Statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och statens planverk finner från sina olika utgångspunkter bärande skäl att tillstyrka förslaget om primärkommunalt huvudmannskap för mellanskolan. Så anför exempelvis *statskontoret*.

Bland praktiskt administrativa fördelar med ett primärkommunalt huvudmannskap — gemensamt för grundskola och mellanskola — må särskilt beaktas att lärarpersonal, lokaler och läromedel samt, inte minst, den kommunala förvaltningsapparaten kan utnyttjas på ett rationellt sätt. Ett splittrat huvudmannskap för grundskola och mellanskola skulle försvåra denna samordning högst avsevärt.

Samtliga länsstyrelser behandlar frågan om huvudmannskapet för mellanskolan. 23 länsstyrelser tillstyrker utredningsförslaget; en länsstyrelse anser sig inte kunna ta ställning till frågan.

Vid sitt ställningstagande anför länsstyrelserna främst synpunkter angående planering och administration samt därav betingade möjligheter till ökat utnyttjande av tillgängliga resurser. Så framhåller t. ex. *länsstyrelsen i Uppsala län*.

Primärkommunerna handhar en mängd samhällsplaneringsuppgifter på det lokala planet. I och med att kommunreformen inom en relativt snar framtid förverkligas skapas ökade förutsättningar för den primärkommunala samhällsplaneringen. Genom att kommunerna blir större kan de överta ansvaret för uppgifter, som kräver ett förhållandevis stort befolkningsunderlag. Det måste anses vara till fördel om så stor del av skolplaneringen som möjligt koncentreras till primärkommunerna. Härigenom främjas samordningen av samhällsplaneringen på lokal nivå.

På den regionala nivån ligger ansvaret för skolplaneringen i betydande utsträckning på de statliga länskolnämnderna. Denna ordning är ägnad att främja samordningen av den regionala samhällsplaneringen. Från dessa synpunkter kan det inte vara lämpligt att splittra ansvaret för skolplaneringen inom regionerna.

Från administrativa synpunkter måste det vara stora fördelar med en gemensam huvudman för grundskola och gymnasiala skolformer. Personal, lokaler och pedagogiska hjälpmedel kan utnyttjas effektivt. Skoladministrationen kan göras mera ekonomisk och rationell. Övervägande skäl från rent förvaltningsmässiga synpunkter talar därför enligt länsstyrelsens mening för att primärkommunerna skall vara huvudmän för den integrerade gymnasiala skolan.

Enligt *länsstyrelsen i Södermanlands län* har utredningen

övertygande redovisat de rationaliseringsvinster, som kan ernås genom enhetlig resursplanering för den obligatoriska skolan och högre skolformer, beträffande lokaler, personal, undervisningsmateriel m. m. Huvudmannautredningen har även utförligt dokumenterat det samband som finns mellan skolplaneringen och planeringen för övrig samhällsservice i kommunerna.

Nämnda länsstyrelse framhåller vidare bl. a., att länsavdelningarna av kommunförbundet enligt dess uppfattning kommer att fylla en stor samordnande uppgift inom skolsektorn som ett komplement till de statliga länskolnämnderna. De har i det nya kommunförbundets regi endast fungerat i ungefär ett års tid men redan nu visat prov på många betydelsefulla initiativ i sådana frågor, där det är värdefullt att de primärkommunala uppgifterna löses på ett enhetligt sätt. Genom tillkomsten av dessa länsavdelningar torde åtskilliga av de problem som huvudmannautredningens reservanter tyckt sig finna vid ett primärkommunalt huvudmannaskap för gymnasieskolan vara lösta.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anför bl. a.

Utredningen har förebragt övertygande skäl för sitt förslag. Länsstyrelsen vill särskilt understryka det värdefulla i att man vid primärkommunalt huvudmannaskap erhåller en enhetlig ledning av grundskolan och gymnasieskolan samt att det blir ett enda regionalt organ, länskolnämnden, som svarar för den regionala planeringen. Ett genomförande av utredningens förslag innebär vidare att man uppnår en förenklad administration och möjligheter till rationellare utnyttjande av lokaler och lärare.

Med hänsyn till breddningen i den gymnasiala utbildningen och den därav följande större enhetligheten framstår det för *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* som naturligt,

att grundskolan och dess gymnasiala överbyggnader administrativt och organisatoriskt intagas i ett sammanhängande skolsystem med gemensam huvudman. Enligt länsstyrelsens uppfattning torde övervägande skäl tala för att primärkommunerna, som redan är huvudmän för grundskolan, blir huvudmän även för det nya gymnasiet.

Länsstyrelsen i Värmlands län har vid sitt ställningstagande

också påverkats av den omständigheten att landstingen bl. a. av ekonomiska och organisatoriska skäl f. n. icke torde vara beredda att ta på sig den stora uppgift som ett övertagande av huvudmannaskapet för hela det gymnasiala skolväsendet skulle innebära. Härför skulle sannolikt krävas en mycket lång anpassningsperiod, vilket med tanke på skolväsendets snabba utveckling inte framstår som särskilt fördelaktigt.

Länsstyrelsen i Örebro län framhåller bl. a.

Skolan är en viktig del av den service samhället ger medborgarna. Den lokala skolplaneringen måste ingå i den samhällsplanering som primärkommunerna har ansvaret för. Också på det regionala planet bör en rationell skolplanering kunna ske i samarbete mellan primärkommuner och länskolnämnder. Den demokratiska förankringen tillgodoses enligt länsstyrelsens mening i betydligt högre grad genom ett primärkommunalt huvudmannaskap. Förtroendemän och elevernas föräldrar kommer att engageras starkare i skolväsendet och dess utveckling. Genom lämpliga samrådsorgan torde också den mindre del av befolkningen som kommer att bo utanför gymnasiekommuner att kunna tillförsäkras medinflytande i dessa frågor. Grundskolan och dess gymnasiala överbyggnader utvecklas alltmer till ett sammanhängande skolsystem, och det synes länsstyrelsen klart att ett primär-

kommunalt huvudmannaskap bäst främjar ett ändamålsenligt utnyttjande av tillgängliga personella och materiella resurser inte bara inom den direkta skolförvaltningen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller.

En starkt bidragande orsak till att man bör eftersträva att låta kommunerna spela en central roll i samhällsgestaltningen är att detta är ägnat att ge ökat innehåll åt den kommunala demokratin. Möjligheterna för medborgarna att aktivt medverka i kommunal verksamhet eller få insyn i eller påverka denna är utan jämförelse störst på den lokala nivån.

Aven länsstyrelsen i Norrbottens län berör liknande spörsmål.

Länsstyrelsen har svårt att tro att eventuellt överförande av huvudmannaskapet till landstinget skulle medföra att skolöverstyrelsens uppgifter avsevärt minskade. Påståendet att medborgarinflytandet skulle minska om länskolnämnden och icke landstingets förvaltningsutskott skulle ha ansvar för den regionala planeringen i samarbete med primärkommunerna förefaller även det märkligt. Länskolnämnden består av nio ledamöter, varav fem utses av landstinget, två av Kungl. Maj:t, en av skolöverstyrelsen och en av länsstyrelsen. De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna skall representera en arbetsgivar- och en arbetstagarintressena. Staten representeras alltså av två ledamöter utav nio. Det förefaller inte troligt att de berörda medborgarna skulle ha nämnvärt större möjligheter att påverka besluten i landstingets förvaltningsutskott än i länskolnämnden.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser sig inte kunna ta ställning till frågan om den integrerade gymnasiala skolans huvudmannaskap. Utredningen skulle

mer ingående än vad som nu skett redovisat för- och nackdelar med de två alternativen samt vägt dem mot varandra. Väl har utredningen, såvitt länsstyrelsen kunnat finna, uttömmande redovisat de olika skäl som talar för ett primärkommunalt resp. sekundärkommunalt huvudmannaskap. Utredningen har emellertid icke nämnvärt analyserat de skilda argumenten för och emot det ena eller det andra huvudmannaskapet. Av särskilt intresse hade uppenbarligen varit att erhålla en mer inträngande analys av frågan om bevarandet av en bred demokratisk förankring av skolväsendet vid ett sekundärkommunalt huvudmannaskap.

Avslutningsvis framhåller nämnda länsstyrelse.

Kvar står emellertid att ett enhetligt huvudmannaskap för de gymnasiala skolformerna i sina huvuddelar bör komma till stånd. Reformen bör som utredningen anfört tidsmässigt samordnas med införandet av den integrerade gymnasiala skolan den 1 juli 1971. Viss överarbetning av utredningens material synes emellertid nödvändig för att skapa erforderlig klarhet om huvudmannaskapets lämpliga förankring.

Länsstyrelserna har hört sammanlagt 236 primärkommuner, nämligen 104 med gymnasium och fackskola samt 132 utan nämnda skolformer. Av förstnämnda grupp tillstyrker 102 utredningsförslaget, medan 2 anser sig inte kunna ta definitiv ställning till frågan förrän vissa ekonomiska förhållanden i samband med övertagandet klarlagts. De 132 primärkommunerna utan gymnasium och fack-

skola fördelar sig i sitt ställningstagande på följande vis: 103 tillstyrker utredningens och 6 reservanternas förslag, 11 föreslår landstingskommunalt huvudmannaskap, 9 finner att huvudmannaskapet tills vidare bör förbli oförändrat, medan 3 anser sig inte kunna ta definitiv ställning förrän bl. a. de ekonomiska villkoren i samband med övertagandet ytterligare klarlagts.

Primärkommunernas yttranden rörande frågor om mellanskolans huvudmannaskap är i en del fall relativt omfattande. Särskilt är detta förhållandet beträffande primärkommuner med gymnasium och fackskola. I fråga om primärkommuner som *tillstyrker* utredningsförslaget sammanfaller de anförda synpunkterna i väsentliga delar med de som framhålls i länsstyrelsernas remissvar. Sålunda betonas länskolnämndernas sakkunskap och värdefulla medverkan i skolplaneringen, erinras om att landstingen saknar befogenheter beträffande den fysiska planeringen samt understryks de för skolplaneringen ogynnsamma konsekvenserna av delat huvudmannaskap för grundskolan och mellanskolan. Åtskilliga primärkommuner såväl med som utan gymnasium och fackskola hävdar, att det medborgerliga intresset och inflytandet främjas genom ett primärkommunalt huvudmannaskap och att en sådan lösning bäst ansluter till grundtankarna angående den kommunala självstyrelsen. I många yttranden framhålls fördelarna av att effektivare kunna utnyttja lärare, lokaler, läromedel och en rad primärkommunala förvaltningsrutiner.

Några utdrag ur remissvaren må belysa meningsyttringarna från de sammanlagt 205 primärkommuner som tillstyrker utredningens förslag.

Linköpings stad framhåller bl. a.

När det gäller de skäl, som anförts för landstingskommunalt huvudmannaskap, torde skolöverstyrelsen och länskolnämnden, alternativt av länsdemokratiutredningen föreslagen landstingskommunal skolnämnd, kunna svara för den regionala överblick över skolväsendet som är nödvändig. Enligt skolstyrelsens uppfattning kommer vidare gymnasieskolan att få en väl så stark kommunaldemokratisk förankring vid primärkommunalt huvudmannaskap som vid sekundärkommunalt. Arbetsbelastningen inom primärkommunerna med debitering-utbetalning av skolgångsavgifter torde ej heller vara av den storleksordningen, att detta skäl kan tillmätas någon större betydelse vid valet av huvudmannaskap. Dessutom kommer dessa arbetsuppgifter att minska i samband med kommande kommunsammanslagningar. — — — För övrigt vill skolstyrelsen erinra om att elevrekryteringen till gymnasiala skolor ingalunda begränsas till det egna länet, varför debitering av skolgångsavgifter och liknande avgifter för utomlänselever torde bli nödvändig även vid ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Enligt *Eksjö stad* bör allt göras för att behålla och vidareutveckla de enskilda medborgarnas aktiva intresse för skolfrågor; primärkommunen som huvudman torde vara en garanti för att skolväsendet förblir demokratiskt förankrat.

Mörbylånga kommun anser.

Det bör vara ett samhällsintresse av första ordningen att av grundskolan och de gymnasiala skolorna skapa ett sammanhängande skolsystem. Ekonomiska, administrativa, organisatoriska, pedagogiska och personella skäl talar härför, och där-

till kan läggas betydelsen av ett ur olika synpunkter värdefullt interkommunalt samarbete.

Bjärnums kommun gör gällande, att

när den nya kommunreformen genomförts, kommer huvuddelen av befolkningen att bo i gymnasiekommuner och därigenom genom sina representanter få ett direkt inflytande på skolfrågorna åtminstone i lika hög grad genom primärkommunen som genom landstinget.

I yttrandet från *Eslövs stad* framhålls, att de psykologiska skälen bör särskilt beaktas. Upplevelsen av

hur kommunens nuvarande skolsystem uppfattas som en närliggande gemensam angelägenhet av flertalet medborgare är stark. Det medför ett större engagemang i skolfrågor hos både elever, målsmän, lärare och lokala myndigheter. Det slaget av förankring bland medborgare i kommunen bör ur demokratisk synpunkt vara högst eftersträvansvärt.

Reservanternas resonemang om att två kommunala beslutsnivåer engagerar ett större antal medborgare blir ur den synpunkten tvivelaktigt. Ett fåtal får då regionalt syssla med gymnasiala skolfrågor, medan det allmänt medborgerliga engagemanget förbehålls grundskolan. Därmed skulle en av vinsterna med det senaste decenniets skolreform, det sammanhängande skolsystemet, riskeras.

Alingsås stad finner de av utredningen redovisade skälen för primärkommunalt huvudmannaskap vara sakligt väl motiverade och tillstyrker därför utredningens förslag, att den integrerade gymnasiala skolan erhåller primärkommunalt huvudmannaskap. I yttrandet omnämns även att *Alingsås* genom övertagande av landstingets centrala handelsskola fr. o. m. den 1 juli 1968 kunnat bilda sig en viss uppfattning om verkningarna av ett förändrat huvudmannaskap för denna del av yrkesutbildningen. Den nya organisationen har bl. a. möjliggjort ett gemensamt utnyttjande av lokaler och utrustning på ett rationellt sätt.

Borås stad klarlägger i sitt yttrande de många förvaltningsrutiner som är gemensamma för grundskola, gymnasium, fackskola och yrkesskola. Att splittra dessa funktioner på två huvudmän betecknas som föga rationellt.

Även i yttrandet från *Vänersborgs stad* framhålls rationaliseringsmotiven. Med exemplifiering i anslutning till ett i staden aktuellt skolbygge hävdar man, att de av utredningen anförda rationaliseringssynpunkterna måste betecknas som realistiska.

I yttrandet från *Eskilstuna stad* framhålls bl. a. att erfarenheterna av såväl systemet med skilda styrelser och huvudmän för olika skolformer som systemet med en styrelse och huvudman för den obligatoriska skolan och de gymnasiala skolformerna entydigt talar för en enhetlig skolförvaltning. De gjorda erfarenheterna anses avgjort tala för ett primärkommunalt huvudmannaskap.

Pajala kommun behandlar bl. a. frågan om medinflytande och medansvar för den gymnasiala skolverksamheten. Sammanfattningsvis framhålls.

Även om bättre garanti skapas mot en av oss befarad negativ utveckling för yrkesutbildningen i glesbygderna genom landstingets huvudmannaskap, vill vi dock icke motsätta oss utredningens förslag om primärkommunalt huvudmannaskap för

de gymnasiala skolformerna på grund av bl. a. de uppenbara administrativa fördelarna genom detta.

Luleå stad behandlar i sitt utlåtande påståendet att landstinget har större möjligheter att planera för de gymnasiala skolformerna och anför gentemot denna uppfattning att ifrågavarande

planering, som ägt rum centralt för hela riket, i stort sett är slutförd. Det som nu återstår är en anpassning av yrkesskolan till de redan fastställda gymnasieområdena. Arbetet härmed som måste ske under de närmaste åren kan med fördel handhas av länskolnämnden och kommunerna gemensamt.

Meningsyttringarna från primärkommuner, som har en från utredningen avvikande uppfattning kan belysas genom följande utdrag.

Tollarps kommun anser i likhet med reservanterna att flera tungt vägande skäl talar för ett landstingskommunalt huvudmannaskap för mellanskolan, och att utvecklingen synes gå i den riktningen att dessa skäl alltmer vinner i styrka.

Laholms stad framhåller bl. a.

Planering och samordning av administrativa, organisatoriska, pedagogiska och även metodiska skolfrågor för skolor, som kräver stora upptagningsområden, torde kunna tillgodoses väsentligt bättre genom landstingskommunalt än primärkommunalt huvudmannaskap.

Högsby kommun förordar ett landstingskommunalt huvudmannaskap och framhåller, att det finns all anledning anta att de särskilda problem som uppstår beträffande de skolanläggningar som finns utanför gymnasieorterna löses bäst med landstinget som huvudman.

Även i yttrandet från *Mariannelunds köping* framhålls, att landstingskommunerna är bäst lämpade som huvudmän för mellanskolan. Frågan om planering och samordning av den gymnasiala skolverksamheten måste emellertid ses som ett underordnat led i samhällsplaneringen och kan inte lösas isolerat. I samband med en slutlig behandling av länsförvaltningsutredningen, länsindelningsutredningen och länsdemokratiutredningen kommer även denna fråga att bli föremål för ställningstagande. Det är då angeläget att man beträffande huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna inte vidtar sådana förändringar, att de föregriper de kommande principiella ställningstagandena till dessa länsutredningar.

Nyssnämnda utredningar aktualiseras likaledes av *Åseda köping*, som understryker betydelsen av medborgarinflytandet och påtalar de ovissa ekonomiska konsekvenserna för primärkommunerna vid ett övertagande av huvudmannaskapet. Sammanfattningsvis finner fullmäktige, att motiven för ett landstingskommunalt huvudmannaskap för mellanskolan synes så starka att en dylik lösning bör övervägas.

Även i yttrandena från *Ljungskile*, *Munkedals* och *Sunne kommuner* förordas

ett landstingskommunalt huvudmannaskap. I avvaktan på beslut angående de övergripande länsfrågorna finner man dock, att några genomgripande förändringar f. n. inte bör genomföras.

På grund av den undantagsställning som *Örebro, Gävleborgs* och *Västernorrlands län* intar i förevarande sammanhang erbjuder remissvaren från primärkommunerna inom dessa tre regioner speciellt intresse. Sammanlagt har hörts 25 primärkommuner i de tre länen, nämligen 12 kommuner med gymnasium och fackskola samt 13 kommuner utan nämnda skolformer. Av den förstnämnda gruppen tillstyrker 11 utredningens förslag, medan 1 kommun inte anser sig kunna ta definitiv ställning till frågan förrän de ekonomiska villkoren i samband med övertagandet klarlagts. Av den senare gruppen tillstyrker 8 utredningens och 1 reservanternas förslag, 2 förordar landstingskommunalt huvudmannaskap — i det ena fallet som försöksverksamhet, medan 2 kommuner anser att huvudmannaskapet tills vidare bör förbli oförändrat. Följande utdrag må belysa meningsyttringarna från hörda primärkommuner i de tre länen.

I utlåtandet från *Lindesbergs stad* framhålls sammanfattningsvis.

I likhet med utredningens majoritet anser skolstyrelsen starka skäl tala för ett primärkommunalt huvudmannaskap. Såsom speciellt viktiga skäl vill skolstyrelsen framföra

1. skolplaneringen såsom en del av den samhällsplanering primärkommunen har ansvar för,
2. den demokratiska förankringen tillgodoses bäst genom primärkommunalt huvudmannaskap,
3. förtroendemän, föräldrar och målsmän engageras starkare i skolan och dess problem,
4. att föra grundskolan och gymnasium till skilda huvudmän skulle medföra mycket komplicerade administrativa konsekvenser,
5. grundskolan och den integrerade gymnasiala skolan samordnade under en huvudman främjar pedagogisk samverkan, fortbildning av lärare; ett effektivt utnyttjande av lokaler och lärare underlättas.

På grund av anförda skäl uttalar sig skolstyrelsen enhälligt för att den integrerade gymnasiala skolan ges ett primärkommunalt huvudmannaskap. Skolstyrelsen kan icke dela reservanternas mening att yrkesskolorna i bl. a. *Örebro län* skall kvarbliva vid landstingskommunalt huvudmannaskap.

Även *Örebro stad* motsätter

sig bestämt att genomförandet av en integrerad gymnasial skola inom dessa län fördröjs på sätt reservanterna föreslagit. Ett uppskjutande av beslutet i denna del för bl. a. *Örebro län* skulle äventyra reformens genomförande och få allvarliga pedagogiska och ekonomiska konsekvenser för lång tid framåt.

Utredningens förslag att förordna primärkommunalt huvudmannaskap för den integrerade gymnasiala skolan ligger enligt *Gävle stad* i linje med strävandena att lokalt förankra den kommunala självstyrelsen och därigenom främja medborgarintresset och medinflytandet.

Iggesunds kommun motiverar sin tillstyrkan till utredningsmajoritetens förslag med att bl. a. framhålla.

På många orter, bl. a. Hudiksvall, sker nybyggnad av skolanläggningar för det gymnasiala stadiet, där gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan i enlighet med fastställda riktlinjer bildar en enhet. — — — Om den integrerade gymnasiala skolan skall förverkligas, synes det nödvändigt att den övervägande delen erhåller odelat huvudmannaskap. Att t. ex. bryta ut den mot yrkesskolan svarande delen och ställa den under en särskild huvudman ter sig helt orealistiskt. En sådan uppdelning skulle äventyra hela reformen.

Härnösands stad anser bl. a.

Den integrerade gymnasieskolan måste erhålla ett odelat huvudmannaskap och detta bör tills riksdagen slutligen behandlat de olika länsutredningarna vara primärkommunalt. Omfördelningen av huvudmannaskapet genomförs den 1 juli 1971 och för att inte föregripa eventuella framtida förändringar kan primärkommunerna hyra de centrala yrkesskolorna av landstinget tills vidare.

Änge köping anför i sin tillstyrkan till utredningsmajoritetens förslag bl. a.

Redan i yttrandet över landstingets övertagande av yrkesskolan inom länet framfördes den uppfattningen, att nackdelar med ett delat huvudmannaskap troligen skulle komma att uppstå. Dessa farhågor har under hand besannats, trots att vi har haft förmånen att rektor för yrkesskolan och kommunens skolchef har varit en och samma person, vilket givetvis underlättat arbetet. Dock har man kunnat konstatera, att beslutsfattandet i vissa fall fördröjts onödigt länge med därav följande olägenheter. Ett betydande administrativt merarbete har även uppstått med olika ägare till lokalerna. Uppdelningen av lärartjänster med fyllnadstjänstgöring som följd är också några exempel på olägenheter. Ett delat huvudmannaskap, även under en övergångstid, är därför en lösning av huvudmannafrågan, som måste undvikas, i synnerhet som detta skulle motverka tanken med det integrerade gymnasiet.

I ett relativt utförligt och mot den nuvarande ordningen delvis kritiskt utlåtande understryker *Själlevads kommun*, att det inte är erforderligt med någon form av försöksverksamhet med landstinget som huvudman och motsätter sig, att gymnasieskolan i Örnsköldsviksblocket skulle uttas till en försöksskola under landstingskommunalt huvudmannaskap.

Beträffande de fem primärkommunerna med från utredningsförslaget avvikande åsikter rörande huvudmannaskapet för mellanskolan kan nämnas, att *Ovanåkers kommun* företräder en uppfattning, som närmast synes förenlig med reservanternas förslag. De landstingskommunala yrkesskolorna i Gävleborgs län föreslås sålunda tills vidare kvarbliva vid landstingskommunalt huvudmannaskap. Med tanke på integreringen och de resultat en utredning kan komma till i fråga om fördelningen av arbetsuppgifter och kostnader mellan stat, landstingskommun och primärkommun är emellertid fullmäktige inte främmande för tanken, att man efter en övergångsperiod kan föreslå även dessa utbildningsanstalter till ett primärkommunalt huvudmannaskap. *Järvsö* och *Ockelbo kommuner* förordar ett landstingskommunalt huvudmannaskap för de gymnasiala skolformerna, i förra fallet som

försöksverksamhet varvid det definitiva ställningstagandet bör anstå i avvaktan på erfarenheterna av försöksverksamheten. Järvsö kommun framhåller bl. a., att man inte anser sig kunna förorda reservanternas förslag, eftersom detta innebär delat huvudmannaskap för samma skola. Enligt

fullmäktiges åsikt fyller de av Gävleborgs läns landsting bedrivna undervisningsanstalterna mycket stora krav på såväl kvalitet som effektivitet. Det kan därför med skäl antagas att landstingen med deras stora resurser är väl skickade att åtaga sig huvudmannaskapet för mellanskolan.

Ockelbo kommun påpekar, att omkring 140 ungdomar från kommunen är elever i gymnasiala skolor. Någon form av

kommunalt medbestämmande och medansvar för de gymnasiala skolorna förefinns dock ej för Ockelbo kommuns vidkommande. Vid ett landstingskommunalt huvudmannaskap erhåller däremot kommuner, som saknar gymnasiala skolor, ett visst medinflytande på parlamentarisk grund.

Nora stad och *Hälsjö kommun* förordar båda ett tills vidare oförändrat huvudmannaskap. De motiverar sitt ställningstagande med hänvisning till de ännu oklara förhållandena rörande de övergripande länsfrågorna.

Frågan om huvudmannaskapet för mellanskolan behandlas av 24 landsting, varav 17 tillstyrker utredningens och 4 reservanternas förslag, medan 3 förordar landstingskommunalt huvudmannaskap.

I fråga om de 17 landsting som tillstyrker utredningsförslaget kan anföras följande. *Landstingen* i t. ex. *Stockholms*, *Östergötlands*, *Blekinge*, *Kristianstads*, *Hallands*, *Västmanlands* och *Gävleborgs län* behandlar helt kortfattat frågan om val av huvudman för mellanskolan. *Sålunda* begränsar sig exempelvis *Blekinge läns landsting* till följande uttalande.

Utskottet tillstyrker utredningens förslag om ett primärkommunalt huvudmannaskap för den integrerade gymnasiala skolan. Enligt utskottets mening är utredningens argumentering övertygande och som särskilt betydelsefullt vill utskottet återropa uttalandet om gymnasieskolans samhörighet med den primärkommunala grundskolan.

Värdet av ett samordnat huvudmannaskap för grundskolan och mellanskolan understryks för övrigt även av t. ex. *landstingen* i *Malmöhus*, *Kopparbergs*, *Jämtlands* och *Norbottens län*.

I en del utlåtanden erinras vidare om att frågan om huvudmannaskapet för den gymnasiala undervisningen genom beslutet om mellanskolan kommit i ett delvis nytt läge. Med utgångspunkt i detta förhållande anför *landstinget* i *Örebro län*.

Den fundamentala principen i hela frågan är att det skall vara en och samma huvudman för hela den integrerade gymnasieskolan. Två möjligheter står därvid till buds: endera att landstingen från primärkommunerna övertar det huvudmannaskap, som dessa hittills utövat för gymnasium och fackskola, eller att yrkesundervisningen i dess allmänna del helt överförs till primärkommuner. I nuvarande läge innebär det enligt förvaltningsutskottets mening mindre organisatoriska och ekonomiska störningar om sålunda även yrkesundervisningen på gymnasienivå i

sin helhet får primärkommunalt huvudmannaskap såsom huvudmannautredningen föreslår i sitt betänkande med de undantag som däri anges. Man kan vid bedömningen härvidlag ej heller bortse från att, om man ser till hela riket, primärkommunalt huvudmannaskap överväger i omfattning även när det gäller yrkesutbildningen. Inom de ojämförligt flesta landstingen är yrkesverksamheten av tämligen liten omfattning, därest man tar yrkesundervisningen i dess helhet för ungdomen på de åldersnivåer det här är fråga om.

Även kommunindelningsreformen uppmärksammas i några yttranden. För *Kopparbergs läns landsting* har de därmed sammanhängande omständigheterna jämte fördelarna av ett gemensamt huvudmannaskap för grundskola och gymnasial skola en avgörande betydelse vid ställningstagandet. Landstinget konstaterar att fullföljandet av kommunindelningsreformen minskar betydelsen av flera av de skäl, som talar för ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Liknande tankegångar kommer till uttryck i utlåtandet från *Norrbottens läns landsting*.

Liksom utredningen har förvaltningsutskottet vid sitt ställningstagande bl. a. beaktat sådana omständigheter som att grundskolan och dess gymnasiala överbyggnad alltmer utvecklas till ett sammanhängande skolsystem, att inflyttningen till tätorterna i förening med kommunsammanläggningarna leder till att en allt större del av befolkningen kommer att bo i gymnasiekommuner samt ökade möjligheter till administrativ förenkling och effektivt utnyttjande av personella och materiella resurser.

Älvsborgs läns landsting finner, att huvudmannaskapet för den integrerade gymnasiala skolan bör åvila primärkommunerna och tillfogar att med hänsyn till statsmakternas beslut om skolorganisationen torde landstingen f. n. sakna möjligheter att övertaga ansvaret för hela den gymnasiala skolan.

Jönköpings läns landsting motiverar i ett utförligt yttrande sitt tillstyrkande av utredningsförslaget. Fördelarna av ett enhetligt huvudmannaskap samt vidgad samverkan mellan grundskolan och den gymnasiala skolan, vikten av att på det lokala planet kunna samordna skolplaneringen med övrig primärkommunal samhällsplanering samt möjligheterna till rationell administration och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser talar enligt dess uppfattning avgjort för ett primärkommunalt huvudmannaskap. Även med hänsyn till medborgarinflytandet anser landstinget ett dylikt huvudmannaskap vara lämpligast.

En väsentlig del i huvudmannaproblematiken är medborgarnas intresse för och inflytande över utbildningsväsendets utformning. För ett landstingskommunalt huvudmannaskap talar i detta avseende, att alla medborgare, oavsett om de bor i en gymnasiekommun eller i en kommun utan gymnasium, får i princip samma möjligheter att bestämma över skolan. För ett primärkommunalt huvudmannaskap talar, att antalet förtroendemän som engageras i skolstyrelser etc. vida överstiger antalet som rimligen kan engageras i en landstingskommunal skolstyrelse. Vidare synes kontakten mellan skolans styrelse och kommunmedlemmarna vara lättare att upprätthålla inom en primärkommun än om en gemensam styrelse skall handlägga alla skolfrågor inom landstingsområdet.

Utskottet vill även hävda, att intentionerna om ett vidgat samarbete mellan styrelse, lärare, föräldrar och elever bättre kan förverkligas vid ett primärkommunalt huvudmannaskap. Beträds vägen med elevrepresentation i skolstyrelsen blir elevernas inflytande närmast en chimär om endast en à två elever från hela landstingsområdet skall deltaga i den centrala skolstyrelsens beslut. En skolstyrelse i varje primärkommun ger helt andra förutsättningar för ett vidgat elevinflytande.

I anslutning till sitt tillstyrkande av utredningsförslaget framhåller *Värmlands läns landsting* bl. a., att beslut angående det framtida huvudmannaskapet för Kristinehamns Praktiska Skola bör fattas först sedan vissa frågor i samband med denna skolas verksamhet närmare klarlagts.

Kalmar läns norra landsting och *Västerbottens läns landsting* tillstyrker båda ett primärkommunalt huvudmannaskap för den integrerade gymnasiala skolan men framhåller, att frågan kan komma i ett annat läge med anledning av de förslag som olika länsutredningar lagt fram.

Landstinget i Skaraborgs län företräder en uppfattning, som närmast synes sammanfalla med reservanternas förslag. Inledningsvis framhålls i utlåtandet att landstinget finner det av utredningen redovisade materialet otillräckligt som underlag för ställningstagande till frågor av så grundläggande och principiell natur, som det här gäller. I likhet med reservanterna anser landstinget det angeläget, att man inte företar sådana förändringar som kan komma att strida mot eller i avsevärd grad kan antas föregripa ställningstagandet till de övergripande länsfrågorna. I fortsättningen heter det.

Landstinget får därför framhålla att trots att vägande skäl synes tala för ett landstingskommunalt huvudmannaskap för här berörda skolformer och då dessa frågor tas upp till prövning i samband med slutligt ställningstagande till de skilda länsutredningarna f. n. ej bör vidtagas genomgripande förändringar i nuvarande ansvarsfördelning mellan landstingen och primärkommunerna. Landstinget tillstyrker med denna utgångspunkt utredningens förslag om ett i huvudsak primärkommunalt huvudmannaskap för de gymnasiala skolformerna, dock under förutsättning att de i reservationen framförda synpunkterna vinner erforderligt beaktande.

Västernorrlands läns landsting ansluter sig i sitt ställningstagande till reservanternas förslag. I ett omfattande och mot utredningsmajoritetens uppfattning starkt kritiskt utlåtande gör landstinget gällande, att det material som redovisats för att belysa de praktiska problemen av organisatorisk och ekonomisk art är ytterst bristfälligt. Sålunda borde de fördelar och nackdelar som kan följa av ett primärkommunalt och sekundärkommunalt huvudmannaskap ytterligare ha utretts. En genomgripande organisationsförändring måste nämligen enligt landstingets mening företas, därest ett sekundärkommunalt huvudmannaskap skall genomföras. Landstinget nämner följande alternativa lösning.

Vid ett sekundärkommunalt huvudmannaskap för gymnasieskolan kan exempelvis landstingsområdet delas upp i områden eller regioner. För varje sådant område tillsätts en styrelse och organiseras en regional förvaltningsapparat med en central nämnd som handlägger de samordnande och planerande uppgifterna.

Landstinget framhåller i anslutning därtill att den uttunning av det medborgerliga inflytandet som enligt betänkandets framställning skulle följa av ett landstingskommunalt huvudmannaskap bortfaller vid en organisation enligt den angivna alternativa lösningen. I ett senare sammanhang gör landstinget ett uttalande, som ger en annan aspekt på det medborgerliga inflytandet.

Med sekundärkommunen som huvudman kan kontakter med näringslivet tas, kurser flyttas, tillfälligt anordnas etc. utan att beslut på det kommunala planet behöver fattas i flera led.

Landstinget påtalar vidare bl. a., att utredningsförslaget innebär att splittringen i huvudmannaskapet kommer att kvarstå. Särskilt beaktas därvid utredningsförslaget angående huvudmannaskapet för vårdyrkesutbildningen. Landstinget framhåller, att utbildning på externa arbetsplatser förekommer även inom t. ex. byggnadsindustrin men att utredningen inte fördenskull övervägt en utbrytning av byggnadsbranschens yrkesutbildning så att avnämarna skulle bli huvudmän.

Bland de argument som anses tala för ett sekundärkommunalt huvudmannaskap nämner landstinget planeringsfrågorna. Gentemot länskolnämndens nuvarande verksamhet i fråga om den regionala planeringen framhålls fördelarna av att planeringsansvaret knyts till den myndighet som bär det ekonomiska ansvaret för verksamhetens genomförande. Landstinget anför vidare vissa av reservanternas angivna motiv, nämligen den kostnadsutjämnande effekten inom landstingskommunen vid ett sekundärkommunalt huvudmannaskap, landstingets större förutsättningar att ordna elevernas inackordering samt möjligheterna av central intagning till samtliga landstingets skolor.

Enligt landstingets mening är det den horisontella samordningen inom mellanskolan som i första hand skall tillgodoses och som är nödvändig att snarast genomföra. Denna fråga kan dock inte lösas isolerad

utan bör bli föremål för diskussioner och ställningstaganden i samband med eller efter det att de s. k. länsutredningarna fått en slutlig behandling. I avvaktan härpå bör inga genomgripande förändringar i nuvarande fördelning av huvudmannaskapet ske.

De sekundärkommunala skolorna i bl. a. Västernorrlands län bör tills vidare bli kvar vid sitt nuvarande huvudmannaskap, till dess ytterligare erfarenheter vunnits eller definitiva beslut i annan riktning fattats. Den delning av huvudmannaskapet som därigenom kvarstår behöver enligt landstingets mening inte

innebära något oöverstigit hinder för ett effektivt utnyttjande av lokaler och utrustning samt lärare. Planeringen och uppförande av undervisningslokaler bör på sätt som redan sker i Västernorrlands län ske i samråd mellan huvudmännen. Ett gemensamt nyttjande av olika undervisningslokaler och institutioner kan klaras ekonomiskt genom hyresförfarande, som så långt möjligt bör bygga på schablonmässiga debiteringar.

Södermanlands läns landsting tillstyrker också reservanternas förslag och framhåller

vikten av att det i fråga om huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna icke föreslås sådana förändringar, som kommer att strida mot eller kan tänkas föregripa de principiella ställningstaganden, som de olika länsutredningarna kan ge anledning till. I konsekvens härmed vill landstinget därför biträda utredningens reservanter i deras förslag.

Även *Uppsala läns landsting* anser i likhet med reservanterna

att det slutgiltiga ställningstagandet till huvudmannaskapet bör ske när beslut fattats om de genomgripande förslag om fördelning av arbetsuppgifter mellan stat, landsting och primärkommuner som nu liggande administrativa utredningar aktualiserat.

Ett landstingskommunalt huvudmannaskap för mellanskolan förordas av *Kalmar läns södra landsting* samt *landstingen i Kronobergs och Göteborgs och Bohus län*.

Kalmar läns södra landsting anser, att landstingen med hänsyn till planering och samordning är att föredra som huvudmän. Ett landstingskommunalt huvudmannaskap ger därjämte hela vårt lands befolkning demokratisk möjlighet att sätta sin prägel på hela vårt skolväsende, låt vara att det demokratiska sambandet kan synas långt.

Sammanfattningsvis finner landstinget,

att den gymnasiala skolan i princip bör läggas under landstingskommunalt huvudmannaskap men att frågan icke definitivt bör avgöras förrän i samband med ställningstagandet till länsdemokratiutredningens förslag.

Kronobergs läns landsting understryker följande skäl för ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

a) Landstingskommunalt huvudmannaskap med dess större ekonomiska resurser har större möjlighet att anpassa utbildningen till arbetsmarknadens behov.

b) Erfarenheter från regional utbildningsverksamhet inom skilda områden underlättar den framtida planeringen av en integrerad gymnasial skola under landstingskommunalt huvudmannaskap.

c) En gymnasial skola under landstingskommunalt huvudmannaskap blir en skola, där alla kommunmedlemmar via landstingsrepresentationen ges möjligheter att påverka åtgärder som främjar alla primärkommuner inom landstingsområdet. Beslutsprocessen i undervisningsnämnd (central skolstyrelse via förvaltningsutskott till landsting) garanterar en stark demokratisk förankring med goda möjligheter till insyn för allmänheten.

d) Gemensamt ägandeskap av mellanskolan under landstingskommunalt huvudmannaskap ger via landstingskatten en rättvis fördelning av utbildningskostnaderna för samtliga kommunmedlemmar utan administrativt tungrodda interkommunala ersättningar och konstruerade kommunförbund.

e) Det synes också centrala skolstyrelsen vara av betydelse att landstingen har möjlighet att utveckla en framtida större aktivitet inom det kulturella området, därest landstingen disponerar skollokaler spridda inom ett större område inom resp. landstingskommuner.

Göteborgs och Bohus läns landsting finner, att behandlingen av de framlagda länsutredningarna bör avvaktas, innan frågan om huvudmannaskapet för mellan-

skolan avgörs. Starka skäl talar dock enligt dess mening för ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Utifrån kraven på en fungerande kommunal demokrati och kommunal självstyrelse, där närheten mellan väljare och valda bevaras i så hög utsträckning som möjligt, kan en ytterligare kommunreform i princip inte accepteras. Med ett definitivt ställningstagande till ett primärkommunalt huvudmannaskap kan detta, av utvecklingen att döma, komma att medföra krav på en ytterligare kommunsammanslagning. Vidare är en organisation med kommunalförbund eller ett system med interkommunala avgifter ur kommunaldemokratisk synpunkt en icke tillfredsställande lösning.

Därjämte understryks att landstinget har erforderlig överblick över utbildningssituationen och kan anpassa utbildningens inriktning och kapacitet till förändringen hos elevernas inställning och arbetsmarknadens behov m. m. Då det emellertid

bl. a. av ekonomiska och organisatoriska skäl krävs viss tid för att landstinget skall kunna åtaga sig ett huvudmannaskap för mellanskolan ansluter sig förvaltningsutskottet till ett primärkommunalt huvudmannaskap under en övergångstid. De s. k. länsutredningarna är f. n. föremål för överväganden. Vid kommande ställningstagande till dessa bör ett definitivt beslut fattas för ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Svenska landstingsförbundet, som ej tar ställning till valet av huvudman för mellanskolan, framhåller att ståndpunktstagandet i anslutning till de övergripande länsutredningarna skulle ha inväntats. Först därefter

borde frågan om ansvaret för olika delar av den samhälleliga verksamheten ha angripits. Då ett uppskjutande av beslut beträffande huvudmannaskapet för det integrerade gymnasiet i nuläget icke synes möjligt, tillråder styrelsen en sådan utformning av beslutet att detta i minsta möjliga utsträckning föregriper framtida ställningstaganden till de nyss nämnda utredningarna.

Länsdemokratiutredningen gör med hänvisning till sitt betänkande »Förvaltning och folkstyre» (SOU 1968: 47) gällande,

att många såväl rättviseskäl som demokratiska, administrativa och pedagogiska skäl talar för att gymnasieskolan överförs till landstingskommunerna. Detta gäller inte minst om alternativet till landstingskommunalt huvudmannaskap är ännu en kommunindelingsreform eller en organisation med kommunalförbund.

Länsdemokratiutredningen hävdar vidare, att landstinget genom

sina större administrativa resurser och geografiskt mer omfattande administrationsområde har bättre möjligheter att under lekmannainflytande planera för samtliga skolformer som ingår i gymnasieskolan. Denna större överblick och därmed förmåga till samordning av personella och materiella resurser ger större möjligheter till ett optimalt utnyttjande av tillgångarna på utbildningsväsendets område. Dessutom ökar möjligheterna genom det större elevunderlaget att till skolorna knyta specialister i olika ämnen. — — — Länsdemokratiutredningen har varit väl medveten om att vissa nackdelar kan vara förknippade med en organisatorisk

delning av grundskola och gymnasieskola. Utredningen anser dock i likhet med reservanterna i huvudmannautredningen att ett landstingskommunalt huvudmannaskap kompenserar vissa sådana nackdelar.

Avslutningsvis framhålls i utlåtandet att frågan om huvudmannaskapet ur flera synpunkter borde

ses i det vidare sammanhang som avser arbetsfördelningen mellan statliga och kommunala organ. Det torde därför vara av största vikt att eventuella huvudmannaskapsförändringar ej utformas så att ställningstagande till länsdemokratiutredningens förslag i övrigt bindes.

Även *Riksförbundet landsbygdens folk* anser, att principbeslut om det framtida huvudmannaskapet för mellanskolan bör fattas i nyssnämnda större sammanhang.

Sveriges hantverks- och industriorganisation tillstyrker i princip, att den yrkesutbildning, som f. n. har landstingskommun som huvudman, överförs till primärkommunal huvudman.

Med hänvisning till den till utredningens betänkande fogade reservationen anser emellertid *Sveriges hantverks- och industriorganisation*,

att slutligt ställningstagande till huvudmannaskapet för yrkesutbildningen i Gävleborgs, Västernorrlands och Örebro län bör kunna anstå viss tid med hänsyn till den särskilda utformning som det landstingskommunala huvudmannaskapet fått i dessa län.

Stor-Stockholms planeringsnämnd och *Stor-Stockholms sjukvårdsberedning* tillstyrker i sina i relevanta delar likalydande yttranden utredningsmajoritetens förslag om primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan och framhåller bl. a.

Förutsättningarna inom stor-stockholmsregionen är de bästa för en väl utbyggd gymnasieskola med god geografisk spridning, då den under överskådlig tid kommer att vara baserad på tillräckligt befolkningsunderlag och dess handhavande är förankrat i kommunala styrelser som genomgående är mycket utbildningsmedvetna. Att under sådana omständigheter förorda ett sekundärkommunalt huvudmannaskap synes helt uteslutet, i synnerhet om man tar i betänkande de administrativa och organisatoriska problem av överskådlig räckvidd, som en förändring av rådande förhållanden inom regionen skulle medföra. Det är anledning att här understrika att en av de grundläggande principerna för vårt skolväsende är dess förankring i det medborgerliga intresset som i första hand kommer till uttryck i medverkan från primärkommunens medlemmar i den egna kommunens angelägenheter. Utredningen påpekar, att den kommunala självstyrelsen har bidragit till att skapa samförståndsanda och samhällssolidaritet samt visat sig äga värde som ett medel att i det moderna samhället främja jämlikhetssträvandena. Utredningens sammanfattning synes helt riktig, nämligen att medborgerliga insatser samt föräldra- och målsmannaintressen för de gymnasiala skolornas verksamhet bäst främjas av ett primärkommunalt huvudmannaskap.

Svenska kommunförbundet tillstyrker förslaget om ett primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan. För en sådan lösning talar enligt förbundets mening

bl. a. den önskvärda lokala medborgerliga förankringen, samhällsekonomiska motiv samt effektivitets-, rationaliserings- och planeringssynpunkter.

Vidare tillstyrks utredningsförslaget eller lämnas utan erinringar av *SAF, LO, SR, TCO, SACO, Riksförbundet Hem och Skola, Svenska skolläkarföreningen, läromedelsutredningen* och *skolledarutredningen*.

LO berör i sitt yttrande även lärlingsutbildningen hos hantverksmästare och framhåller, att om den alltså skall fortsätta som hittills bör den ställas under primärkommunens huvudmannaskap med ansvar och skyldighet att följa och övervaka densamma.

TCO åberopar erfarenheter som redovisats av Svenska facklärarförbundet och Sveriges lärarförbund. Dessa erfarenheter talar otvetydigt för att ett enhetligt huvudmannaskap bör eftersträvas inom skolväsendet och att primärkommunerna i princip bör vara huvudmän även för mellanskolan och motsvarande skola inom lokal vuxenutbildning. *TCO* vill särskilt framhålla,

att möjligheten till ett i formellt hänseende obegränsat samarbete vertikalt mellan skolformerna erbjuder stora fördelar ur såväl planerings-, administrativa som pedagogiska synpunkter. Man kan även räkna med att det blir väsentligt lättare med lärarrekrytering/läroanställning genom att det samlade ansvaret för skolan bereder lärarpersonalen bättre anställningstrygghet. Man uppnår även större förutsättningar för att organisera god elevvård samt att rationellt utnyttja lokaler och vissa läromedel. Även ur ekonomisk synpunkt måste det vara fördelaktigt om flera skolenheter kan samordna administrativa uppgifter såsom fastighetsunderhåll, lönerutiner, upphandling, skolbespisning, läromedelsförsörjning etc.

Arbetet med debitering av skolgångsavgifter, som åberopats som skäl mot primärkommunalt huvudmannaskap, har enligt *TCO:s* mening knappast en sådan omfattning

att det kan tillmätas någon större betydelse för huvudmannaskapsfrågans lösning. *TCO* vill dessutom erinra om att elevrekryteringen till gymnasiala skolor ingalunda sker enbart från det egna länet, varför debitering av skolgångs- och liknande avgifter torde bli nödvändiga rutiner även vid landstingskommunalt huvudmannaskap. I senare fallet torde det även bli aktuellt med särskild lokal skolledning, i varje fall på de större gymnasieorterna, för att man skall kunna samordna de olika gymnasieenheterens verksamhet.

SACO understryker bl. a.

Skolplaneringen utgör en betydelsefull del i den samhällsplanering, som åvilar primärkommunen. Det kan enligt *SACO:s* uppfattning icke vara ändamålsenligt, att sekundärkommunerna övertar huvudmannaskapet för de gymnasiala skolformerna, medan primärkommunerna svarar för grundskolan. När den elva- eller tolvåriga ungdomsskolan genomförs, kommer skälen för ett enhetligt huvudmannaskap upp t. o. m. gymnasienivån att vara ännu starkare.

Svenska skolläkarföreningen anser, att det ej råder

någon tvekan om att ett odelat huvudmannaskap för samtliga skolor inom en kommun medför en gynnsam planläggning av skolhälsovården och tillåter ett bättre disponerande av de personella resurserna. Därvidlag har den samordning

som skett i och med tillkomsten av den gemensamma skolstyrelsen den 1 juli 1958 för skolhälsovårdens vidkommande inneburet möjligheter till organisatoriska förbättringar.

Läromedelsutredningen (LU) konstaterar,

att läromedelsaktiviteten i dag i hög grad är primärkommunal. För den del av undervisningsväsendet som är landstingskommunal finns redan nu exempel på hur man löst sina läromedelsfrågor i samverkan med andra skolformer och huvudmän. Möjligheter till sådan samverkan bör enligt LU öka i takt med att vi får allt fler välutrustade läromedelscentraler i framtiden. Utifrån läromedelsaspekt finns det alltså enligt LU all anledning att vid en integration av de gymnasiala skolformerna bygga vidare på redan påbörjad utveckling i primärkommunal regi. LU vill med vad ovan anförts tillstyrka huvudmannautredningens förslag om att det gymnasiala skolväsendet med i betänkandet angivna undantag bör ligga under primärkommunalt huvudmannaskap.

Även *skolledarutredningen* tillstyrker förslaget om primärkommunal huvudman för mellanskolan och framhåller sammanfattningsvis,

att den detaljerade vidareutveckling som kommittén i sitt arbete från sina utgångspunkter genomfört av några av de argument huvudmannautredningen anfört som stöd för ett primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan, nämligen kravet på ett effektivt utnyttjande av personella och materiella resurser inom hela skolväsendet, det starka pedagogiskt-metodiska sambandet mellan grundskola och gymnasieskola samt möjligheten att i skolförvaltningen utnyttja primärkommunala förvaltningsrutiner, enligt skolledarutredningens mening på ett avgörande sätt underbygger huvudmannautredningens förslag.

4.3.2.2 *Interkommunal samverkan*

Den vikt huvudmannautredningen i olika sammanhang lägger vid att intresset för undervisnings- och utbildningsfrågor hålls vid makt och ytterligare förstärks samt att det medborgerliga inflytandet får möjligheter att göra sig gällande uppmärksammas såsom det föregående i någon mån utvisat med livligt gillande av ett stort antal remissinstanser. I ett flertal yttranden omvittnas de gynnsamma erfarenheter den gemensamma primärkommunala skolstyrelsen gett i detta hänseende. Stort intresse knyts också till utredningens redovisning av olika alternativ att tillförsäkra kommuner utan egen mellanskola medinflytande vid handhavandet av vederbörande skola, t. ex. genom bildande av kommunalförbund eller inrättande av särskilda samrådsorgan sammansatta av representanter för resp. mellanskolkommuner och övriga inom berörda område belägna primärkommuner.

Skolöverstyrelsen framhåller, att inflyttningen som i hög grad är riktad mot gymnasieorterna i förening med sammanläggningen av kommunerna inom kommunblocken kommer att leda till att säkerligen mer än 75 % av landets befolkning blir bosatta inom mellanskolkommuner. Överstyrelsen nämner vidare de av utredningen angivna möjligheterna till samverkan genom kommunalförbund och

särskilda samrådsorgan samt understryker vikten av att medborgarna ges vidgade tillfällen till inflytande på och medverkan i det kommunala arbetet i de nya primärkommunerna.

Gynnsamma erfarenheter av kommunalförbund eller en positiv inställning till bildandet av dylika förbund för att tillförsäkra samtliga berörda kommuner medinflytande vid handhavandet av mellanskolan kommer till uttryck i yttrandena från t. ex. *länskolnämnderna i Södermanlands och Västerbottens län, Sölvesborg och Vadstena städer* samt *Malmöhus läns landsting* och *SAF*.

Länskolnämnden i Södermanlands län anger, att dess erfarenheter av kommunalförbund på undervisningsens område är goda, och *länskolnämnden i Västerbottens län* uttalar sig för

möjligheterna att i de fall det kan visa sig lämpligt två eller flera primärkommuner bildar kommunalförbund för handhavandet av den gymnasiala utbildningsverksamheten ävensom möjligheterna av att bilda särskilda samrådsorgan sammansatta av representanter för berörda kommuner.

I yttrandet från *Sölvesborgs stad* heter det, att man vill

särskilt understryka vad utredningen framhåller om att det i vissa fall kan visa sig lämpligt att två eller flera primärkommuner bildar kommunalförbund för gemensamt handhavande av ifrågavarande gymnasiala utbildningsverksamhet. Vidare bör man enligt skolstyrelsens mening snarast undersöka möjligheterna att bilda de av utredningen nämnda samrådsorganen, sammansatta av representanter för resp. gymnasiekommun och övriga kommuner inom berörd gymnasieregion.

Vadstena stad anser, att primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan även möjliggör för en kommun utan gymnasiala skolformer att genom deltagande i kommunalförbund få ett mera direkt inflytande på frågor rörande denna skolform.

Malmöhus läns landsting anför.

Vissa farhågor har uttryckts för att kommuner utan egen gymnasial utbildning kan få svårigheter att direkt påverka utformningen av den gymnasiala skola, till vilken de är hänvisade och har att deltaga i kostnaderna för. Ett medinflytande bör för dessa kommuner kunna åstadkommas på det sätt utredningen föreslår, nämligen genom att ett särskilt samrådsorgan bildas eller genom kommunalförbund i de fall så kan anses lämpligt.

SAF framhåller, att mot ett primärkommunalt huvudmannaskap talar bl. a.

att det finns kommuner som saknar utbyggd gymnasieskola. De nackdelar som är förknippade härmed bör dock kunna undanröjas, dels genom den pågående sammanslagningen av kommuner till nya storkommuner, dels genom att de kommuner som trots sammanslagningen kommer att sakna gymnasieskola, bildar kommunalförbund med en gymnasiekommun.

I flera yttranden möter dock en viss tveksamhet beträffande kommunalförbund som en lämplig form för medinflytande och samverkan på skolans område. Bland remissinstanser som har denna mer eller mindre reserverade inställning kan exem-

pelvis nämnas *länsstyrelserna i Kronobergs och Värmlands län, länskolnämnderna i Kristianstads och Jämtlands län samt Kungsbacka stad och Pajala kommun.*

Länsstyrelsen i Kronobergs län finner, att bildandet av kommunalförbund är en tänkbar samarbetsform mellan kommunerna inom en gymnasierregion men betecknar en sådan organisation som tungrodd och föredrar de av utredningen föreslagna särskilda samrådsorganen.

Länskolnämnden i Kristianstads län framhåller, att erforderlig samordning bör kunna ske genom ett kommunalförbund eller genom överenskommelse mellan resp. kommuner. Nämnden understryker dock, att sistnämnda anordning bör bli huvudalternativet och hänvisar till

de överenskommelser mellan kommuner resp. gymnasieområden — i ett fall t. o. m. i två samverkande gymnasierregioner — vilka kommit till stånd genom länskolnämndens förmedling i fråga om den gymnasiala vuxenutbildningens organisation i länet.

Liknande tankegångar möter även i yttrandet från *länskolnämnden i Jämtlands län.*

Länskolnämnden kan inte finna att kommunalförbund med arbetsuppgiften begränsad till mellanskolan skulle innebära annat än en otyplighet. Man finge en skolstyrelse (förbundsstyrelse) och en huvudman för gymnasieskolan och därtill skolstyrelser och huvudmän för grundskolan i kommunförbundets primärkommuner. Avtalsformen är i dessa sammanhang både smidig och enkel.

Pajala kommun framhåller, att nuvarande förhållanden ur demokratisk synpunkt är otillfredsställande. Kommuner utan egen gymnasial utbildning får bära sin del av kostnaden utan att kunna utöva något medinflytande, såvida inte kommunalförbund bildas. Anordningen med kommunalförbund har emellertid en bestämmd nackdel, den är administrativt besvärlig och kan därför inte anvisas som en generell lösning på problemet. Den av utredningen angivna

andra möjligheten, särskilda samrådsorgan sammansatta av representanter för resp. gymnasiekommun och övriga inom berörda område belägna kommuner är bättre ur administrativ synpunkt, men dessa organ kan icke få beslutande funktioner enligt nuvarande lagstiftning utan blir endast ett forum för överläggningar.

En remissinstans anser sig ha så negativa erfarenheter av kommunalförbund, att de betecknas som direkt olämpliga. *Länskolnämnden i Örebro län* framhåller nämligen, att

de erfarenheter nämnden har beträffande kommunalförbund på skolans område är negativa. Någon ökad demokratisk insyn blir inte resultatet. Vad medlemskommunerna ständigt klagat över är bristen på insyn och bristen på möjligheter att direkt påverka besluten.

Trots det mera begränsade inflytande samrådsorgan kan beräknas ge, föredras denna samverkansform av de flesta remissinstanser som yttrar sig i frågan. Ett icke obetydligt antal utlåtanden behandlar samrådsorganets betydelse, lämpliga sammansättning, arbetsformer m. m. Naturligt nog är det främst primärkommuner

utan egna gymnasiala skolor som framför sina synpunkter. Frågan om samrådsorgan behandlas vidare av bl. a. *ett fåtal gymnasiekommuner, några länsstyrelser och landsting samt Stor-Stockholms planeringsnämnd.*

Norra Råda kommun anser förslaget om

samrådsorgan vara en smidig och enkel lösning. Den avlämnande kommunen kan genom sina representanter i detta organ föra fram sina synpunkter. Visserligen får de ej delta i det formella beslutsfattandet men de torde i praktiken alltid få lika stort medinflytande som vid en minoritetsställning i ett kommunalförbunds styrelse och fullmäktige. Största nackdelen med ett samrådsorgan jämfört med ett kommunalförbund torde vara att i det förra fallet endast skolkommunens medlemmar har besvärsmätt medan i det andra fallet sådan rätt tillkommer medlemmarna i samtliga i förbundet ingående kommuner.

Sunne köping finner det också lättare att realisera tanken på ett samrådsorgan. Fullmäktige anser

det angeläget, att för att tillgodose behovet av medinflytande över de gymnasiala skolorna skolsamrådskommittéer inrättas. Varje kommun inom ett gymnasieblock bör beredas tillfälle att utse en kommunrepresentant till skolsamrådskommittén.

Värdkommunen bör åtaga sig ansvaret för sammankallande och administration av kommittén och förbinda sig att till kommittén hänskjuta varje skolangelägenhet av vikt gällande de gymnasiala skolformernas verksamhet för yttrande.

I utlåtandet från *Simrishamns stad* understryks att instruktionen för samrådsorganet bör inrymma bestämmelser om sammansättning, arbetssätt, kompetens och befogenheter.

Iggesunds kommun anser, att ett samrådsorgan enligt utredningens förslag utgör ett naturligt forum för kommunerna att få sina förslag och önskemål rörande den gymnasiala utbildningen framförda och tillägger att för Hudiksvallsregionen redan har bildats ett dylikt organ, nämligen den för »Bergsjö- och Hudiksvallsblocken gemensamma, av de båda blockens samarbetsnämnder redan inrättade skolkommittén».

Samrådsorganet tillmäts betydelse för interkommunal samverkan inte endast i fråga om mellanskolan utan även för skolväsendet i övrigt. Så framhåller t. ex. *Svalövs kommun*.

Svalövs kommun är själv icke gymnasiekommun. Av denna anledning vill den gärna framföra den synpunkten att ett bättre samarbete mellan gymnasiekommun och icke-gymnasiekommun inom gymnasiets upptagningsområde skulle uppnås, om något slag av samrådsorgan bildades. Detta skulle då handlägga frågor av gemensamt intresse för denna skolregion och kunna medföra ett intimt och fruktbara samarbete i alla skolfrågor, även om frågor rörande gymnasium, fackskola och yrkesskola kommer att dominera. Vikten av tillskapandet av ett sådant organ får starkt understrykas.

Alingsås stad, som anser att ett gemensamt samrådsorgan kan främja mellan skolans kommunal-demokratiska förankring och ge samtliga kommuner inom skolregionen ett reellt inflytande på verksamheten, framhåller likaledes att näm-

da organ bör ha en vidare syftning. Det bör inte enbart utnyttjas för frågor rörande den gymnasiala utbildningen utan även för andra gemensamma skolangelägenheter, såsom skolpsykolog- och skolkuratorsverksamhet, AV-central och skolsociala åtgärder.

Enligt *Stor-Stockholms planeringsnämnd* utgör samrådsorganet ett naturligt forum för berörda kommuner att till gymnasiekommunen föra fram sina förslag och önskemål rörande ifrågasatt utbildning. Inte minst med hänsyn till planeringen anses ett sådant organ vara av värde. I yttrandet framhålls vidare, att planeringsnämndens skolkommitté och expertgrupp liksom arbetsgruppen för vårdyrkesutbildningen inom sjukvårdsberedningen utgör exempel på denna samarbetsform. Erfarenheterna från dessa samrådsorgan anges ha varit gynnsamma.

Några primärkommuner finner möjligheterna till medinflytande genom samrådsorgan så betydelsefulla, att dylika organ enligt deras mening bör vara obligatoriska. Denna uppfattning kommer till uttryck i yttrandena från exempelvis *Västra Kindas*, *Hjälmseryds* och *Bjärnums kommuner* samt *Sävsjö* och *Kalmar städer*.

Mörbylånga kommun framhåller bl. a. beträffande det interkommunala samarbetet, att det kan ifrågasättas om inte gymnasiekommunen

borde ha lagfäst skyldighet att, i frågor som väsentligen berör övriga i elevområdet för dessa skolor ingående kommuner, inhämta dessas yttrande. De sistnämnda kommunerna kan genom beslut i gymnasiekommunen i annat fall bli ställda inför fullbordade fakta, vilka för dem medför tvång att fatta likvärdiga beslut; beslut som kan medföra betydande ekonomiska konsekvenser, vilka de icke haft någon möjlighet att påverka i initialskedet.

Enligt utlåtandet från *Ovanåkers kommun* bör det

ankomma på länskolnämnden eller annan statlig myndighet att utfärda anvisningar, så att de i gymnasieregionen ingående kommunerna hos primärkommunen/huvudmannen skall kunna påverka mellanskolans planering och drift. Detta skulle kunna ske genom lämpligt sammansatta nämnder, vilket synes fullmäktige vara en betydelsefull demokratisk principfråga.

Såsom i det föregående återgivna uttalanden av *länskolnämnderna i Kristianstads* och *Jämtlands län* gett vid handen, framförs även tanken att ordna det erforderliga interkommunala samarbetet genom avtal. Detta alternativ behandlas även i yttrandena från t. ex. *Redvägs kommun* och *Kungsbacka stad*.

Redvägs kommun framhåller, att

för samverkan mellan flera kommuner beträffande en gymnasieskola bör finnas möjlighet till dels civilrättsligt avtal och dels kommunalförbund.

I första hand skall civilrättsligt avtal tillämpas, varvid till värdkommunen för gymnasieskolan utbetalas ett belopp per elev, vilket framräknas av en opartisk utredare. Vid civilrättsligt avtal bör betalande kommun få utse en representant i gymnasiekommunens skolstyrelse. För representanten bör samma bestämmelser

gälla, som enligt skolstadgans 2 kap. 5 § första stycket gäller för fackrepresentant i skolstyrelsen.

Önskar kommun utan gymnasial utbildning i större omfattning påverka vederbörande skolas ledning, skall möjlighet till sammanslutning till kommunalförbund finnas.

I yttrandet från *Kungsbacka stad* betecknas kommunalförbund som en i detta sammanhang onödig administrativ enhet och lämnas exempel på hur samverkan ordnats enligt avtalsprincipen.

Samtliga kommuner i Kungsbackablocket har genom civilrättsligt avtal fördelat kostnaderna för högstadieselever och yrkesskolelever lika för varje elev i blocket. Även skolskjutskostnader och investeringskostnader för nya skolor har fördelats på detta sätt.

Dessutom har genom avtal en särskild gymnasiefond inrättats. Avsättningen till denna fond kommer att täcka de kommunala kostnaderna för den gymnasieskola som samtliga kommuner hos Kungl. Maj:t begärt att få inrätta fr. o. m. läsåret 1971/72.

Kungsbacka skolstyrelse är alltså huvudman för högstadieskola och yrkesskola inom blocket men planer och rekommendationer utformas vid sammanträde med Kungsbackablokets skolnämnd, som utan att ha kommunalrättslig ställning handlägger principiella skolfrågor och avger rekommendationer, som hittills följts av alla primärkommuner i blocket. Denna samverkan kan enligt skolstyrelsens mening vidmakthållas även vid ett fullt utbyggt gymnasialt skolsystem.

Det må tillfogas att i enstaka yttranden understryks betydelsen av kontakter mellan berörda kommuner även under friare former än de som kommer till stånd genom kommunalförbund, samrådsorgan o. d. Sålunda framhåller exempelvis *Svenska kommunförbundets länsavdelning i Örebro*, att goda möjligheter till medinflytande i gymnasiekommunens beslutsinsatser bl. a. kan erbjudas genom föräldraföreningar eller andra slag av samarbetskommittéer.

Frågan om medinflytande för kommuner utan egen gymnasial skola framstår för några remissinstanser som så väsentlig, att den anses böra bli föremål för ytterligare överväganden. Denna mening kommer till uttryck i yttrandena från t. ex. *länsstyrelsen i Värmlands län* och *Vimmerby stad*. Sistnämnda instans delar utredningens uppfattning att flera viktiga frågor måste lösas i samband med att förslaget om huvudmannaskapet förverkligas. Yttrandet fortsätter.

Dit hör bl. a. frågan om medinflytande för kommun utan egen gymnasial utbildning. Det problemet måste lösas och regleras genom lagstiftning. Sättet och formerna för sådant samråd och medinflytande som utredningen diskuterat bör bli föremål för särskild utredning. Eftersom samtliga kommuner inom en gymnasial skolas elevområde får bära sin del av kostnaderna bör medinflytandet kunna organiseras utan att tillgripa den administrativt tungrodda kommunalförbundsbyggnaden.

4.3.2.3 Skolor utanför mellanskolorter, försöksverksamhet, färdigutbildning, samordning

Utredningens synpunkter och förslag angående yrkesutbildning utanför mellanskolorter, de centrala yrkes- och verkstadsskolornas framtid, försöksverksamhet,

färdigutbildning samt samordnande organ mellan olika huvudmän behandlas endast i ett mycket begränsat antal yttranden.

Beträffande yrkesutbildning som förekommer utanför mellanskolor anser två länskolnämnder och tre primärkommuner i likhet med utredningen att vederbörande yrkesskola skall stå under huvudmannaskap av antingen den kommun i vilken skolan är belägen eller ett för ändamålet bildat kommunalförbund; en av remissinstanserna nämner även civilrättsligt avtal mellan berörda kommuner som ett lämpligt alternativ.

Surahammars kommun framhåller, att

varje kommun bör vara huvudman för skolorna inom den egna kommunen och en central myndighet, t. ex. länskolnämnden, torde kunna ta ansvaret för erforderlig samordning.

En länskolnämnd och tre primärkommuner förordar däremot det av utredningen med viss tveksamhet nämnda alternativet att ifrågavarande yrkesskolor skall ingå som filialer till vederbörande mellanskolor. Sålunda föreslås exempelvis i yttrandet från *Finnskoga-Dalby kommun*, att

yrkesutbildning utanför gymnasiekommunerna, som icke har specialkaraktär, skall stå under gymnasiekommunens huvudmannaskap. Men det bör i ett sådant förslag också klarläggas att huvudman över sådan yrkesutbildning utanför den egna kommunen måste förbinda sig att tills vidare bedriva yrkesutbildning på grannorten i ungefär den omfattning som nu gäller intill dess lokalbehov, lokalanskaffning och utbildningsorganisation m. m. ordnats i direkt anslutning till den egna gymnasieskolan. Kommun som nu bedriver yrkesutbildning utan att vara gymnasiekommun skall å sin sida förbindas att till gymnasiekommun uthyra sina yrkesskollokaler. Ett övertagande i form av lokalköp från gymnasiekommunens sida bör icke ifrågakomma.

En primärkommun anser, att olika alternativ bör prövas i praktiken och att huvudmannaskapet för berörda yrkesskolor bör avgöras först när tillräckliga erfarenheter erhållits av de olika samarbetsformerna.

De centrala yrkes- och verkstadsskolornas framtida verksamhet behandlas i yttrandena från *skolöverstyrelsen*, *fyra länskolnämnder* samt *ett landsting*, *en länsstyrelse* och *en primärkommun*. Samtliga ansluter sig i princip till utredningens uppfattning. Sålunda anför exempelvis *skolöverstyrelsen*, att central yrkesskola (central verkstadsskola) enligt dess mening skall övergå

till primärkommunalt huvudmannaskap, om det gäller gymnasial yrkesutbildning som även fortsättningsvis skall bedrivas. I annat fall kan skolverksamheten fortsätta med landstingskommunen som huvudman men inriktas på omskolningsverksamhet inom vuxenutbildningen, speciella kurser för kvalificerad utbildning och liknande ändamål.

Länskolnämnden i Älvsborgs län anser dock, att ett undantag bör göras för centrala yrkesskolan i Steneby,

som enligt nämndens bestämda uppfattning bör bestå som centrum för konsthant-

verksutbildning. I avvaktan på fortsatta överväganden bör landstinget fungera som huvudman för denna skola.

Såsom i någon mån framgått av det föregående anför *Värmlands läns landsting* i relevanta delar liknande synpunkter beträffande Kristinehamns Praktiska Skola.

Med instämmande i utredningens förslag riktar *länskolnämnden i Kristianstads län*

uppmärksamheten på lämpligheten av att i samband med överförande av de centrala verkstadsskolorna till primärkommunerna undersöka fördelningen av insatserna mellan nyssnämnda skolor och yrkesutbildningsanstalterna på lantbruks- och skogsbrukssidan. Möjligheten till samarbete mellan verkstadsskola för fordonsmekaniker, maskinmekanisk linje, och de lantbruksskolor, som efter rationalisering av denna del av utbildningsväsendet blir kvar i utbildningssystemet, bör i första hand undersökas. Det synes inte uteslutet, att linjen i fråga i något fall kan ingå i lantbruksskolan.

Utredningens avståndstagande till försöksverksamhet rörande fördelningen av huvudmannaskapet saknar större aktualitet för den grupp remissinstanser som tillstyrker utredningsmajoritetens förslag om primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan. I en del fall utgör avvisandet av tanken på nämnda försöksverksamhet ett led i diskussionen angående valet av huvudman. Såsom framgått av tidigare återgivna uttalanden är detta förhållandet beträffande remissvaren från t. ex. *Sandvikens stad* och *Själövads kommun*. *Tre länskolnämnder* diskuterar emellertid särskilt denna fråga och uttalar sin anslutning till utredningens uppfattning. *Länskolnämnden i Älvsborgs län* anser,

att undantagsbestämmelser eller försöksverksamhet inte bör förekomma, enär uniformitet i huvudmannaskapet underlättar den centrala planeringen av skolväsendet i landet. Länskolnämndens planering och samordning gagnas även av att huvudmännens kompetensområden renodlas, något som länskolnämnden i Älvsborgs län haft tillfälle att iakttaga.

Ett klart positivt ställningstagande till tanken på försöksverksamhet förekommer i yttrandet från *Järvsö kommun*.

Kommunalfullmäktige anser däremot att det bör öppnas möjlighet för försöksverksamhet med landsting som huvudman för den gymnasiala utbildningen och att det definitiva ställningstagandet i huvudmannafrågan bör anstå i avvaktan på erfarenheterna av försöksverksamheten. I avvaktan på det definitiva ställningstagandet, som kan komma att öppna möjligheter för såväl primärkommuner som landsting att vara huvudman för gymnasieskolan, bör huvudmannaskapet med undantag för vissa försökslän kvarbliva hos primärkommunerna.

Utredningens förmodan att dess synpunkter angående huvudmannaskapet i tillämpliga delar kan komma att få giltighet även för den s. k. färdigutbildningen föranleder inga närmare kommentarer från remissinstanserna.

Uttalandet att på det regionala planet främst länskolnämnderna utgör det naturliga organet för den kontinuerliga samverkan och sam-

ordning som fortsättningsvis kan visa sig behövlig mellan de olika huvudmännen behandlas kortfattat av *tre länsskolnämnder* och *en primärkommun*. Samtliga delar utredningens uppfattning. *Länsskolnämnden i Kristianstads län* framhåller, att i dessa samordningsuppgifter även bör ingå frågan om lanthushållsskolornas framtid.

4.4 Genomförande

4.4.1 Utredningen

Den av utredningen föreslagna omfördelningen av huvudmannaskapet för de gymnasiala skolorna har med avseende på antalet elever en relativt begränsad omfattning. Utredningen beräknar, att de av förslaget direkt berörda skolorna endast representerar omkring 6,5 % av samtliga elever i de gymnasiala skolorna.

Vid genomförandet av förslaget kan de nya huvudmännen förmodas komma att i betydande omfattning överta *äganderätten till skolfastigheter m. m.* En eventuell överlåtelse kommer främst att gälla dels landstingskommunerna tillhöriga centrala yrkesskolor och centrala verkstadsskolor, som erhåller primärkommunalt huvudmannaskap, dels skogsvårdsstyrelserna tillhöriga skogsbruksskolor, som får landstingskommunalt huvudmannaskap. Enligt utredningens mening bör emellertid inte övertagandet av skolbyggnader m. m. utgöra något villkor. Det är t. ex. inte uteslutet, att en primärkommun önskar ordna sin lokalförsörjning på annat sätt, att en landstingskommun själv har behov av sina skolfastigheter för andra ändamål eller att båda parter finner det lämpligast att såsom övergångsform upprätta ett hyresavtal.

I de fall överlåtelser av skolanläggningar blir aktuella förutsätter utredningen, att övertagandet kommer att föregås av förhandlingar mellan parterna. Den har inte sett som sin uppgift att föreslå några riktlinjer eller normer för uppgörelserna; erfarenheter från liknande situationer visar, att parterna bäst löser frågorna vid enskilda överläggningar utan att på förhand vara bundna av fastlagda regler. Utredningen begränsar sig till att diskutera vissa ekonomiska omständigheter, som kan vara ägnade att belysa förhandlingsläget, t. ex. berörda skolanläggningars bokföringsvärden och de grunder enligt vilka dessa vanligtvis beräknas samt frågor angående överlåtelse av markområden, inventarier, läromedel o. d.

Genomförandet av det framlagda förslaget medför enligt utredningens bedömning inga väsentliga förändringar i fråga om *personalorganisationen*.

Den centrala ledningens personalfrågor berörs inte i nämnvärd omfattning av utredningsförslaget. Eventuella förändringar förmodas bli närmare klarlagda av den tidigare omnämnda organisationskommittén JST.

På det regionala planet kan länsskolnämnderna som en följd av utredningens förslag antas erhålla något ökade arbetsuppgifter. Någon förändring i nämndernas

personalorganisation anses dock inte erforderlig; däremot kan en uppräknig av anslagsposten arvoden och särskilda ersättningar till experter och tillfällig personal m. m. visa sig behövlig.

Enligt vad utredningsarbetet gett vid handen kommer inte eventuellt erforderliga förändringar i landstingskansliernas personaluppsättning att ge anledning till några mera svärbemästrade situationer, bl. a. beroende på att den med utbildningsfrågor arbetande personalen i många fall har en utbildning som gör den väl skickad att anförtros andra arbetsuppgifter inom landstingens verksamhetsfält.

Förslaget till förändrat huvudmannaskap för skogsbruksskolorna beräknas kunna medföra konsekvenser för skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation. Utredningen utgår från att nyssnämnda organisationskommitté undersöker hithörande frågor, som nära sammanhänger med vissa övriga av kommitténs arbetsuppgifter.

På det lokala planet kan enligt utredningens bedömande kommunens skolkansli i ett eller annat fall komma att behöva någon förstärkning av den till skolledningen knutna personalen. Ett gemensamt huvudmannaskap för samtliga skolor på en ort kan emellertid också möjliggöra rationalisering av t. ex. konsulent-, psykolog- och kuratorsverksamheten. Viss minskning av för dylika uppgifter anställd personal kan därför åtminstone i några fall förmodas bli möjlig. I en del fall är en primärkommunal och en landstingskommunal yrkesskola belägna så nära varandra, att det för en gemensam huvudman kan te sig ändamålsenligt att sammanslå de båda skolorna. Några tjänster vid resp. rektorsexpeditioner kan möjligen därvid bli övertaliga.

Den föreslagna omfördelningen av huvudmannaskapet kan enligt utredningen beräknas leda till besparingar i fråga om både *investeringar och driftkostnader*. Förslaget medför emellertid en viss omfördelning av de utgifter huvudmännen har att bestrida. Primärkommunerna får fortsättningsvis svara för en än större del av kostnaderna. Utredningen erinrar i detta sammanhang om de bidrag landstingskommunerna ger till yrkesutbildningen och förmodar, att dylika bidrag även framdeles kommer att beviljas.

I fråga om statsbidragen kan några smärre öknningar visa sig erforderliga beträffande en eller annan anslagspost, t. ex. för inrättandet av tjänst för skoldirektör eller biträdande skoldirektör i ett fåtal kommuner. Totalt sett antas emellertid det framlagda förslaget särskilt på litet längre sikt kunna leda till icke o betydliga besparingar. Vid sin bedömning har utredningen inte tagit hänsyn till de förändringar i statsbidragsgivningen som kan komma att vidtas i samband med genomförandet av mellanskolan.

Med hänvisning till bl. a. det framlagda förslaget om huvudmannaskapets omfördelning finner utredningen anledning att resa *krav på att statsbidragsgivningen för skolväsendet skall utredas*. Därvid bör enligt dess mening även beaktas den samverkan mellan skola och näringsliv, som vid förverkligandet av mellanskolan blir av väsentlig betydelse för den s. k. färdigutbildningen. Det framhålls som angeläget att statsbidragsvillkoren utformas så, att en onödig begränsning i huvudmannens bestämmanderätt undviks. Samtidigt finner utredningen det väsentligt,

att bidragssystemet i högre grad än som f. n. är förhållandet stimulerar till rationalisering av undervisnings- och utbildningsverksamheten. Utvägar bör därjämte prövas att ytterligare förenkla statsbidragsgivningen, varvid bl. a. möjligheterna att underlätta det administrativa och kamerala arbetet bör uppmärksammas.

Utredningen framhåller, att *omfördelningen av huvudmannaskapet* bör genomföras på ett smidigt sätt. Från skolplaneringssynpunkter är det önskvärt, att äganderättsförhållandena klaras upp utan onödigt dröjsmål. Först när så skett kan nämligen vederbörande huvudmän med större säkerhet projektera eventuellt erforderliga nybyggnader o. d. Samtidigt måste emellertid också tas hänsyn till de skiftande betingelserna för erforderliga förhandlingar. Vidare erinrar utredningen om att den fortgående kommunsammanläggningen kommer att underlätta ett överförande av huvudmannaskapet.

Enligt utredningens mening bör förändringarna i huvudmannaskapet tidsmässigt samordnas med införandet av mellanskolan.

Med hänvisning till antydda omständigheter föreslår utredningen, att omfördelningen av huvudmannaskapet enligt de förordade riktlinjerna i princip genomförs fr. o. m. den 1 juli 1971, med en övergångsperiod om tre år för reformens slutförande. Utredningen förutsätter därvid bl. a., att beslut föreligger angående skogsbruksundervisningens framtida administration m. m. liksom beträffande den i prop. 1968: 140 aviserade reduktionen av antalet skogsbruksskolor.

I enstaka fall kan det måhända visa sig förenat med svårigheter att inom angiven tid slutföra omfördelningen. Då särskilda omständigheter anses föreligga, bör det enligt utredningens mening ankomma på Kungl. Maj:t att förlänga övergångsperioden.

4.4.2 Remissyttranden

Utredningens framställning rörande övertagande av lokaler och utrustning m. m. i samband med omfördelningen av huvudmannaskapet behandlas av ett 25-tal remissinstanser, nämligen bl. a. *länskolnämnden i Älvsborgs län, Borås och Sandvikens städer, Själevads kommun, Kalmar läns norra landsting* samt *landstingen i Östergötlands, Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands, Örebro och Västerbottens län, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Stor-Stockholms planeringsnämnd* och *skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län*. Nära nog samtliga ansluter sig till eller lämnar utan erinringar de av utredningen förordade principerna.

Länskolnämnden i Älvsborgs län understryker utredningens uttalande att äganderättsförhållandena bör klaras av snarast, eftersom huvudmännen först därefter kan planera sitt skolväsende utan förbehåll. Nämnden framhåller vidare, att då villkoren för överlämnande av landstingskommunala skolanläggningar till primärkommunen fastställs bör det uppmärksammas att mottagaren i flertalet fall måste investera i skolanläggningarna för att anpassa dem efter mellanskolans krav.

Lösesummor och betalningsvillkor bör därför enligt nämndens mening göras så förmånliga som möjligt.

I yttrandet från *Själlevads kommun* noteras med instämmande utredningens uppfattning att ett primärkommunalt huvudmannaskap inte får innebära ett åliggande för kommunen att överta lokaler och utrustning från landstinget samt att eventuell överlåtelse förutsätts ske efter förhandlingar. Vid dessa förhandlingar

bör de synpunkter som redovisas av utredningen beaktas. Inom Västernorrlands län bör vederbörlig hänsyn också tas till de riktlinjer som landstinget i länet tillämpade vid övertagandet av vissa primärkommunala yrkesskolor.

I yttrandet från *Sandvikens stad* anges som en lämplig lösning

att landsting dels utan kostnad för mellanskolekommun överlåter sin yrkesskola med byggnader, inventarier och utrustning, dels även i fortsättningen med årliga landstingsbidrag stöder yrkesskoleleden i den gymnasiala skolan.

Liknande synpunkter anförs även i utlåtandet från *Borås stad*.

Enligt drätselkammarens uppfattning innebär primärkommunens övertagande av driftutgifterna en så väsentlig belastning för primärkommunerna och motsvarande lindring för landstingen, att det är motiverat att landstingen åläggs aningen att hyresfritt upplåta överlåtna lokaler eller att utan kostnad för primärkommun till dem överföra äganderätten till dessa.

Med instämmande i utredningens uppfattning att ett övertagande av skollokaler och utrustning inte skall utgöra villkor för överflyttning av huvudmannskapet framhåller *Kalmar läns norra landsting* och *Kristianstads läns landsting*, att i fråga om nu landstingsägda lokaler bör landstingen ges möjlighet att pröva deras framtida användning för egna ändamål. Även *Älvsborgs läns landsting* lägger vikt vid att statsmakterna inte binder landstingen utan att dessa i enlighet med utredningsförslaget får fria händer att beträffande skolfastigheter m. m. förhandla med vederbörande kommuner om eventuell överlåtelse, förhyrning o. d. Vid sin behandling av hithörande angelägenheter framhåller *Östergötlands läns landsting*, att det förutsätter

att i de fall, skolor ej längre skall användas på sätt som hittills, beroende på ett förändrat huvudmannaskap, detta ej skall innebära att ifrågavarande lokaler skall inlösas av nuvarande huvudmannen. Det bör i stället utformas sådana bestämmelser, som innebär, att resp. huvudman har fri förfoganderätt över de lokaler, som idag förvaltas, även om statsbidrag utgått.

En liknande uppfattning kommer även till uttryck i yttrandet från *Västerbottens läns landsting*.

Liksom exempelvis *Värmlands läns* och *Örebro läns landsting* tillstyrker *Västerbottens läns landsting* utredningens förslag till principer för uppgörelse mellan primärkommuner och landstingskommuner. Sistnämnda landsting aktualiserar även den av utredningen framförda uppfattningen, att liksom lån av statsmedel kan erhållas

för köp av fastigheter till skolorbruk, bör liknande lånemöjligheter öppnas även för köp av övningsskogar vid skogsbruksskolor.

Beträffande dessa skolor anser *skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län*, att fastigheterna för försöks- och demonstrationsändamål samt för personalfortbildning måste kvarbli i skogsvårdsstyrelsernas ägo och ett eventuellt landstingskommunalt huvudmannaskap måste resultera i någon form av samarbete härvidlag.

De med omfördelningen av huvudmannaskapet förknippade personalfrågorna behandlas endast av ett 15-tal remissinstanser. *En länskolnämnd* anser, att angivna förändring i förening med den väntade ökningen i de regionala tillsynsuppgifterna beträffande jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor motiverar en översyn av personalsituationen vid länskolnämnderna. I övriga utlåtanden diskuteras företrädesvis personalfrågor vid berörda skolförvaltningar och skolor.

I flertalet yttranden understryks att förändringarna i anställningsförhållandena måste ske med varsamhet, så att personalens trygghetsfrågor inte äventyras. *Malmöhus läns landsting* förutsätter,

att även staten medverkar till att dessa omställningsproblem kan lösas på sådant sätt, att den därav berörda personalens anställningstrygghet kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Örebro läns landsting utgår ifrån

att mottagande kommun övertar ansvaret för till vederbörande skolanläggning knuten personal liksom även till vid det centrala skolkansliet anställd personal, som avlämnande kommun icke har behov av sedan huvudmannaförändringen genomförs. Förvaltningsutskottet förutsätter likaledes att byte av huvudman icke skall medföra försämring i gällande anställningsvillkor för den berörda personalen.

Landstingen i Kristianstads, Hallands och Västerbottens län m. fl. remissinstanser framhåller, att god tid bör lämnas för erforderliga personalomflyttningar, så att dessa kan genomföras på ett smidigt sätt. Det anses därför angeläget att statsmakterna snarast möjligt beslutar om tidpunkten för reformens genomförande.

Samtidigt framhåller emellertid flera remissinstanser att en omfördelning av huvudmannaskapet enligt utredningens förslag inte behöver föranleda några väsentliga förändringar beträffande personalbehovet. Denna uppfattning företräds bl. a. av *skolöverstyrelsen*, som relativt utförligt behandlar konsekvenserna för personalen vid skolor som f. n. står under dess inseeende och som har statligt löne-reglerade tjänster. Sålunda framhåller överstyrelsen bl. a., att en överflyttning av den landstingskommunalt anställda skolledar- och lärarpersonalen — liksom en motsvarande överflyttning av primärkommunalt anställd personal inom vårdyrkesutbildningen — inte i och för sig erbjuder några svårigheter, eftersom anställningsvillkoren för ifrågavarande personal är desamma oavsett huvudman för skolverksamheten. Bemyndigande av Kungl. Maj:t om överförande av ordinarie rektorer och lärare till tjänst, inrättad hos annan huvudman, utan tjänstens ledigkingsgörande kommer dock att erfordras. Såvitt möjligt bör detta enligt skolöver-

styrelsens mening ske genom generella bestämmelser. Överföringen beräknas delvis kunna samordnas med den överflyttning som skall ske fr. o. m. den 1 juli 1971 av samtliga skolledare och lärare vid nuvarande skolformerna gymnasium, fackskola och yrkesskola till tjänster vid mellanskolan. Skolöverstyrelsen nämner vidare, att länskolnämnderna under senare år iakttagit en viss återhållsamhet då det gällt att inrätta ordinarie lärartjänster vid yrkesskolor. På orter med såväl landstingskommunal som primärkommunal skolenhet med yrkesskola är nu i regel endera rektorstjänsten inrättad som arvodestjänst eller åtminstone en tjänst tillsatt med förordnande på långtidsvikariat.

Statens avtalsverk framhåller, att vid

förhandling om sådana anställnings- och arbetsvillkor för arbetstagare hos bl. a. kommun och landstingskommun, som fastställs under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet, företräder avtalsverket huvudmannen. Detta blir fallet även om huvudmannaförhållandet ändras på sätt utredningen föreslagit.

Relativt få remissinstanser behandlar utredningens framställning rörande investerings- och driftkostnaderna. *Skolöverstyrelsen* har inte något att erinra mot utredningens bedömningar av de kostnadsförändringar, som kan beräknas bli följden av den föreslagna omfördelningen av huvudmannaskapet.

Omfattningen av och formerna för landstingskommunernas ekonomiska bidrag till driften av mellanskolan diskuteras av *Svenska landstingsförbundet* som framhåller att det knappast kan tas som självklart att landstingen fortsätter sin bidragsgivning efter genomförandet av mellanskolan, såvida inte landstingen engageras i planeringen för denna skolform. Det finns snarare anledning förmoda, att dessa medel disponeras för utbildningar, som inte ryms inom mellanskolans ram. I yttrandena från t. ex. *Kalmar läns norra landsting* samt *landstingen i Södermanlands, Kristianstads och Västerbottens län* anføres liknande synpunkter. I utlåtandet från *Södermanlands läns landsting* heter det bl. a.

Södermanlands läns landsting har under 50- och 60-talet enligt vissa regler lämnat avsevärda driftbidrag till länets primärkommunala yrkesskolor. Skall primärkommunerna överta huvudmannaskapet för större delen av det integrerade gymnasiet synes det ur principiell synpunkt klart, att landstinget icke i fortsättningen skall bära några driftkostnader för denna del av utbildningsväsendet. I den utveckling som nu pågår, synes det angeläget att landstingen som regel påtar sig ekonomiska bördor endast för aktiviteter där landstingen har möjlighet att delta i och påverka planering, genomförande och drift.

I yttrandena från *några primärkommuner* framhålls att landstingskommunerna liksom hittills bör ekonomiskt stödja ifrågakvarande utbildningsverksamhet. Såsom delvis framgått av det föregående hävdas dylika synpunkter i utlåtandet från *Sandvikens stad*. Bl. a. bör det ekonomiska stödet enligt nämnda yttrande ske på så sätt att landsting utöver statsbidrag bestrider kostnaden för uppförande

av elevhem samt genom landstingsbidrag till värdkommun täcker kostnaden för årlig drift och underhåll av elevhem, allt till fromma för elever som är hänvisade till inackordering.

Även frågan om de interkommunala ersättningarna vid samverkan på skolväsendets område uppmärksammas i vissa yttranden. Några primärkommuner utan egna gymnasiala skolor framhåller, att dessa ersättningar för dem innebär icke obetydliga utgifter samt att vid fastställande av ersättningsbeloppens storlek i högre grad än som f. n. är fallet hänsyn borde tas till de fördelar skolkommunerna har av ifrågavarande skolanläggningar. Några gymnasiekommuner företräder en i väsentliga delar motsatt uppfattning. Särskilt påtalas att ersättningsbeloppen inte avpassats så, att även kapitalkostnaderna för nyare skolanläggningar täcks. I enstaka yttranden framhålls att beloppen borde graderas med beaktande av nämnda kostnader. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* biträder de önskemål som framkommit från huvudsakligen gymnasiekommunerna i länet om att en allmän översyn bör göras över »storleken av schablonbelopp som f. n. utgår till gymnasiekommunerna från övriga primärkommuner».

Förslaget angående en utredning om statsbidragsgivningen på skolväsendets område behandlas av ett stort antal remissinstanser, däribland *skolöverstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket, ett 10-tal länskolnämnder, 8 länsstyrelser, drygt 50 primärkommuner, 13 landstingskommuner, Stor-Stockholms planeringsnämnd och Stor-Stockholms sjukvårdsberedning, Svenska landstingsförbundet, TCO, Sveriges hantverks- och industriorganisation, utredningen rörande lärarnas arbetsförhållanden samt Riksförbundet Hem och Skola*. Med undantag för en landstingskommun tillstyrker samtliga utredningens förslag. I remissvaren från t. ex. *länsstyrelserna i Uppsala, Gotlands och Göteborgs och Bohus län samt Jönköpings, Kalmar, Tranås och Vimmerby städer och Upplands-Bro kommun* betecknas den föreslagna översynen av statsbidragsgivningen som synnerligen angelägen.

Skolöverstyrelsen finner i likhet med utredningen

tiden nu vara mogen för en genomgripande översyn av gällande bestämmelser för statsbidragsgivningen på skolans område. En sådan översyn är angelägen inte blott på grund av den föreslagna huvudmannaskapsreformen. SÖ har tidigare föreslagit ändringar i bestämmelserna om statsbidrag till byggnadsarbeten för skollokaler. I sina petita har SÖ också pekat på behovet av en sådan omläggning av statsbidragsformerna, som i ökad utsträckning gör det möjligt att stimulera aktiviteter, som främjar en önskvärd rationalisering av undervisnings- och utbildningsverksamheten. Den olika utformningen av statsbidragsgivningen för grundskolan och de gymnasiala skolformerna ter sig numera föga rationell och medför betydande komplikationer i tillämpningen. SÖ tillstyrker sålunda en allsidig utredning angående statsbidragsgivningen för skolväsendet. Därvid bör också beaktas de statsbidragsfrågor som aktualiseras genom prop. 1968: 129.

Statskontoret tillstyrker den föreslagna utredningen rörande statsbidragsbestämmelserna och anser att därvid särskilt bör beaktas att bidragssystemet anpassas till budgetprinciperna inom kommunal förvaltning.

Riksrevisionsverket framhåller i likhet med en rad andra remissinstanser angelägenheten av att statsbidragsbestämmelserna får en rationaliseringsfrämjande utformning. I yttrandet från *Göteborgs stad* heter det, att de nuvarande bidragsbestämmelserna inte ger

den stimulans för huvudmannen att effektivt utnyttja resurser olika skolformer emellan, som borde vara följden av ett enhetligt huvudmannaskap. Bl. a. vill vi peka på det förhållandet att lärarlöner betalas av staten medan vissa andra lönekostnader betalas av huvudmannen. Detta förhållande begränsar starkt huvudmannens intresse att söka nya vägar för effektivt utnyttjande av den kvalificerade arbetskraften. En stor del av utvecklingsarbetet inom skolan måste drivas genom de enskilda huvudmännen och därför bör ej huvudmannens handlande dikteras av konstruktioner på statsbidraget. En utredning om statsbidragskonstruktionen bör syfta till en konstruktion som åstadkommer ett gemensamt intresse från statens och huvudmannens sida att effektivt utnyttja samtliga resurser.

Malmöhus läns landsting pekar på möjligheterna till förenkling av statsbidragsgivningen genom schablonbidrag per kurs och elev och med en varje år återkommande anpassning till kostnadsutvecklingen. Genom en sådan anordning anser landstinget, att det administrativa arbetet kan betydligt underlättas, samtidigt som huvudmannen får större möjligheter att organisera utbildningen på ett effektivt sätt.

I detta sammanhang aktualiserar åtskilliga remissinstanser även frågan om kostnadsfördelningen mellan stat, landstingskommuner och primärkommuner. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser, att särskilda hänsyn bör tas till kommuner utan egna gymnasiala skolor. *Ulricehamns stad* riktar uppmärksamheten på den under de närmaste åren beräknade utbyggnaden av kurators- och skolpsykologverksamheten vid såväl grundskolan som övriga skolformer och framhåller, att

de f. n. till gymnasium och fackskola utgående statsbidragen till driftkostnader — bortsett från bidragen till löner åt skolledare och lärare — måste anses vara alltför knappa. En omprövning av bestämmelserna är därför ur kommunal synpunkt nödvändig.

Liknande tankegångar återfinns exempelvis i yttrandet från *Göteborgs och Bohus läns landsting*.

Utvecklingen har gått därhän — och förutsätts fortgå i samma riktning — att den kommunala utdebiteringen ökar mycket starkt. En mängd uppgifter har överförts till primärkommunerna och landstingen utan att full kostnadstäckning skett. Med hänsyn till dessa skäl synes det vara av stort värde att frågan om kostnadsfördelningen mellan stat, primärkommun och landsting blir föremål för överväganden och förslag.

Förhållandena på vårdrkesutbildningens område aktualiseras i flera yttranden. *Sälunda* framhåller t. ex. *Värmlands läns landsting*, att det

enbart på vårdrkesutbildningens område f. n. finns så många skilda sätt att ge statsbidrag, att dessa förhållanden måste ge anledning till en översyn i syfte att åtminstone på detta område nå enhetlighet och stadga. Vid en sådan kommande översyn bör enligt utskottets mening uppmärksammas behovet av ökade statsbidrag

för den praktiska undervisningen med hänsyn till att eleverna numera har elevstatus och till kraven på ökade möjligheter att ge handledning till eleverna inom ramen för vårdrkesutbildningen i praktikskedena.

Nämnda utbildningssektor beaktas särskilt även av *Svenska landstingsförbundet* som anför.

Vårdutbildningen bedrivs f. n. ej inom en enhetlig skolorganisation och statsbidrag utgår enligt olika grunder. Styrelsen, som förutsätter att överläggningar kommer att upptas om dessa frågor innan proposition i huvudmannaskapsfrågan framläggs, förordar i princip att statsbidrag till vårdutbildning utgår enligt likartade grunder för alla utbildningar. Statsbidragsbestämmelserna bör utformas så att detaljregleringar undviks, att bidragen blir enkla att administrera och främjar rationalisering av utbildningen.

Synpunkterna från det stora antal remissinstanser som med instämmande uttalar sig för förslaget rörande en utredning angående statsbidragsgivningen på skolväsendets område kan i väsentliga delar sägas infångade i yttrandet från *Växjö stad*. Däri framhålls det att en dylik utredning bör omfatta alla stadier i skolan samt att målsättningen bör vara

att förenkla statsbidragsgivningen,

att öka möjligheterna till kommunala initiativ och alltså avsevärt vidga bestämmanderätten,

att stimulera till rationaliseringsarbete i skolan,

att bättre bevara fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun.

För att en sådan målsättning skall nås måste ett nytt statsbidragstänkande in, där detaljberäkningar icke ifrågasätts.

Såsom tidigare nämnts tar en landstingskommun avstånd från tanken på den av utredningen föreslagna översynen av statsbidragsbestämmelserna. *Östergötlands läns landsting* anser nämligen, att det inte är

ändamålsenligt att nu tillsätta en utredning om statsbidragsfrågan enbart berörande skolväsendet, när denna bör behandlas i ett större sammanhang och avse hela frågan om relationerna mellan statens bidrag till den landstingskommunalt och primärkommunalt bedrivna verksamheten. Det oaktat bör en översyn kunna göras av nuvarande statsbidragsbestämmelser och föreläggas riksdagen, en översyn som kan vara av mer teknisk art och innebära, att vad som tidigare anförts av förvaltningsutskottet blir tillgodosett, nämligen att för speciellt vårdutbildningen sådana regler utformas, som möjliggör en smidig anpassning till de faktiska förhållandena i arbetslivet.

Även utredningens förslag om tidpunkt och övergångsperiod för omfördelningen av huvudmannaskapet behandlas i ett stort antal yttranden. Den föreslagna tidsplanen tillstyrks eller lämnas utan erinringar av omkring 110 remissinstanser, nämligen *skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, 14 länsstyrelser, 12 länskolnämnder, en skogsvårdsstyrelse, ett 75-tal primärkommuner, ett par landstingskommuner, Stor-Stockholms planeringsnämnd, Stor-Stockholms sjukvårdsberedning, Svenska kommunförbundet, SAF och TCO. Fem primärkommu-*

ner och en skogsvårdsstyrelse förordar vissa jämkningar beträffande tidpunkten för genomförandet av omfördelningen.

Lantbruksstyrelsen, som i berörda avseende begränsar sitt yttrande till jordbrukets yrkesskolor, påpekar att landstingen redan är huvudmän för större delen av dessa skolor samt att utvecklingen synes gå mot landstingskommunalt huvudmannaskap även för de övriga skolorna. Enligt lantbruksstyrelsens mening finns det därför knappast anledning att begränsa tiden för berörda skolors överförande till landstingskommunerna.

Beträffande remissvaren i övrigt begränsas uttalandena i denna del nära nog genomgående till kortfattade ställningstaganden.

Några remissinstanser understryker, att omfördelningen av huvudmannskapet bör ske utan onödigt dröjsmål, så t. ex. länsstyrelsen i Östergötlands län och Örebro stad.

I yttrandena från Emmaboda köping och Mariestads stad framhålls, att en övergångsperiod om tre år synes vara alltför knappt tilltagen. I förstnämnda fallet föreslås en förlängning till fem år. Även i remissvaret från Karlstads stad understryks att en längre övergångstid än tre år i vissa fall kan vara lämplig. En liknande uppfattning kommer till uttryck i yttrandet från skogsvårdsstyrelsen i Örebro län.

5. Departementschefen

5.1 Inledning

Under det senaste decenniet har en rad reformer genomförts på utbildningens område. Den obligatoriska utbildningen har i grunden reformerats. Grundskolan kommer fr. o. m. budgetåret 1970/71 att ge en i praktiken helt likvärdig utbildningsgång för alla barn och ungdomar. Till den frivilliga utbildningen i fackskolor, gymnasier och yrkesskolor har växande ungdomsgrupper sökt sig. Dessa skolformers struktur och innehåll har också förändrats. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 kommer de att sammanföras till en enda skolform, mellanskolan. I framtiden kan man med all sannolikhet räkna med att för praktiskt taget alla ungdomar grundskola och mellanskola kommer att utgöra en sammanhängande utbildningsgång.

Den obligatoriska skolan handhas sedan lång tid tillbaka av primärkommunerna. Det frivilliga skolväsende som bygger på grundskolan är däremot fördelat på olika huvudmän. Fackskolan och gymnasiet har primärkommunalt huvudmannaskap. Inom yrkesutbildningen förekommer som huvudmän primärkommuner, landstingskommuner och enskilda samt i viss utsträckning även staten. Den primärkommunala delen är klart övervägande i fråga om såväl antalet yrkesskolor som antalet elever. Landstingen handhar i främsta rummet utbildning på vårdområdet och på

lantbrukets område. I tre län har landstingen övertagit huvudmannaskapet för större delen av den eljest primärkommunala yrkesutbildningen. Den statliga och halvstatliga yrkesutbildningen omfattar huvudsakligen skolor på skogsbrukets och trädgårdsnäringsens områden.

Såväl inom utbildningsväsendet som inom många andra områden för offentlig verksamhet betraktas *gränsdragningen mellan statliga, landstingskommunala och primärkommunala åligganden* inte som en fråga av principiell art utan som en praktisk lämplighetsfråga. Avgörande för ställningstagandena måste vara vad som med hänsyn till de speciella krav varje uppgift ställer kan anses innebära den mest ändamålsenliga organisationen. Därför förekommer också överflyttning av uppgifter från en sektor till en annan när så anses lämpligt.

Vid bedömningen av vad som är en ändamålsenlig organisation har man emellertid att utgå från vissa allmänna riktlinjer som gäller för den offentliga förvaltningens uppbyggnad i vårt land. Ett framträdande drag är den betydande *delegering* av uppgifter till kommunerna som av olika skäl är eftersträfvansvärd. Primärkommunerna har väsentliga funktioner inom socialvård, hälsovård, byggnadsväsen och bostadspolitik, vattenvård m. m. De handhar vidare huvuddelen av skolväsendet, nämligen den obligatoriska skolan, gymnasiet och fackskolan samt större delen av yrkesutbildningen.

Den nu pågående *kommunindelningsreformen* har det klart uttalade syftet att stärka den kommunala självstyrelsen och göra det möjligt för primärkommunerna att även framdeles svara för väsentliga samhällsuppgifter. En anpassning av kommunområdena till vad som utgör från näringsgeografisk synpunkt sammanhållna regioner leder också till att kommunerna får större möjligheter till en effektiv samhällsplanering där olika verksamhetsgrenar samordnas och anpassas till befolkningsutvecklingen och näringslivets förändringar. För denna samordning är det väsentligt att primärkommunerna så långt det går får ansvaret för uppgifter som är av betydelse för samhällsplaneringen på det lokala planet.

Sedan den nya kommunindelningen genomförts, kommer enligt huvudmannautredningens beräkningar omkring 75 % av landets befolkning att bo i kommuner med mellanskola. Detta procenttal stiger sannolikt ytterligare på grund av fortgående inflyttning till större tätorter, en inflyttning som i hög grad är riktad mot orter med mellanskola.

Landstingskommunerna har som sekundärkommuner främst tillagts uppgifter som ansetts böra vara föremål för kommunal självstyrelse men som kräver större verksamhetsområden och insatser än vad som i allmänhet skulle kunna tillgodoses med ett primärkommunalt huvudmannaskap.

Nämnda förhållanden utgör enligt min mening väsentliga utgångspunkter vid övervägandena om huvudmannaskapet för det frivilliga skolväsendet.

De av utredningen framlagda förslagen angående huvudmannaskapet för det frivilliga skolväsendet avser de nuvarande skolformerna fackskolan, gymnasiet och

yrkesskolan (inklusive vårddyrkesutbildningen) samt yrkesutbildningen för jordbruk, trädgårdsnäring och skogsbruk. Folkhögskolorna liksom vissa skolor och läroanstalter för specialutbildningar har utredningen ansett falla utanför sitt uppdrag. Endast undantagsvis behandlas huvudmannaskapet för statliga och enskilda skolor på mellanskolnivå. Jag har inga erinringar att göra mot angivna avgränsningar.

5.2 Huvudmannaskapet för mellanskolan

Huvudmannautredningens centrala arbetsuppgift har varit att lägga fram förslag till en slutlig lösning av valet mellan primärkommunalt och landstingskommunalt huvudmannaskap för mellanskolan. Utredningen skulle vidare klarlägga de organisatoriska och ekonomiska konsekvenser som är förenade med ändringar i huvudmannaskapet.

Utredningen har redovisat en rad argument för såväl det primärkommunala som det landstingskommunala huvudmannaskapet. Vid sina slutliga ställningstaganden har utredningen beaktat bl. a. att kommunsammanläggningarna liksom flyttningen inom landet leder till att en allt större del av befolkningen kommer att bo i kommuner med mellanskola. Hänsyn har tagits också till att grundskolan och dess frivilliga överbyggnad utvecklas mot en allt större enhetlighet i fråga om mål, organisation och arbetsformer. Utredningen understryker även att med en ökad tillströmning till mellanskolan fördelarna med en gemensam kommunal skolstyrelse blir alltmer påtagliga. Slutligen är det enligt utredningen angeläget att frågan om huvudmannaskapet får en lösning som främjar ett ändamålsenligt utnyttjande av skolans personal, lokaler och utrustning.

Utredningens majoritet har stannat för att föreslå ett i princip primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan. I en reservation har utredningens ordförande och två andra ledamöter framhållit att man nu inte bör föreslå sådana förändringar som kommer att strida mot eller i avsevärd grad kan antas föregripa de kommande principiella ställningstagandena till bl. a. länsdemokratiutredningen. Reservanternas förslag innebär mot denna principiella bakgrund ett tills vidare i huvudsak oförändrat huvudmannaskap.

Utredningens förslag har varit föremål för en omfattande remissbehandling. För den helt övervägande delen av *remissinstanserna* har huvudmannaskapet för mellanskolan utgjort den centrala frågan. Som den tidigare redogörelsen visar (se 4.3.2) finns det en mycket klar majoritet för utredningsmajoritetens ställningstagande. Det bör nämnas att denna inställning till utredningsförslaget starkt överväger inom såväl kommuner med och utan fackskola/gymnasium som landsting. Även flertalet av de centrala och regionala statliga myndigheterna sluter upp kring utredningens linje och detsamma gäller hörda organisationer.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1964 års beslut angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. inledde en genomgripande omdaning av skolväsendet på stadiet ovanför grundskolan. Detta reformarbete präglas av en helhetssyn på stadiets olika utbildningsvägar. 1964 års beslut innebar i fråga om den yttre organisationen att principen om en samordnad planering av fackskola, gymnasium och primärkommunal yrkesskola fastslogs, att fackskolan och gymnasiet fick primärkommunalt huvudmannaskap och att ett enhetligt statsbidragssystem genomfördes för fackskola, gymnasium och yrkesskola. 1968 års beslut angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet innebär en vidareutveckling av det tidigare beslutet. Fackskola, gymnasium och yrkesskola samt vissa andra skolor skall, som redan nämnts, sammanföras till en enda skolform, mellanskolan, vilken skall införas den 1 juli 1971.

Det är självfallet nödvändigt att den nya mellanskolan så långt möjligt får ett *enhetligt huvudmannaskap*. Särskilt gäller detta om den del av mellanskolan som kommer att ersätta nuvarande fackskola, gymnasium och yrkesskola.

Reservanterna har ansett att man bör kunna skjuta på det slutliga avgörandet i huvudmannaskapsfrågan. Jag kan inte dela denna uppfattning. Om mellanskolreformen skall kunna träda i kraft den 1 juli 1971 i enlighet med riksdagens beslut, måste enligt min mening klarhet även föreligga i denna fråga. Av planeringsskäl är det också nödvändigt att beslutet kommer så tidigt som möjligt.

Med det snabbt växande utbildningsintresset kommer grundskola och mellanskola att för skolpersonal, elever och föräldrar alltmera framstå som en sammanhängande utbildningsgång. Mellanskolan har att anknyta till och vidareutveckla de arbetsformer och den studieteknik som utvecklats i grundskolan. I läroplansavseende kommer naturligen också att föreligga ett nära samband mellan grundskola och mellanskola. I fråga om personalens fortbildning kommer att finnas behov av samverkan mellan de båda skolformerna. En horisontell klyvning av skolväsendet i huvudmannaskapsavseende skulle kunna innebära ett allvarligt hinder mot den angelägna nära kontakten i olika avseenden mellan grundskola och mellanskola.

Vid valet mellan primär- och sekundärkommunalt huvudmannaskap måste hänsyn tas även till den inverkan det kan ha för *skol- och övrig samhällsplanering*.

Länsskolnämnderna svarar i betydande utsträckning för den regionala skolplaneringen. Även inom ett flertal andra sektorer av den offentliga förvaltningen svarar statliga länsorgan för den regionala planeringsverksamheten. Det kan inte vara lämpligt att genom en horisontell klyvning av skolväsendet i huvudmannaskapsavseende inte bara splittra ansvaret för skolplaneringen inom regionerna utan också försvåra den samordning mellan olika sektorer som bör ingå i den regionala planeringen.

Även på det lokala planet är det angeläget att skolplaneringen samordnas med den primärkommunala samhällsplaneringen i övrigt. Så bör exempelvis skolenheterna planeras även med tanke på deras funktion som delar i ett bebyggelse-

centrum eller som lokaler för fritidsverksamhet. Det bör vidare framhållas att ju mer detaljerat planförfattandet blir, dess angelägnare är det att planering och verkställighet tillkommer samma instans.

Frågan om huvudmannaskapet för mellanskolan har även ett nära samband med vissa *administrativa förhållanden*. Ett landstingskommunalt huvudmannaskap för mellanskolan skulle nödvändiggöra omfattande förändringar i administrativt hänseende. Ställs mellanskolan — vid oförändrat huvudmannaskap för grundskolan — under landstingskommunalt huvudmannaskap, försvinner delvis underlaget för berörda primärkommuners skoladministration och nya mer begränsade landstingskommunala administrativa enheter måste byggas upp. En rad administrativa problem i fråga om utnyttjande av lärare, lokaler och materiel kan vidare tänkas uppkomma.

Vad jag här har anfört visar enligt min mening att *grundskola och mellanskola* så långt möjligt bör ha samma huvudman.

I samma mån som ungdomen i allt större utsträckning skaffar sig fortsatt utbildning i mellanskolan, finns det anledning förmoda att föräldraintresset för skilda skolfrågor tilltar. Det är angeläget att detta intresse kan vidmakthållas och stärkas samt att lämpliga former för det medborgerliga inflytandet skapas. De *riktlinjer för uppgiftsfördelningen mellan primär- och sekundärkommuner*, som jag tidigare erinrat om och som ligger till grund för bl. a. kommunindelningsreformen, leder till att i första hand ett primärkommunalt huvudmannaskap bör övervägas. En sådan ordning ger utan tvivel större närhet till de olika frågorna med därav följande starkare personligt engagemang. Det finns i detta sammanhang vidare anledning att beakta de positiva erfarenheterna av den gemensamma kommunala skolstyrelsen; denna har nyligen, vad gäller grundskolan, fått ett vidgat inflytande i de pedagogiska angelägenheterna.

De nuvarande mellanskolkommunerna har redan i allt väsentligt byggt upp den för mellanskolan erforderliga *skolförvaltningen*. Denna har därjämte åtskilliga arbetsrutiner gemensamma för samtliga skolformer i kommunen. I en del fall har man även förvaltningsrutiner, som är gemensamma för skolan och andra kommunala förvaltningar. Ett primärkommunalt huvudmannaskap för mellanskolan innebär ett från administrativa synpunkter enklare alternativ och ger också möjligheter att bättre utnyttja personal, lokaler och utrustning.

Frågan om huvudmannaskapet har här belysts från skilda aspekter. Det står efter denna genomgång klart att mellanskolan, liksom nu är fallet för grundskolan, bör ha ett *primärkommunalt huvudmannaskap*. Jag delar således utredningens ståndpunkt, vilken också tillstyrks av det helt övervägande antalet remissinstanser. I det följande kommer jag att behandla de undantag från huvudprincipen som utredningen föreslagit.

Under remissbehandlingen har uppmärksamhet ägnats åt möjligheterna att be-
reda inflytande åt sådan kommun inom elevområde som inte är huvudmannakommun. Olika former för samråd eller samverkan finns f. n., t. ex. genom samrådsorgan, avtal eller kommunalförbund. Det är enligt min mening angeläget att sam-

råd och samverkan kommer till stånd i sådana former att kommun som inte är huvudman får insyn i verksamheten och bereds ett medinflytande i gemensamma frågor. Med hänsyn till hittillsvarande erfarenheter synes det emellertid fördelaktigt att överlämna åt kommunerna att i första hand själva välja den form för samråd och samverkan som i varje särskilt fall förefaller de berörda kommunerna lämpligast. Genom de pågående kommunsammanläggningarna kommer visserligen antalet kommuner utan egen mellanskola att minska väsentligt. Frågan om medinflytande för kommun som inte är huvudman får sålunda till följd av kommunreformen mindre omfattning än hittills. Det kommer emellertid att även i framtiden finnas åtskilliga kommuner utan egen mellanskola. Frågan har räckvidd utanför området för samverkan mellan kommuner i skolfrågor och kan därför komma att bli föremål för uppmärksamhet vid mera allmänna överväganden om den kommunala demokratin.

5.3 Huvudmannaskapet för vårdrkesutbildningen

Det av utredningen behandlade huvudmannaskapet för vårdrkesutbildningen avser av landstingskommuner och primärkommuner bedriven yrkesutbildning för hälso- och sjukvård samt socialvård. Utredningens förslag beträffande huvudmannaskapet för vårdrkesutbildningen innebär i huvudsak oförändrade förhållanden. Det betyder bl. a. att utbildningen för sjukvård skall handhas främst av landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. I ett inledande skede av studiegången kan, då så befinns lämpligt, denna utbildning ordnas även av primärkommuner.

Ett stort antal remissinstanser har behandlat denna fråga. Nära nog samtliga tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinringar. I en del yttranden omvitnas att samarbete mellan primärkommunala myndigheter och landsting rörande vårdrkesutbildningen redan förekommer eller planeras. För att man skall kunna undvika eventuella kompetensvister efterlyser emellertid enstaka remissinstanser en klar gräns mellan primärkommunernas och landstingskommunernas skyldigheter.

Som utredningen framhåller driver vårdverksamhetens huvudmän en omfattande utbildning för verksamhetens behov. Anledningen härtill är främst att sådan utbildning till stor del måste förläggas till resp. vårdinrättningar. Ett gemensamt huvudmannaskap för vård och skola underlättar rekryteringen av kompetenta lärare och handledare samt ordnandet av erforderliga praktikplatser för eleverna. Därjämte kan det antas främja fortsatt utbildning av i vårdverksamheten redan engagerad personal.

I skilda sammanhang har konstaterats att ungdomens utbildningsval påverkas av utbildningens geografiska belägenhet. För att främja rekryteringen till vård-

yrkesutbildning bör därför en naturlig strävan vara att sådan utbildning anordnas så långt möjligt på varje ort med fullständig mellanskola.

Jag ansluter mig till utredningens förslag om huvudmannaskapet för vårdirkesutbildningen. Sålunda bör huvudansvaret för utbildningen för sjukvården åvila sjukvårdshuvudmännen. Utbildningens inledande skede bör, då så visar sig lämpligt, kunna anordnas även av primärkommun efter överenskommelse med vederbörande landsting.

5.4 Huvudmannaskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor

Utbildningen inom jordbrukets och trädgårdsnäringens områden sorterar f. n. under lantbruksstyrelsen, som är tillsynsmyndighet för yrkesutbildningen inom jordbruket och trädgårdsnäringen, medan utbildningen inom skogsbruket sorterar under skogsstyrelsen. Utan att närmare fixera tidpunkten fattade riksdagen år 1963 ett principbeslut om att nämnda utbildningar skall föras in under skolöverstyrelsens tillsyn (prop. 144, SU 146, rskr 334). En år 1967 tillkallad organisationskommitté behandlar med denna förändring sammanhängande frågor. Dess arbete bedrivs med sikte på att överföringen skall ske den 1 juli 1971.

Mitt ställningstagande till frågan om huvudmannaskapet för nyss angivna utbildningsgrenar har skett i samråd med chefen för jordbruksdepartementet.

Yrkesutbildningen för jordbruk, trädgårdsnäring och skogsbruk har lokaliserats på ett sätt som enligt huvudmannautredningens uppfattning försvårar dess inordnande i den övriga mellanskolan.

Flertalet av *jordbrukets yrkesskolor* har sekundärkommunalt huvudmannaskap. Utredningen anser, att det saknas bärande skäl att ändra på detta förhållande och föreslår att landstingskommunerna i princip skall vara huvudmän för nämnda skolor. Förslaget tillstyrks av ett stort antal remissinstanser. Jag ansluter mig för egen del till detsamma.

I detta sammanhang vill jag beröra en synpunkt som anförts av remissorganen. Lantbruksstyrelsen har framhållit att i fråga om lantbruks- och lanthus-hållsskolor med stiftelse, förening eller hushållningssällskap som huvudman utvecklingen går mot landstingskommunalt huvudmannaskap. En överföring av dessa skolor till landstingen bör därför enligt styrelsen inte göras tvingande. Jag delar denna uppfattning.

I fråga om *yrkesutbildningen för trädgårdsnäringen* nämner utredningen bl. a., att ett administrativt samband fr. o. m. den 1 juli 1967 finns mellan lantbrukshög-

skolan och Alnarpsinstitutet och att de samverkar inom såväl utbildningsområdet som försöksverksamheten. Ett gemensamt huvudmannaskap underlättar detta samarbete. Utredningen föreslår, att Alnarpsinstitutet och trädgårdsskolan i Norrköping tills vidare förblir statliga. Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av nära nog samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. Jag biträder utredningens förslag, att staten tills vidare skall vara huvudman för nämnda institut och trädgårdsskola.

Vad gäller *skogbrukets yrkesskolor* ansluter sig utredningen i princip till de av skogsbrukets yrkesutbildningskommitté framlagda förslagen. Sålunda förordas att skogsmästarskolan och skogsskolorna eller de skogsinstitut som kan komma att ersätta dessa skolor på grund av sin riksskolkaraktär bör ha statligt huvudmannaskap. Skogsbruksskolorna, som har skogsvårdsstyrelserna som huvudmän, föreslås erhålla landstingskommunalt huvudmannaskap. Detta ställningstagande motiverar utredningen med hänvisning till administrativa och ekonomiska förhållanden samt till fördelarna av ett gemensamt huvudmannaskap för jordbrukets yrkesskolor och skogsbruksskolorna.

Sedan huvudmannautredningen avgav sitt betänkande har riksdagen fattat vissa beslut om den skogligen yrkesutbildningen (prop. 1969: 1 bil. 11, JoU 1, rskr 9). Dessa innebär bl. a. att skogsmästarskolan bibehålls, förblir statlig och knyts närmare till skogshögskolan. Vidare omorganiserar skogsskolorna till två skogsinstitut. Frågan om huvudmannaskapet för de båda instituten lämnades dock öppen. I avvaktan på fortsatt behandling av och ställningstagande till huvudmannautredningens förslag skulle de tills vidare vara statliga.

Huvudmannaskapet för skogsinstituten (skogsskolorna) behandlas endast av ett mindre antal remissinstanser. Såsom redovisats i 4.2.2.2 föreligger två meningyttringar. Dels tillstyrks utredningens förslag om statligt huvudmannaskap, dels förordas landstingskommunalt huvudmannaskap.

De båda skogsinstituten kommer att förläggas till orter med skogsbruksskola (Sollefteå och Värnamo). Ett samarbete bör därför kunna ske mellan instituten och skolorna. Med hänsyn till bl. a. att skogsinstituten kommer att rekrytera sina elever från hela riket förordar jag att instituten även fortsättningsvis skall ha statligt huvudmannaskap.

Ett begränsat antal remissinstanser föreslår statligt eller oförändrat huvudmannaskap för skogsbruksskolorna. Huvuddelen av de remissinstanser som behandlar frågan tillstyrker emellertid utredningens förslag om ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Beträffande förslaget att förstatliga skogsbruksskolorna vill jag endast framhålla, att det inom andra områden på motsvarande utbildningsnivå ansetts lämpligt att avveckla det statliga huvudmannaskapet.

För ett oförändrat huvudmannaskap talar bl. a. dels skogsvårdsstyrelsernas nära kontakter med skogsägare och andra arbetsgivare samt arbetstagare inom skogsnäringen, dels deras insikter och erfarenheter i skogligen frågor. Ett dylikt huvud-

mannaskap erbjuder emellertid också väsentliga nackdelar. Framför allt försvåras den önskvärda kontakten med övrig undervisningsverksamhet. Skogsbruksskolornas antal reduceras successivt. I en nära framtid torde inom varje län som regel finnas endast en skogsbruksskola.

Ett landstingskommunalt huvudmannaskap för skogsbruksskolorna erbjuder bl. a. organisatoriska och pedagogiska fördelar. Jag har i det föregående förordat ett fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap för jordbrukets yrkesskolor. Ett gemensamt huvudmannaskap för de båda skolformerna skulle kunna främja ett vidgat samarbete dem emellan. Övervägande skäl talar därför enligt min mening för det landstingskommunala alternativet.

Mitt ställningstagande innebär, att inom resp. landstingskommun bedriven skoglig grundutbildning, vidareutbildning och fortbildning handhas av samma huvudman. Kurser av mindre omfattning, som har karaktär av allmän rådgivning, bör vara kvar hos skogsvårdsstyrelserna. Jag förutsätter, att skogsvårdsstyrelsernas erfarenheter och insikter i relevanta frågor på lämpligt sätt kommer att utnyttjas även i det nya läget. Liksom i fråga om lantbrukets yrkesskolor räknar jag med att övergången till nytt huvudmannaskap inte skall vara tvingande.

5.5 Genomförande

Vid genomförandet av de föreslagna förändringarna i huvudmannaskapet uppkommer vissa frågor angående bl. a. *äganderätten till skolfastigheter m. m.* Främst gäller det dels landstingskommunerna tillhöriga centrala verkstadsskolor och centrala yrkesskolor, som erhåller primärkommunalt huvudmannaskap, dels skogsvårdsstyrelserna tillhöriga skogsbruksskolor, som får landstingskommunalt huvudmannaskap. De nya huvudmännen kan i betydande omfattning förmodas önska överta skolbyggnader m. m. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att övertagandet inte bör utgöra något villkor. Det kan t. ex. inte anses uteslutet att en primärkommun önskar ordna sin lokalförsörjning på annat sätt, att en landstingskommun själv har behov av skolanläggningarna för andra ändamål eller att man finner ett hyresavtal utgöra den lämpligaste övergångsformen. Jag delar även utredningens uppfattning att parterna bör ges fria händer vid de förhandlingar som kan beräknas föregå en eventuell överlåtelse, förhyrning o. d.

Om skollokalerna och elevhem övertas av den nye huvudmannen, bör de statsbidrag som redan utbetalats för lokalerna eller elevhemmet inte återkrävas av den tidigare huvudmannen. En förutsättning härför bör dock vara, att statsbidraget beaktats vid fastställande av ersättningen. Om statsbidrag utgått för stadigvarande undervisningsmateriel, bör denna alltid utan ersättning övertas av den nye huvudmannen, om inte skolöverstyrelsen av särskilda skäl medger undantag. Den nye huvudmannen bör givetvis inte kunna påräkna ytterligare statsbidrag för de lokaler och elevhem samt materiel som han sålunda övertar. Erforderliga bestämmelser härom får meddelas av Kungl. Maj:t.

Den föreslagna omfördelningen av huvudmannskapet synes inte medföra några mer omfattande verkningar i *personalhänseende*. I den mån förändringar visar sig erforderliga, är det angeläget att de genomförs under nödigt aktgivande på personalens trygghetsfrågor. Särskild uppmärksamhet krävs i det fåtal fall, då en avveckling av utbildningsverksamheten blir aktuell.

Beträffande personal vid skolor som nu står under skolöverstyrelsens inseeende och som har statligt löner reglerade tjänster är enligt gällande bestämmelser anställningsvillkoren desamma, oavsett huvudman. Genom generella föreskrifter bör så långt möjligt överflyttning av anställda skolledare och lärare till motsvarande tjänster inrättade hos annan huvudman ordnas utan tjänsternas ledigkungörande. Överföringen synes åtminstone delvis kunna samordnas med den överflyttning som den 1 juli 1971 skall ske av skolledare och lärare vid de nuvarande skolformerna gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan till tjänster vid mellanskolan.

Vad gäller jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor ankommer det på den i det föregående nämnda organisationskommittén att närmare utreda berörda personalfrågor.

Enligt huvudmannutredningens förslag bör *tidpunkten* för omfördelningen av huvudmannskapet för mellanskolan fastställas till den 1 juli 1971, med en övergångsperiod om tre år för reformens slutförande. Utredningen anser emellertid, att det undantagsvis kan vara förenat med svårigheter att inom angiven tid slutföra överföringen, varför det bör ankomma på Kungl. Maj:t att i dylika fall förlänga övergångsperioden. Ett stort antal remissinstanser har behandlat frågan om tidsplanen. Med ett fåtal undantag tillstyrker de eller lämnar förslaget utan erinringar.

Det är enligt min mening ändamålsenligt, att omfördelningen av huvudmannskapet i huvudsak tidsmässigt samordnas med införandet av mellanskolan. Som framgår av den föregående framställningen kan de föreslagna förändringarna antas kräva mer omfattande åtgärder främst i samband med eventuell överlåtelse av lokaler, utrustning m. m. Från planeringssynpunkt är det önskvärt att äganderättsförhållandena klaras upp utan onödigt dröjsmål. Först när så skett kan vederbörande huvudmän med större säkerhet projektera behövliga nybyggnader o. d. Samtidigt är det nödvändigt att ta hänsyn till de skiftande betingelserna för erforderliga förhandlingar. Remissyttrandena tyder på att de föreslagna tidsramarna i regel är till fyllest. Några uttalanden vittnar dock om att möjlighet i enlighet med utredningens förslag bör föreligga att i enstaka fall förlänga övergångsperioden.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker jag den föreslagna tidsplanen. Närmare bestämmelser om övergången får meddelas av Kungl. Maj:t.

Statsbidragssystemet till kommunala skolor är f. n. under utredning i utbildningsdepartementet under medverkan av bl. a. företrädare från kommunförbunden. Med hänsyn härtill behandlar jag inte nu frågor som berör statsbidragssystemet.

6. Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att godkänna vad jag i det föregående förordat angående huvudmannaskapet för det frivilliga skolväsendet.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

INNEHÅLL

	Sid.
1. Inledning	3
1.1 Huvudmannautredningen	3
1.2 Remissbehandling	4
2. Utgångspunkter	5
2.1 Nuvarande huvudmannaskap	5
2.2 Huvudmannaskapet och skolreformerna	7
2.3 Utredningsuppdraget	9
3. Utredningens kartläggning	10
3.1 Datainsamling	10
3.2 Vissa allmänna förhållanden	11
3.3 Skolorganisatoriska, pedagogiska och skolsociala betingelser	12
3.4 Administrativa angelägenheter	15
3.5 Ekonomiska frågor	17
4. Förslag	19
4.1 Inledning	19
4.2 Huvudmannaskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor samt för vårdirkesutbildningen	20
4.2.1 Utredningen	20
4.2.2 Remissyttranden	22
4.2.2.1 Jordbrukets och trädgårdsnäringens yrkesskolor	23
4.2.2.2 Skogsbrukets yrkesskolor	24
4.2.2.3 Vårdirkesutbildningen	29
4.3 Huvudmannaskapet för mellanskolan i övrigt	34
4.3.1 Utredningen	34
4.3.2 Remissyttranden	38
4.3.2.1 Val av huvudman	38
4.3.2.2 Interkommunal samverkan	56
4.3.2.3 Skolor utanför mellanskolorter, försöksverksamhet, färdigutbildning, samordning	61
4.4 Genomförande	64
4.4.1 Utredningen	64
4.4.2 Remissyttranden	66

	Sid.
5. Departementschefen	73
5.1 Inledning	73
5.2 Huvudmannskapet för mellanskolan	75
5.3 Huvudmannskapet för vårstyrkesutbildningen	78
5.4 Huvudmannskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor	79
5.5 Genomförande	81
6. Hemställan	83